

Huonoa sukua.

Romaani

Perä-Pohjolasta.

Kirjoittanut

Wäinö Kataja.

Oulussa,
Oulun Uudessa Kirjapainossa 1906.

I.

Törmälän emäntä, Anna, oli jäänyt kotimieheksi pienen palvelustytön ja nuoren lapsensa kanssa. Muu talon väki oli mennyt jo maanantai-aamuna ulkoniitylle Käkisaareen.

Nyt oli lauantai ja Anna oli jo puolilta päiwin odotellut niittymiehiä kotiin palaawaksi. Mutta omaa väkeä ei wieläkään kuulunut, waikka päiwä oli hywin lännellä ja waikka muita niittyweneitä sauwai siwu kotorannan wähän wäliä.

Koko wiikon oli poutia pitänyt, että hywä oli ollut heinää tehdä ja hywiä heiniä oli tullut Käkisaareen, joka oli monen kylän paras niittypalsta. Heidän, Törmälän sarka, oli kaikkein paras koko saarella.

Anna oli Mäkipellolla tuleentunutta ruista leikkaamassa ja näki sieltä kau'as leweälle joelle, jossa niittyweneitä sauwai wasta wirtaan. Siitä näki kau'as muuallekin, näki loitolle suuriin waaroihin joen toiselle puolelle ja koko kotokylän joen korkealle törmällä.

Selkäänsä oikastessaan Anna aina muisti silmätä

joelle, näkyisikö heidän wäkeään tulewaksi. Hän kyl-
lä tuntisi oman wäen ja oman weneen. Lauri, hänen
miehensä, sauwoi aina perässä ja hänet Anna kyllä
tuntisi tuhansien joukosta . . .

Anna oli koko päiwän leikannut niin ahkerasti
kuin suinkin oli jaksanut. Lämpimiä öitä oli kyllä ol-
lut alkuwiikosta, mutta nyt oli tuuli kääntynyt poh-
joiseen ja koko kylän wäki alkoi pelätä hallaa. Mutta
ei ollut wäkeä liikennemään pellolle monessa talossa,
kun paras wäki oli niityllä. Naapurissa oli talon wan-
ha waari ja muori käynyt ruista ottamaan ja Annakin
oli jättänyt kaikki muut lauantaiset askareensa sik-
seen, ehtiäkseen edes kappaleenkaan, siemenen wer-
rankaan, saada Mäkipellosta kuhilaalle.

Riwakasti Annalla sirppi liikkuikin ja hän näyt-
ti olewan tottunut leikkaaja. Siinä leikatessaan jouti
hän sentään ajattelemaan yhtä ja toista. Mitähän Lau-
ri sanoisi, kun näkee Mäkipellolla kuhilaita? Sillä ei
ollut Lauri koskaan nähnyt Annaa leikkuutyössä oi-
kein toden teolla. Wälistä oli hän wain pikimmältään,
huwikseen, koettanut muiden leikkaajien kanssa.

Annan silmät säteiliwät sitä ajatellessa. Ja kahta
nopeammin hän koetti joutua. Hän olikin nuori ja

terwe ja wankkaa tekoa, waikka käsistä selwään näkyi, ettei hän ollut tottunut raskaampaan työhön. Hänen poskensa oli päiwä paahtanut terween punakoiksi. Silmät oliwat suuret ja siniset, ja waalea pitkä palmikko ulettui alle lanteitten.

Mutta sitä mukaa kuin työ joutui, sitä mukaa siirtyiwät hänen ajatuksensa asiasta toiseen. Äskeinen silmäin kirkkaus kuin himmeni ja huulien hymy katosi ja hän huokasi sywään ja raskaasti. . . Hän tunsi kowaa, kylmää kouristusta sydämessään. . . sirppi lakkasi liikkumasta ja puoliääneensä hän wirrkoi:

— Woi, hywä Jumala kuitenkin.

Ja samalla hän tunsi painostawaa wäsymystä jäsenissään ja muisti, ettei hän koko päiwänä ollut lewähätänyt eikä syönytkään kuin aamuwarhaisella. . . Hän silmäsi, mitä oli walmista saanut ja omasta mielestään hänestä tuntui, että hän oli hywin joutunut. . .

Hän laski sirpin kuhilaalle ja läksi käwelemään kartanoa kohti, joka oli aiwan jokitörmällä, iso punanen talo monine rakennuksineen. Hän käweli keweästi ja melkein rennosti ja hänen pitkä, waalea palmikkonsa kaunisti hänen muutenkin pulskaa ja täyteläistä wartaloaan.

— Niinhän ne minulle ennustiwatkin, että maalai-
semäntä minusta tulee, — ajatteli hän pihaan tulles-
saan.

Puha oli suuri neliö, wankan nurmen peittämä
ja kaikkialla näytti siistiltä ja puhtaalta. Mennessään
saunan siwu, aukasi hän owen, silmäsi sisään ja otti
uuden walkoisen saawin käteensä. . . Kuistin edessä
makasi Halli warjossa ja käwi kohta Annaa hywäile-
mään. Owella tuli vastaan palwelustyttö.

— Nukkuuko Junno? kysyi hän.

— Jo se wiimein nyt nukkui, kun on kaiken päiwän
pihalla puohannut, wastasi tyttönen.

Anna antoi muutamia neuvoja, heitti saawin
kuistin eteen ja käwi sisälle. Hän astui hiljaa, mel-
kein hiipien, ettei Junno, heidän kallis aarteensa, he-
räisi. Lapsi nukkui rauhallisesti, Anna paransi peitet-
tä ja katseli hymyillen pientä poikaansa. Junnosta tu-
lee isänsä näköinen, hän ajatteli. Tukka on musta ja
kaswonpiirteet samanlaiset. Mutta silmät owat sini-
set. . .

Anna käwi pirttiin wähän syödäkseen.

Pirtin perä-akkunasta oli kaunis näköala jokiran-
taan ja wewewalkamalle. Etempää näkyi saaria, jois-

sa jo suowia korkeina patsaina törötti. Heinänaika alkoikin olla jo lopussa. Käkisaari oli viimeinen niitty; leikkuu-aika oli jo käsissä.

Ilo ilmausi Annan kaswoille hänen katsellessaan joelle ja wastaiselle rannalle, jossa sielläkin waaran kupeilla pellot kellertäwiltä paistoiwat punasten talojen ympärillä. Mutta ajatukset siirtyiwät siitä kulu-neeseen aikaan, niihin kolmeen wuoteen, jotka hän oli ollut Törmälässä emäntänä. Tämä aika oli ollut niin onnellista, niin hauskaa ja iloista, ettei Anna koskaan ollut jaksanut elämältä niin paljoa toiwoakaan. Hän tahtoi muistossaan waeltaa wielä kerran tuon onnen ja ilon ajan, jona hän ei ollut tuntenut ainoakaan ikäwän päiwää.

Annan muistot alkoiwat etelämpää. Siellä oli hän Laurin ensi kerran tawannut ja siellä syttyi heidän lempensä. Siitä oli nyt kolme wuotta. Näinhän se oli elokuun lopulla, kun heidän häänsä wietettiin. . .

Papin tytär hän oli, Anna. Mutta isä oli kuollut parhaassa miehuudessaan jättäen lukuisan perheen niukkoihin oloihin. Wanhemmat weljet ja siskot oliwat jo kaikki maailmalla. Anna oli nuorin sisaruksista ja oli ollut äidin ainoa turwa ja ilo. Työtä tehden,

waiwaa nähden oliwat heidän päiwänsä äidin kanssa kuluneet. Mutta sitten tuli Lauri, ilmestyi komea perä-pohjolainen poika kotikylän kansanopistoon, Annan naapuriksi. . .

Äidillä ei ollut iloa lapsistaan. Pojat oliwat mikä missäkin toimessa, mutta heistä kuului wähän wäliä huonoja uutisia. Se olikin kummaa, ettei heistä näytännyt yhdestäkään tulewan kelpo miestä. Sisaret oliwat parempia, wanhin sisko jo naimisissakin, ison talon emäntänä etelämpänä lääniä. Annaan, nuorimpaan lapseensa oli äiti wiimeisen toiwonsa laskenut, sillä Anna oli aina äidille ollut kuuliainen ja nöyrä lapsi. Nyt sekin toiwota äidiltä riistettiin, kun Anna meni kihloihin perä-pohjolaisen talonpojan kanssa. Suuremmat ajatukset oliwat äidillä Annasta olleet. Hän oli tyttäreelleen toiwonut pappia mieheksi ja lähellä se olisi hipassutkin, ellei Lauri olisi juuri pahimpaan aikaan ilmaantunut. Anna muisti nyt niin selwään, miten äiti itki asian kuultuaan, miten hänen harmaantunut päänsä tutisi kun sanoi:

— Kaikkia lapsiani painaa kirous. . . Se on isäwainajasi syy. . .

Mutta Anna ei woinut muuttaa päätöstään, hän oli

Laurille lupauksensa antanut eikä hän tahtonut sitä rikkoa. Wastenmielisesti täytyi äidin heidät siunata . . .

Siitä oli nyt kolme vuotta kulunut. Äiti oli jo maan mustissa mullissa. Kuolema oli tullut pelastamaan hänet pois suurista suruista ja katkerista koettelemuksista . . .

Itku silmässä Anna häntä muisteli ja monesti oli mieleen johtunut, että hänkin, Anna, oli äidin suurta surun kuormaa lisännyt. Mutta hywä toki oli, että äiti oli päässyt pois, ettei ollut enään kuulemassa eikä näkemässä, miten hänen lapsensa maailmaa eliwät . . .

Katkeralla, karwastelewalla mielellä Anna muisteli wanhinta weljeään, joka wähän wäliä oli Laurin apua tarwinnut. Ja wähääkään arwelematta oli Lauri auttanut, oli iloisin mielin uhrannut jo liiankin paljon. Ja nyt oli Kunnari taas kääntynyt Laurin puoleen pyytäen isonlaista rahasummaa lainaksi . . .

Kirje oli saapunut Laurin Käkisaarella ollessa ja Anna oli sen awannut ja lukenut . . .

Se oli katkeroitannut hänen mielensä ja tehnyt nämä yksinäiset päiwät pitkiksi ja painostawiksi. Anna tiesi hywin, että Laurin jo oli täytynyt muualta ot-

taa lainaa Kunnaria auttaessaan ja että kaikki säästöt oliwat menneet samaa tietä. Lauri ei enää kykenisi-kään auttamaan, jollei itse tahtois joutua keppiker-jäläiseksi. . .

Anna sattui samassa silmäämään joelle, jossa wä-hän alempana wenewalkamaa niittywene puski was-tawirtaan. Peräkeulassa sauwowa mies oli pitkän so-lakka ja Anna jo ilosta hytkähti, että se oli Lauri, mut-ta pian hän näki erehtyneensä. . .

Hän muisti, että hänellä olisi vielä paljon tämän päivän töitä tekemättä. Olisi pitänyt alkaa hommata saunaa lämmitä, olisi keittoakin ruwettawa walmis-tamaan niittymiehille ja vielä teki mieli saada ruis-takin leikatuksi. Hän siiwosi ruoanjätteet pöydältä ja poistui porstuan poikki tupaan, wierashuoneeseen.

Se oli kookas ja waloisa huone, erinomaisen hy-win sisustettu. Ei siellä näyttänyt olewan mitään, jo-ka muistutti talonpoikasesta wierashuoneesta. Huo-nekalut oliwat kaikki aiwan uudenaikaisia ja kukkia niin paljon, että toinen puoli huonetta oli kuin wihan-noiwa metsä. Huonekalut oli Lauri häiden jälkeen os-tanut ja Anna oli osannut ne erittäin siewästi aset-taa. Kukkat oliwat Annan ylpeys ja ilo, ja ylistykset hän

näistä saikin kaikilta, jotka heillä wieraana käwiwät. Siinä oli aiwan harwinaisiakin kukkia, joita hän oli etelämpää hommannut, ja ne näyttiwät menestywän täällä pohjoisessakin erinomaisen hywin. Anna kaatoi muutamiin ruukkuihin wettä, toisia wain wähän kostutti. Iso ruusu oli wielä kukassa, hän haisteli kukkan punasia lehtiä ja hymysi sen kauneudelle. Peräseinällä oli komea koiwunen piironki, jonka päälle oli asetettu hieno tualetti-peili. Anna silmäsi kuwastimeen ja näki kuwansa . . . Woi kuinka hän oli päiwettyntyt . . . Otsa wain wielä oli walkonen ja kirkas . . . Hän otti huiwin päästään ja silitteli hiuksiaan, jotka ohimoille ja päälaelle muodostiwat kuin siewiä laineita . . . Häntä oli sanoitu kauniiksi, silmiä ja hiuksia warsinkin. Oli Anna kuullut, että ruustinna oli iwatan kerran naapurin emännälle sanonut, kun emäntä oli Annaa kauniiksi kiitellyt: — Se on teidän, talonpoikain, kaunis. Ei herraswäki pidä sellaista kauniina, jolla on niin tanakka warsi ja epähienot kaswot.

Anna silmäsi kuwastimeen wartaloaankin, pikimmältään . . . Laurin mieleen hän oli ja se oli pääasia . . .

Mutta samassa hän äkkiä säpsähti ja melkein halweksi lapsellisuuttaan, kun huomasi kuwastimen

edessä seisowansa ja muisti samalla mitä warten hän oikeastaan oli wierashuoneeseen lähtenyt. Hän tahtoi kerran wielä lukea kirjeen, joka hänen weljeltään Kunnarilta oli wiikolla tullut. Hän oli kyllä jo tehnyt päätöksen, ettei hän millään ehdolla näytä Laurille sitä. . .

Hän aukasi piirongin, otti lukitusta laatikosta kirjeen ja silmäili sen sisältöä. . .

— — — Minä toiwon, että siis wielä tämän kerran autat. Ellet sitä tee, olen hukassa, sillä muualta ei minulla ole toiwoakaan. Sinähän olet hywissä waroissa, et ole riippuwainen kurjasta waltion wirasta kuten minä. Woiwat millä hetkellä hywänsä ottaa minulta wiran, ellen saa kassaa reilaan. Puhu Annallekin asiasta. Hän warmaan suostuu pyyntööni — — —

Anna ei enempää lukenut. Harmistuneena heitti hän kirjeen laatikkoon. Se heittiö mieheksi! Niin monta kertaa oli Lauri jo auttanut, oli wähäiset säästönsä uhrannut tuon kurjan hywäksi! Ja yhä se häpeemätön pyytää. Ei! Siitä täytyy tulla loppu, muutoin hän nylkee meidät puhtaaksi. Kewäällä lähetetyt rahat oliwat nekin jo lainaan otetuita. . . „Ellet auta, olen hukassa“. Niinköhän se heittiö luulee, että Lauri tääl-

lä laiskana leipäänsä syöpi? Niinköhän se uskoo, ettei Laurin luonteen hyvydessä toista päätä olekaan. Kunpa jo olisit hukassa, ett'et enään olisi minun elämäni harmistuttamassa! Se katala menettää yhdessä yössä Laurin vuosikausia hiellä ja waiwalla kootut säästöt. Mutta tätä kirjettä hän ei näytä Laurille, ei puhu siitä mitään. Sillä hän on warmaa, että Lauri wieläkin, asian kuultuaan, koettaisi panna ainoansa likoon. . . .

Jos hän, Kunnari, wielä saapi Laurilta apua, niin warmaa on, että jonkun ajan kuluttua on hän taas kerjäämässä. Käyköön Kunnarille miten hyvänsä, mutta Laurille hän ei asiata ilmoita. . . .

Annan silmiin ilmausi kowa ilme. Minkälainen hminen lieneekin Kunnari, kun hänellä on sydäntä Laurilta pyytää, waikka hywin tietää, ettei Laurilla ole muuta turwaa kuin talonsa ja työnsä? Anna muisti kuinka äiti oli sanonut, että se oli isä-wainaan syy, että pojista tuli sellaisia renttuja. Isää hän ei muistanut. Isä oli kuollut Annan ollessa pienenä kapalo-lapsena. Mutta sen hän oli kuullut, että isä oli ollut maailman markkinamies ja että wain pakosta oli papiksi ruwennut. Ei Anna wielä ollut erinomaisempaa

pahaa sukulaisistaan kuullut ja mitenkäpä ne wiestit tänne asti kulkisiwatkaan. Mutta sen hän oli sisariensa kirjeistä saanut tietää, ettei yhdestäkään weljestä hywää puhuttu. Wanhin sisko, Aura, Annalle usein kirjoitti. Hän kirjoitti wakawasti ja opettawaa, sillä Aura sisko se olikin, joka myös oli talon emäntänä etelämpänä. Alma oli kansakoulunopettajattarena Etelä-Suomessa. Alma ei usein Annaa muistanut ja silloinkin kirjotti lyhyeen ja pintapuolisesti. . .

Näinä kolmena wuotena, joina Anna oli Törmälän emäntänä ollut, ei hän ollut isosti joutanut sukulaisiaan kaipaamaan. Hän oli niin onnellinen, hän rakasti Lauria niin äärettömästi ja Lauri palkitsi hänen rakkautensa kaikella hellyydellä ja lemmellä. Heidän elämänsä olisi ollut ainaista kirkasta poutapäiwää, jos ei Kunnarin kirjeitä olisi tullut ja niissä aina noita ikäwiä uutisia. Se oli häirinnyt heidän illoaan ja tehnyt Laurin mielen niin alakuloiseksi. Anna muisti selwään Laurin kaswojen ilmeen kuluneena kewänä, kun Kunnarin kerjuukirje tuli. Silmissä oli leimahtanut niin kamalan kolkko tuli, että Anna oli säpsähtänyt ja kaswoille oli lewennyt tumma puna. Semmoista ilmettä ei Anna koskaan ollut Laurissa nähnyt,

ennen eikä jälkeen. Se ei ollut kestänyt kuin sekunnin ajan tuo silmien ilme, mutta Anna oli sen hawainnut ja se oli tunkenut luihin asti. Hetken päästä oli Lauri ollut tyyni kuin ennenkin ja aikonut tarwittawan summan Kunnarille toimittaa. Ja niin oli tehnytkin, mutta Anna tiesi että Laurin oli täytynyt se kylällä lainata.

Sen enempää ei Lauri ollut asiasta puhunut ja Annakin oli wälttänyt mainitsemasta Kunnarin nimeä. . . ja nyt taas oli Kunnarilta tullut kirje. . .

Anna rutisti kirjeen pieneksi palloksi, riensi ulos, otti pinosta halkoja ja wei saunaan. . . ja heitti uuniin Kunnarin kirjeen. . . Hän tunsu suuttuneensa koko siskojoukolleen ja hän päätti olla wastaamatta enään yhdenkään kirjeeseen. Wihasesu löi hän saunan owen kiinni, huutaen palvelustyttöstä Miiaa hommaamaan saunawettä lämmitä. Ajatukset tuntuuwaat niin kumman lewottomilta ja sydän alla tuntuu polttawan.

— Minä menen wieselä hetkeksi ruista leikkaamaan. Miia panee pirtin piisiin tulen ja padan tulelle ja käy kuokkimaan perunoita. . . Junno nukkuu rauhassa wieselä. . . Ajatteles, Miia kulta, jos pakka-

nen tulee ja halla wie kaikki . . . Näetkö kun Niemelän wanhukset owat molemmat ruista ottamassa? Jos olisivat meidänkin niittymiehet tulleet puolelta päiwin, olisimme warmaan ehtineet ruispeltomme leikata — puheli hän Miialle, heidän kantaessaan wettä lämpe-nemään.

Miia katseli kummissaan emäntäänsä, joka liik-kui kuin hengen hädässä ja puhui nopeammin kuin tawallisesti.

Anna aikoi pellolle, mutta warmuudeksi hän wie-lä juoksi rantaan ja katseli pitkin jokea alaspäin, nä-kyisikö niittyweneitä tulossa. Mutta ei ketään näky-nyt. Wirta wieri rannan wieritse pieninä pyörteinä ja wenewalkaman kellertäwä hiekka kimelteli kuin kulta, kun päiwä länneltä siihen paistoi. Siellä alem-pana jokitörmällä näkyi taloja ja leweä waltawäylä, joka kaarena wirtaili kylän siwu kulkien suuren saa-ren kahta puolta. Wielä edemmäksikin sopi Törmä-län rannasta näkemään etelälle. Siinti kaukaa leweä suwanto, jonka waltawäylä muodosti saaren etelä-päässä ja suwannon rannoilta ja perältä kohotti sän-kiniittyjä ja korkeita suowia ja wielä etempää korkei-ta waaroja ja kyliä niiden kupeilla . . .

Hetkeksi Anna unehtui katselemaan etelään. . . Siellä se oli etelä, kotipuoli, syntymäpaikka, maiden ja wesien takana. Ei ollut Anna siellä sitten käynyt, kun Laurin kanssa tulivat. Ja mitäpä sinne ikäwöiskään. Ei siellä hauskaa ollut. Täällä oli haus Kempaa, täällä kaukana Pohjolassa. Lauri oli hänenkin saanut ihailemaan tätä kaukaista, kylmää maailman kolkkaa. Lauri osasi selittää niin, että mitä silmä näki, sen sydänkin tuns i. . .

Annasta tuntui nyt niin kummalta. Ei hän ollut koskaan tullut etelän taiwasta tarkastaneeksi eikä hän koskaan ollut tuntenut kaihoa sinne. Mutta miten se nyt lie näyttänyt niin omituisen wiehkeältä, kun keweää harsoa oli lewennyt pitkin taiwaanrantoja ja somia pilwiä näkyi kaukaisuudessa. . .

Mutta äkkiä oli Anna todellisuudessa. Se ikäwän sekainen haawekuwa, joka yritti sydämeen nousta, haihtui pian. Anna tuli juosten rannasta, neuwoi vielä muutam in sanoin Miiaa ja riensi pellolle. Hän hioi sirppinsä teräwäksi ja painui leikkaamaan. . .

Ei wain Lauri osannut aawistakaan, että Anna oli hoksannut aloittaa juuri ruista leikata. Mutta Anna tahtoi ilahuttaa Laurin mieltä, hän tiesi ettei Lau-

ri mistään niin iloinnut kuin siitä, että näki Annan käywän käsiksi työhön pelkäämättä ja reippaasti. Hän tuli muistaneeksi Linnankiwen wanhuksia, Laurin vanhempia, jotka oliwat Annan takia Laurille harmistuneet. Eiwät olleet kertaakaan Törmälässä käyneet. Pilkanneet oliwat Lauria ja huonoa elämää ennustaneet. . .

Anna tahtoi ja oli tahtonut näyttää, että hän kelpasi talonpojan emännäksi, että osasi työtä tehdä ja toimitella sen, minkä muutkin emännät. Ja kyllä kai ne jo oliwat nähneet, ettei hänessä herruus haitannut, vaikka papin tytär olikin. Kylän juoruakoilta oli hän kuullut, että hänestä oli toiwottu huonoa emäntää, oli ennustettu, ettei wain Lauri pysy kauan maallaan, kun emännäkseen ottaa herras-sukua. Se puhe oli nyt tainnut loppua, sillä toista oliwat he nähneet. . .

Lauri oli Annalle niin hywä ja kiltti. Ei ollut kertaakaan kehoittanut raskaanpaan työhön. Anna pyrki itse niityllekin, vaikka Lauri koitti panna vastaan. . .

Hywin heillä oli kaikki käynyt näinä kolmena wuotena. Kaikki työt oliwat ajallaan tehdyt ja Lauri oli paljon uhrannut uudiswiljelyksillekin. Olisiwat jo saaneet säästöjäkin, jollei Lauri olisi Kunnaria autta-

nut. . . Mutta antaapa sen sieltä kirjoitella ja kysellä. . . ei lähde täältä enään. . . Ja uhatkoon mitä hyvän-sä. . . Mutta miten saattaa asian pitää niin salassa, ettei Lauri saisi tietää?

Anna oli elänyt pitkin aikaa pelossa, että Laurin korviin tulisi tieto Annan weljistä ja että kyläläiset saisivat tietää Annan sukuluettelon. . . Hän oli Laurille karttanut mitään puhumasta. Sillä Anna tunsi, kuinka arka Lauri oli Annan maineesta. . .

Anna oli tullut huomanneeksi, että perä-pohjolaiset ja warsinkin kotikyläläiset oliwat hirweän arkoja suwustaan. Kenenkä sukulainen wain oli tehnyt rikoksen, pienenkään, niin siitä herjattiin jälkeläisiä kolmanteen ja neljänteen polween. Jos ne saisivat hajua, että Annalla oli sellaisia weljiä. . . ? Että yksi roikalehti merellä, että yksi ei ollut kuin työwouti ja että eräs heistä, joka oli asemapäällikkönä, oli Laurilta lainannut rahoja ja että. . . että yksi sisko oli. . . eli. . .

Annaa hirwitti. Jos ne kamalat Laurille siitä herjaisiwat? Jos ne sen Laurille sanoisiwat. . . Lauri, joka itse oli niin tuiki arka maineestaan, jonka suwusta ei ollut kellään mitään herjaamista. . .

Onneksi ei Lauri tiennyt puoliakaan, eikä kylällä kai oltu oikein selwillä, mistä pitäjästä Anna oikeastaan oli kotoisinkaan. . .

Se olisi unehtunut Annankin mielestä, kun ei Kunnari vähä wäliä olisi muistuttanut, että Annalla oli sukulaisia etelämpänä.

Mutta tästä puolin hän ei heistä halua mitään tietää. Hän ei wastaa heidän kirjeisiinsä, hän tahtoo ottaa eron heistä kaikista, paitsi Aura-siskostaan. . . Hänen täytyy se tehdä Laurin tähden. . . Hän ei millään maailman woimalla tahdo, että Lauri saisi tietää. . . Lauri on ylpeä ja wihanen. . . Hän woisi sukulaisten wuoksi ruweta Annaakin halweksimaan. . . ja silloin olisiwat heidän onnensa päiwät luetut. . .

Leikatessaan hän mietti ja mietti noita samoja asioita, joita usein ennenkin oli pelonsekaisella tunteella ajatellut. Warsinkin Laurin poissa ollessa joutti hän niitä mielessään hautomaan ja kun luuli jo ne selwille saaneensa, niin alkoi taas alusta. Wihasessti liikkui sirppi ja pitkä pystö rukiinolki katkesi, että rapse kuului. Työ on kaiken pahanmielenkin häwittäjä, hän ajatteli.

— Täällä emäntä tekee aukeaa, että kolmesta hen-

gestä, — kuuli Anna samassa selkensä takana sanottawan.

Se oli heidän torpparinsa, Mäki-Antiksi kutsuttu. Hän sanoi omalta pelloltaan katselleensa, kuinka täällä ruista emäntä leikkasi. Oli pitänyt juuri wasite lähteä likemmäksi, että näki, jotta miten se emännän leikkuu käwi, kun walmista niin paljon tuli.

— Jopa tässä waan walmista tulee, — nauroi Anna. Mutta pyrin tänne, että siemenenkään saisin, kun hallaa kaikki pelkäävät. Kuinkas on Antti teidän mielestänne? Luuletteko tulewana yönä hallan ottawan?

Antti silmäili pohjoisen taiwasta, silmäili etelällekin ja wirkkoi sitten:

— Aamupäiwästä minäkin pelkäsin, kun tuuli kääntyi pohjoiseen ja riensin pelto-tilkkuani leikkaamaan, mutta nyt en enään. Tuo se on aina ollut hyvä merkki, kun etelän taiwaalle harsoa kaswattaa, että maat ja wedet näkywät kuin sawun seasta. . . silloin ei tule hallaa koskaan. . .

II.

Käkisaaresta walmisteli Törmälän wäki kotialähtöä wasta hämärän tullen lauantai-iltana.

Wene oli wesille lykätty Kirwesputaaseen ja siihen kannettiin ewäiden jäännöksiä ja heinäntekoneuwoja. Ja iloisin mielin työnnettiin wene rannasta. Kirwespudas oli kapea wäylä, joka oli tiensä puskenut laajan niittymaan poikki. Se oli suuren ja mah-tawan waltajoen suoni, joka kulki kilometrejä awaran Käkisaaren halki. Monen kylän parhaat niityt sijait-siwat tuossa luonnon muodostamassa aarre-aitassa. Se kaswoi ilman ihmisten apua joka wuosi runsaasti heiniä, antoi maaheiniä, luhtia, hewontukkoa, kortetta ja saraa. Suurella kunnioituksella puhuttiinkin Käkisaaren heinistä ja osattiin antaa arwoa tuolle rikkaalle seudulle, josta ei koskaan antimet loppuneet ja joka oli wankka turwa Perä-Pohjolassa asuwalle, hallan kynsissä taistelewalle kansalle.

Törmälän niitty sijait-si Kirwesputaan warrella, kulkien saaren poikki, toiseen pienempään waltajoen wiemäriin Nieluputaaseen. Sanottiinkin Törmä-

län niittypalstaa parhaaksi ja heinäwimmäksi koko saarella. Nytkin oli Törmälän isäntä kolmen hengen kanssa tehnyt wiikossa koko niityn, toistakymmenen lehmän heinät. Tyytywäisinä he nyt, wiikon waiwoista wäsyneinä, työnsiwät weneen kulkemaan wastawirralle. Lauri asettui peräkeulaan ja Antti etukeulaan sauwomaan, Maria soutamaan etuhangoille.

Pitkin Kirwesputaan rantoja näkyi niittyweneitä, kuului airojen ja sauwoimien kolinaa ja etempää niityltä päin laulua ja iloista puhelua. Siellä oli joka haaralla niittymiehiä, jotka walmisteliwat kohtia lähtöä, kun loput heiniä oliwat kokoon saaneet. Mutta muutamien latojen luota wielä näkyi hauskoja keittotulia. Siellä illallistaan walmistiwat ne, jotka oliwat päättäneet sunnuntainkin wiettää niityllä, kun eiwät kaikkia heiniä olleet ehtineet kokoon saada. Hauska olikin jäädä makoilemaan tuoksuawiin heiniin, waikka kylwyttä jäikin ja waikka wähän wihaksi pisteli, kun toiset laulaen sauwoiwat siwu. Wielä muutamilla niityillä tehtiin suowia ja kannettiin heiniä latoihin. Ympäriältä lemusi kuiwien heinien miellyttävä haju ja ilmassa tuntui kukkien tuoksu.

Oli jo alkanut hämärtää. Tyyni oli ilma ja leu-

to. Pohjoiselle taiwaanrannalle jo yön werho rupe-
si lewenemään, mutta kirkas oli vielä taiwaan kan-
si ja etelän taiwas lauha ja lempeä. Törmäläiset kul-
kiwat hiljalleen, sauwoen ja soutaen tasaisesti. Hei-
dän edellään sauwoiwat Herralalaiset, iloista melua
keskenään pitäen. Jälessä tuliwat Warpuniemeläiset,
sauwoen niin wihaisesti, että wesi waahtona weneen
keulan edessä irwisteli.

— Herralan wäkikö siellä edellä menee? — ky-
syiwät he Törmäläisiltä.

— Niin menewät, — huusi heille Maria vastaan.

Warpuniemeläiset alkoiwat kiirehtiä Herralaisten
perään, että ehtisiwät eillimmäiseksi. He siwuuttiwat
Törmälän weneen ja puskiwat wihasta wauhtia ohi.
Anttia, Törmälän renkiä, alkoi harmittaa ja hän wirk-
koi jo Laurille:

— Eiköhän mekin kiinnitetä kulkua ja näytetä
noille, että pois alta. —

Pari kertaa jo Antti työnsi sauwan lujemmasti,
mutta Lauri arweli:

— Antaapas heidän nyt koettaa kilpasilla. —

— Nälkäkö teitä hopittaa? — huusi Antti kuitenkin
Warpuniemeläisille.

Mutta he eivät joutaneet vastaamaan. Kolme nuorta miestä työnsi sauwoimilla, että hiki tippui ja läheniwät winhaa wauhtia Herralaisia. Ja kun ehtiwät kohdalle niin rupesiwat edelle pyrkimään.

Siellä alkoi kuulua nyt kowaa soutua ja sauwonten pulskauksia, kun kumpikaan ei olisi tahtonut tappiolle joutua.

Mutta äänettöminä kulkiwat Törmäläiset. Lauri oli vielä nuori, tuskin kolmenkymmenen ikuinen. Hän oli kaunis mies, pitkä ja solakka, tummatukkainen ja ruskea-silmäinen. Mutta silmissä oli omituinen, surullinen ilme, joka teki hänen kaswonsa miellyttäwiksi. Se tarmokas reippaus, jolla hän sauwonta liikutteli, soweltui mainiosti hänen notkealle ja muhkealle wartalolle.

He oliwat tulleet Kirwesputaasta, kulkeneet waltajoen rantatörmän alle ja siitä lähteneet ponnistelemaan wastawirtaan. Mari hyräili lauluja, mutta Lauri ja Antti pysyiwät ääneti, muissa mietteissään kumpikin.

Aamulla, kun pohjoisesta tuuli käwi ja taiwas oli kirkas, oliwat niittymiehet hallaa pelänneet. Jotkut oliwat heittäneet heinänsä siihen ja rientäneet koti-

aan pellolle. Mutta iltapuoleen tuuli tyyntyi ja etelälle alkoi pilweä kaswattaa ja se oli merkki, ettei tulekaan kylmä yö. Ankarassa jännityksessä oli Laurinkin mieli ollut kaiken päiwää. Wähä wäliä hän silmäili taiwaanrantoja, tunnusteli tuulta ja mietiskeli. Oli jo monesti tehnyt mieli jättää loput heiniä kokoon panematta ja rientää kotia pellolle, jossa tiesi wiljan walmiiksi tuleentuneena leikkaajaa odottawan. Mutta kun sitten näki, että etelälle uswaa ilmausi ja tuulen tyyntyyttyä ilma lämpeni, riemastui sydän ja kahata kiiwaammalla wauhdilla työskenteliwät he lopun päiwää.

Tuntuikin mieli niin keweältä ja hauskalta, waikka ruumis oli wäsynyt. Ajatukset riensiwät edeltäpäin kotia, rakastetun puolison ja pienen poikasen luo. Miten Anna raukka lie toimeentullut pienen palwelustytön kanssa? Laurin tuli sääli siewää waimoan, Anna kultastaan. Kuinka Anna oli wireä ja toimelias, kuinka hän raukka koettaa ponnistella raskaassakin työssä, waikk'ei koskaan ollut siihen tottunut. Silloin kun he meniwät naimisiin, oli hänelle enustettu huonoa emäntää, kun Anna ei ollut tottunut maanmiehen raskasta työtä tekemään. Mutta toista

he nyt näkiwät. Toimeliaampaa ja wireämpää emäntää ei ollut koko kylässä. Ei hän ollut itsekään uskonut, että hän Annassa olisi sellaisen aarteen saanut, ei kuwitellakaan, että hänen onnensa olisi niin suuri. Kuta enemmän he oppiwat toisiaan tuntemaan, sitä eheämmäksi ja uhraawammaksi käwi heidän rakautensa. Ja kuitenkin oli Laurin täytynyt niellä se karwas pala, että kylällä huhuultiin Annan huonoista sukulaisista.

Hämy oli yhä tummentunut, yön werho lewenyt yli taiwaan, mutta länneltä korkeain wuorten huippujen päällitse wilkkui wielä päiwän wiimeinen winkka, kuwastuen joen kimaltelewaan kalwoon. Olikin jo elokuu lopulla, jolloin Pohjolassakin lempeä hämy laskeikse waaroja ja wesiä warjostamaan. Ne owat sellaiset illat kuin itkunsekaista hymyä, joka jättää kaihoisaa hywästiään lyhyelle, hauskalle ilonajalle, kesälle. Kumman surumieliseksi tuli Laurikin, tuntui kuin olisi tahtonut itkeä, . . . mutta samalla iloita hämärän illan sulossa . . .

— Jo näkyy tuolta tähtikin, — sanoi Antti, äänettömyyden katkaisten ja ikäänkuin Laurin mietteitä jatkaen.

Marikin kääntyi teljolla nähdäkseen pohjoiseen. Sieltä wilkkui tähti taiwaanrannalla, kimalteli hywin kaukaa yön werhon läpi. Katseli kotwan ja surumielin wirkkoi:

— On hauskin aika tästäkin kesästä mennyt.

— Niin on lyhyt kesämme, — sanoi Lauri siihen.

Ja taas jatkoivat matkaansa äänettöminä ja melkein alakuloisina kaikin. Tuntui niin ikäwältä, kun tähtiä alkoi näkyä. Ne tiesiwät kertoa walon ojan jo ohimenneen, tiesiwät öiden käywän pitemmiksi ja pimeämmiksi ja sanowan hywästiä kultaiselle kesälle.

— Niin on sitten taaskin heinä tehtynä. . . ja jopa nuo käywät illatkin hämäriksi, — arweli tuokion sauwottua Lauri.

— Niin on, ja maanantaina alotetaan pellon leikkuu, — wirkkoi siihen Antti.

He oliwat jo sauwoneet alopäähän kotokylää. Se oli komeaa hywin rakennettua kylää punattuine kartanoineen, korkealla joentörmällä, jonka wieritse wuolas wirta kulki, niwoja muodostellen. Awara oli kylästä näköala toiselle puolen joen, lännen maailmalle päin korkeisiin waaroihin ja isoihin kyliin. Ja pohjoiselta wirtaili joki, puski kuin waltasuoni wuori-

sista ylämaista, koskena kohisten, kun kalliot sen kul-
kua supistiwat ahtaammalle.

Mutta rannan wieritse kun saawuttiin, oli wirta
laimea ja kulku nopeampaa. Kolahti wene wälistä
rantakariin ja sauwoin tarttui kiwien lomiin, kun kul-
kijat kylän kohdalle ehtiwät. Sieltä jo kuului puhelua
ja tuoksahti ilmassa saunan löyly.

— Liekö emännällä ollut aikaa saunaakaan läm-
mittää, kun yksin kotona on, sanoi Mari.

— Olehan huoleti. Ainapahan on ollut kylpy wal-
miina ja keitto kupissa, kun töistä on palattu, — was-
tasi Antti.

Laurikin heräsi mietteistään. Hauska, riemun ja
onnen tunne hänen sydämensä täytti. Päästäpä wii-
kon waiwoista . . . päästä kotiin, omaan hauskaan pe-
sänsä, jossa oma kulta on illallisen walmistanut ja
saunan lämmittänyt . . .

Hän riemastui niin, että työnsi sauwoimen luo-
kaksi, ja wene kuin unesta heräten työnty wauhdilla
eteenpäin . . .

Anttikin innostui sauwomaan, Mari kiinnitti sou-
tuaan ja loppumatka kuljettiin aika wauhtia.

Waikka Törmälän rantatörmä oli jyrkkä, sopi pää-

rakennuksesta walo näkymään wäylälle. Wenewalkaman kohdalta oli törmän komu täytetty kiwillä, muodostaen loiwemman nousun törmän päälle.

Juuri kun wene jysähtäen rantausi wenewalkaman kiwille, näki Lauri naisen tulewan törmälle. Hämärässä hän ei tuntenut Annaa muusta kuin wartalon koosta ja walkosesta huiwista.

Hän hyppäsi wenheestä, nousi juoksujalassa törmälle ja sulki Annan syliinsä . . .

— Terwe tuloa niittymiehet, — terwehti Anna heittä yhteisesti ja tarttui Lauria kaulaan . . .

— Terweisiä Käkisaaresta, — terwehti Mari.

— Nyt tehtiin hywiä lypsyheiniä, — kehui Antti ja he alkoivat Marin kanssa tyhjentää weneestä työkapineita ja ewään jäännöksiä.

— Kylpy onkin jo walmis ja keitto wartoo, ilmoitti Annakin puolestaan ja nosti reippaasti ewäskontin selkäänsä.

Iloesti puhellen noustiin kartanoon, josta tuoksui vastaan saunan houkuttelewa löyly . . .

— — — — —

Oli jo kylwetty. Illallinen oli syöty ja lewolle käyty. Lauri wain ei tuntenut wäsymystä. Hän oli niin

kummasti wirkku, vaikka koko viikon oli miehen lailla työtä tehnyt. Hänestä tuntui, että hän tänä iltana oli onnellisempi kuin koskaan ennen. Hän oli tuntenut, että Anna häntä terwehtiessään oli ollut heljä ja hywä. Se tieto oli täyttänyt hänen sydämensä äärettömällä riemulla ja aawistamattomalla ilolla. Ja kun hän ei tuntenut wähintäkään wäsymystä, päätti hän käwellä peltojaan katselemassa, että minkä weran oliwat wiikossa tuleentuneet. Anna oli jo käynyt lewolle, Lauri hiipi hiljaa porstuaan ja kuistiin ja käwi pihalle. Ilma oli lämmin ja etelältä tuntui hieno tuulen henki käywän. Kuu oli noussut waaran takaa ja kohosi jo kuusikkoa korkeammalle. Lauri käweli mäkikujasta pellon piennarta mäkeen päin, taittoi tähkän sieltä täältä ja tunnusteli jywää. Se oli aiwan walmiiksi joutunutta. . . maanantaina saisi epäilemättä aloittaa leikkuun. Wiljawuosi oli tiedossa: heiniä oli saatu hywin ja wiljaa tulee runsaammin kuin edellisinä vuosina. Sanomaton riemu täytti Laurin sydämen hänen katsellessaan kirkkaan kuun walossa kauniita tähkäpäitä. Nyt oli leipää tiedossa. . . nyt saisi lopun syksyä rauhassa työskennellä uudiswiljelyksillään kesäkartanossa. Ja toiwo oli karjan-annista

saada runsaasti, koska heiniä oli tullut hywin ja saatu ne kuiwina kokoon . . .

Tultuaan mäkipellolle, joka oli heidän paras wil-japeltonsa, hän hämmästyi . . . Melkein puoli rukiista oli jo kuhiloilla, jotka säteiliwät suorina, riwiin asetettuina ja näyttiwät niin mahtawilta. Hän käwi tarkastamaan likemmäksi. Kenen oli Anna saanut leikkaamaan? Koko kylässä ei ollut ketään joutilasta, sillä kaikki, jotka kynnelle kykeniwät, oliwat olleet koko wiikon niityllä . . . Hän tarkasteli sitomia ja huomasi heti, että ne oliwat sidotut eri tawalla kuin peräpohjomainen sitoo ja että kuhilaatkin oliwat eri-mallisia. Olisiko Anna . . . ? Mutta miten olisi hän ehtinyt näin paljon? Ehkä on hän raukka ponnistellut yli woimain, koska näyttikin niin kowin wäsyneeltä. Hallaa peläten on hän warmaankin tahtonut yrittää kaikkensa.

Lauri seiso i ihmeissään. Ääretön kiitollisuus ja ja onni täytti hänen sydämensä ja tietämättä nousi kyynele hänen silmänsä . . . Woi kuinka hänen onnensa oli suuri ja eheä . . . Kun saisi näin elää onnessa elämän loppuun asti, kun ei wain mitään tapahtuisi, joka repisi hänen eheän kotoisen ilonsa . . . Olkoot Annan sukulaiset waikka maan kiertäjiä . . . mutta An-

na oli hänen ja Anna oli ja uhraantuwa . . . lempeä ja rakastawa . . . Ei mikään mahti kykene heidän koti-liettänsä pimittämään, eikä mikään woima hajoittamaan heidän onneaan, jonka kulmakiwenä oli puhdas ja uhraantuwa rakkaus . . .

Kewein askelin käweli Lauri takaisin kartanoon, jonka katoille kuu hopeoitaan waloi ja jonka ystävälliset ikkunat kuin hymyssä suin häntä wartoiwat. Kylältä oliwat äänet loppuneet, joelta ei enään kuulunut airojen witinää eikä sauwointen pulskauksia. Suurena, sileänä pintana wirtaili wäylä hiljaa, äänettömänä kuin kulkisi hautaan . . . Weden kalwo kimalteli ja loiski ja toiselta rannalta korkeat waarat kuin puolinukuksissa katseliwat alas laaksoon, jossa wirta tuttuja teitään kierteli . . .

Lauri kulki hiljaa pihaan, riisui kengät kuistissa ja hiipi sukkasillaan pirttiin. Asetti jalkineensa kuiwamaan ja käwi warowasti heidän yhteiseen huoneeseensa, porstuan peräkamariin . . .

Anna oli jättänyt kynttilän sammuttamatta ja oli jo nukahtanut. Junno nukkui omassa wuoteessaan. Lauri asetti paremmin peitettä hänen päälleen . . . katseli hetkisen pojan kauniita kaswoja . . . hymysi ja

huokasi. . .

Hän aukasi akkunan, joka antoi etelälle. Ulkoa tulwasi raitista elokuun ilmaa huone täyteen. Hän sytytti piippunsa ja katseli hetkisen etelälle. . . Kuu oli jo kohonnut korkealle ja suuri sininen pilwi oli alkanut kasvaa sen alle, lauha sinerwä pilwi, joka tiesi wakuuttaa, ettei ollut hallaa pelättäwissä. Kaunis oli maisema siinä hänen edessään. Näkyi kylän taloja niin kauwas kuin silmä kantoi, näkyi kauniita myötälepeltoja mäen rinteessä ja etempää idän puolesta korkea waara, jonka laessa pitkää kuusikkoa kaswoi. . . Hän sulki ikkunan ja unehtui katsomaan nuorta waimoan, joka nukkui rauhallisesti. Rinta kohoili tasaisesti. Kuinka Anna oli kaunis nukkuesa! Tyttöwuosien tumma poskien puna oli waelennut, muuttunut hienommaksi ja ikäänkuin puhdistunut. Wasen käsi oli peitteen päällä ja sormessa kimalteli wankka sormus. Mutta sormet oliwat niin wahwistuneet, että sormus oli kuin lihaan painunut ja käsi kowasti päiweitynyt. Anna parka! Hänen oli täytynyt mukaantua siihen elämään, jota hän ei ollut tuntenut. . . Mutta Lauri oli itse työt tekewä, hän oli yrittäwä yöllä ja päiwällä, jotta ei Annan tarwitsisi

rasittua . . . Kunhan hän saa uutiswiljelyksensä kuntoon . . . uuden nawetan walmiiksi ja lisää karjaa . . . silloin hän ottaa niin paljon palwelijoita, ettei Annan tarwitse muuta kuin hoitaa kukkiensa ja kodin sisäistä maailmaa . . .

Hän oli kuin huumauksessa. Hän lähestyi wuodetta, suuteli Annan walkoista, sileää otsaa ja pyyhkäsi pois kiharan, joka oli walahtanut ohimolle . . .

III.

Kelirikon aikana syksyllä, kun kaikki wilja jo oli puitu, perunat kannettu kuoppaan ja karja tuotu kesäkartanolta, oli Lauri Antin kanssa yökaudet uudiswiljelyksillään. Maanantai-aamuina lähtiwät ja wasta myöhään lauantai-iltoina palasiwat.

Anna sai oleskella melkein yksin kotonaan. Marilta meni aika nawetassa ja hän oli muutenkin vähäpuheinen, ettei Anna hänelle puhunut kuin tärkeimmistä asioista. Mutta muutoin oli Mari niin kelpo ihminen ja häntä sai Anna kiittää siitä, että oli oppinut talon emännän tehtäwiin. Mari oli kauan palwellut Laurin kotona Linnankiwellä ja sieltä oli hän Törmäläänkin tuonut kaikki hywät ja ankarat mielipiteensä. Wähän hän puhui, mietti sitä enemmän. Mutta emännästään Mari piti ja wälistä joutui hänen kanssaan pitkiinkin puheisiin. Näinä kolmena vuonna oli hän Annalle ollut kuin oikea käsi. Hän tiesi karjanhoidonkin niin erinomaisen hywin ja kun Anna tuli nawettaan, alkoi Mari selitellä, että niin ja niin on karjaa ruokittawa. Pitää antaa vähän kerrallaan ja

usein. Karjapiialla pitää olla wireä jalka. Lypsämäänkin oli hän Annan opettanut. Se oli tärkein tehtävä ja kauwan sai Anna opetella ennenkuin alkoi Marin mielestä käydä moitteettomasti. Mutta Anna oli harras ja jo muutamien viikkojen harjoittelemisen jälkeen osasi Anna lypsää niin, että kiulu oli kukkuralaan wahtoa ja lehmällä nännit aiwan tyhjinä.

Toisinaan sattui Mari huonolle tuulelle warsinkin silloin, kun oli paljon työtä ja hän pyrki tekemään enemmän kuin olisi jaksanutkaan. Silloin hän päätti lähteä talosta pois. Mutta Anna oli jo oppinut Marin tuntemaan. Antoi hänen mellastaa aikansa, tarjosi sitten wehnäskahwit ja paremman palan illalliseksi, niin aamuksi oli myrsky asettunut ja Mari taas tawallisella tuulellaan. —

Laurin poissa ollessa teki Annan toisinaan halu pistäytyä naapurissa, kun aika wälistä tuntui pitkältä, vaikka koetti työtäkin tehdä. Niemelässä hän usein käwäsi. Niemelän emäntä oli niin herttainen ja hywä ihminen. Ja warsinkin wanhukset Annaa miellyttiwät. Mutta Niemelä itse oli tyly ja puhui raa'asti ja rumasti. Kuuluikin olewan tämä nykyinen Niemelä huonoa lähtöä. Eräs hänen weljistään oli tuomittu

warkaudesta, mutta oli onnistunut kuljettaessa, rautajaloissa, wiskaantumaan jokeen, kun kuljettiin lossilla joen yli. . .

Miten oli Niemelän wanhusten ainoa tytär suosittunut ottamaan noin tylyn olennon miehekseen? Sitä Anna aina Niemelässä käydessään ajatteli, mutta ei hän koskaan ollut sitä kysynyt. Hän näki, että Hanna oli onneton ja usein itku silmissä.

Illan suussa läksi Anna nytkin pistäymään Niemelässä. Otti sukankudelman mukaansa, jottei aika hukkaan kuluisi.

Koko päivän oli sataa tihuuttanut. Talojen välinen polku, joka nyt wiljan korjattua, kulki suoraan pellon poikki, oli liukas ja pientareet märkinä. Taiwas oli tumma kuin säkki silmillä ja etelästä kuljetti tuuli suuria, mustia pilviä luoteiseen. Anna muisti Lauria, miten se siellä jaksoi kuokkia tämmöiselläkin ilmalta. . .

Tultuaan Niemelän pihalle, näki hän rengin waljastawan hewosta. Hänen päästyään portaille, tuli Hanna vastaan itku silmissä ja pyysi käymään kamariin. Pirtistä kuuli hän kahden juopuneen miehen kowa-äänistä puhelua. . .

— Anna rakas. . . tule tänne kamariin. . . ei, elä mene pirttiin. . . siellä on juopuneita. . . Woi jos minullakin olisi niin kuin sinulla. . .

Hanna puhui katkonaisesti ja oli hätääntyneen näköinen. Hän istutti Annan tuolille ja lupasi pian palata seuraa pitämään.

Annaa alkoi pelottaa. Oliko se isäntä, joka oli juowuksissa? Hän oli kuullut, että Niemelä joi salaa ja piti wälistä hirweää meteliä kotonaan. Mutta niin oli sattunut, ettei Anna ollut koskaan tawannut näkemään Niemelää juowuksissa. . .

Hetken kuluttua kuului pirtistä loilotusta ja kiroilemisia. Anna yritti hiipiä pois ja juosta kotiin. Kun tulikin lähdetyksi naapuriin juuri tämmöisellä hetkellä!

Hän nousi jo lähteäkseen, kun owi samassa auke- ni ja Niemelä hoippuroi sisälle, jättäen owen seljälleen. Hanna seiso i hänen takanaan ja rukoili. Se toinen mies jäi seisomaan porstuan lattialle ja alkoi yskiä.

— Wai on täällä naapurin emäntä. . . Entinen pap- pilan röökynä. . . No terwe wain, soperteli hän ja tuli niin lähelle Annaa, että wiinan katku tuoksui kuin

myrkky hänestä.

— Saapikos naapurin emäntää halata? kysäsi hän ja pyrki Annaan kiinni, mutta Anna wäisti sukkelaan, että Niemelä toppasi sängyn makauksiin. —

— Eikös saakaan? . . . Sepä on. . .

— Tule pois Jaakko? Hewonen on waljaissa, — huusi samalla se toinen mies porstuasta ja Niemelä onneksi lähti ja käwellä toikkuroi kärryjen luokse.

— Kyllä minä wielä. . . äherti hän kärryyn noustessa ja samalla läksi sen toisen miehen kanssa ajamaan maantielle päin.

— Siinä on kaks' kaunista Jumalan lasta, — arweli renki, joka oli tuonut hewosen porrasten eteen.

Mutta Hanna weti Annan kamariin ja pillahti katkeraan itkuun.

Wiimein hän alkoi Annalle selittää surkeaa elämänsä. Semmoinen se oli jo ollut monta vuotta. Salaa oli kotona juonut, waikkei siitä kylällä tietty. Hanna oli koettanut sitä salata ja toimittanut Jaakon aina piiloon, kun ihmisiä sattui tulemaan. Ei Jaakko tähän asti ollut paha Hannalle ollut. Hanna oli koettanut häntä palwella minkä oli ymmärtänyt. . .

— En minä tätäkään kenellekään kertoisi, waan

kun satuit nyt tulemaan, niin kerron kaikki. Tietävät-hän sen ihmiset jo muutoinkin. Wiikkokauden owat tuon Mattilan kanssa tässä ryyppineet. Nyt niiltä wiina loppui, niin uutta läksiwät hakemaan. Ja minä rukoilin, että ei lähteä. . . Mutta mitä se auttoi! . . . Sanowat ihmiset, että sitä kirous painaa. . . Isäwainajansa kun kuuluu elämänsä ajan wiinaa myyneen ja wääryyttä tehneen. . . Olet kai sinäkin kuullut, että minkälaista sukua Jaakko on. . . Mutta silloin kun menimme naimisiin, ei Jaakosta pahaa puhuttu ja siihen aikaan hän oli pulska ja punawerinen mies ja rikkaaksi häntä hoettiin. . . Niin minä sitten myönnyin, kun meillä oli paljon welkaa ja äiti ja isä käwiwät kykenemättömiksi. . .

— Nyt ne raukat surewat minun wuokseni ja koetawat wanhoilla woimillaan työtä tehdä, niinkuin olet nähnyt ja ihmetellyt. Mutta takaperää pitää talo. Arwaathan sen, kun isäntä ei mitään yritä. . . Eri tawalla on teillä. Semmoista miestä kuin Lauri on, ei olekaan joka talossa. Nytkin owat kuulemma siellä kesäkartanolla kuokkineet monen tynnyrin maan. Eipä meidän isäntä ole pannut rikkaa ristiin koko syksynä. . .

Hanna itki aina puheensa välissä ja ikäänkuin haki lohdutusta Annan silmistä. . .

Mutta Anna ei woinut mitään sanoa, katseli wain Hannaa kalpeana ja wapisewana ja piti Hannan kättä omassaan.

— Kyllä minä sen ymmärrän. Sinä olet wielä niin nuori ja kokematon. Onnessa elät. Miehesi on siiwo ja wireä. Kotinne on koko kylän kaunistus. Et sinä wielä ole maistanut surun pikarista. . . Suokoon Jumala, ettei sinun tarwitseisi tuntea sitä, jota minä. . . Mutta sinun Laurisi onkin hywää sukua. . . eikä niinkuin Jaakko, jonka weli on waras ja itsemurhaaja. . . Et sinä tiedä. . . Sanoiwat minulle ihmiset ja waroittiwat Jaakkoa ottamasta. . . että ne owat kaikki ne weljekset huonomaineisia. . .

Anna koetti alkaa puhumaan. Hän selitti ja lohduteli Hannaa sillä, että ei ole ihmisiin niin uskomista. Woisihan Jaakko siltä olla hywä mies, waikka hänen sukunsa sutena juoksisiwat.

— Niin. . . niin minäkin uskoin. . . Mutta nyt minä sen ymmärrän, kun raamattu sanoo, että isäin pahat teot tulewat lasten päälle kolmanteen ja neljänteen polween. . .

Anna muuttui kalman kalpeaksi ja pillahti itkemään.

Wasta pilkkosen pimeässä palaa Anna Niemelästä. Tuuli ulwoo ja walittaa ja pimeä syksyn ilta piiritää. Anna kulkee kuin kuumeessa, kompastuu wäliin kiwiin ja wäliin jalka luiskahtaa ojaan. Mutta hän kiiruhtaa kulkuaan kotoa kohden, josta tuikkii walo pirtin siwuakkunasta. . . „Isäin pahat teot lasten päälle kolmanteen ja neljänteen polween“. . . Jaakon isä oli wiinaa myymällä ja wääryydellä tawaransa koonnut. . . nyt painoi kirous hänen lapsiaan. . . Ehkä se oli Jumalan kirous, joka painoi heitäkin. . . isäwainajan syntisen elämän takia. Siltä se nyt Annasta alkoi tuntua.

Miksikä olisivat weljet muutoin sellaisia hylkyjä olleet; miksikä kowa onni koko perhettä waaninut? Koko wälin Anna mietti noita asioita, mutta ei hän päässyt selwille. Mutta sen hän päätti, että hän kuitenkin oli ponnistelewa, oli koettava elää kelpo miehen kunnioitettawana puolisona. . .

Kun awasi pirtin owen, ilostui hänen mielensä. Mari oli piisiin pannut iloisen pystytulen ja kehräsi

sen walossa. Junno leikki laattialla puuhewosellaan, jonka Lauri eräänä sadepäiwänä oli pojalleen tekaisut.

— Junno on ollut niin juonikas, että olen ollut pahassa pulassa hänen tähtensä, — sanoi Mari heti, kun Anna ehti sisälle.

Anna otti Junnon syliinsä, suuteli pojan punottawia poskia ja wirkkoi:

— No mitä pahaa Junno sitten on tehnyt?

— Siitä tulee samanlainen härkää ja juonikas kuin äijä waarinsakin, Linnankiwen isäntä, ellei sitä ajoissa ruweta pieksämään, — puheli Mari wihas-
sa. — Kun aiwan wäkisten alkoi heitellä willoja liekkeihin eikä ennen totellut, ennenkuin otin luudasta warwun ja napsin sormille. . . Mossotti sitten tuolla loukossa pitkät ajat ennenkuin leppyi. Liekö wieläkään entisellään. Koiwunoksaa minä antaisin, jos minun sikiöni olisi, — torui Mari yhä ja kehräsi niin, että rukki tulta iski.

Anna painoi poikaansa rintaansa wasten. Ei hän olisi hennonut Junnoa piiskata. . . ei waikka. Olihan hän monesti sen itsekin huomannut, että Junno oli wäkipäinen ja tahtoi usein pyrkiä pahan tekoon. Mut-

ta ei Anna siitä koskaan ollut Junnoa kowinut, oli aina antanut lapselle, mitä sen oli mieli tehnyt . .

Anna mietiskeli kauwan kamarissaan ennenkuin käwi lewolle. Nämä wiimeiset wiikot oliwat hänelle olleet hirweän ikäwät sillä Kunnarilta oli tullut uusi kirje. Siinä oli mies parka selittänyt surkean tilansa juurta jaksain ja rukoillut apua. Ellei hän apua saisi, ei olisi muuta turwaa kuin käydä kuolemaan tai linnaan. Senkin kirjeen oli Anna huolellisesti salannut Laurilta. Eikä Lauri näyttänyt mitään aawistawan Annan sisällisestä tuskasta. Yksin öillä walwoessaan hän usein päätti kertoa Laurille kaikki ja pyytää Kunnaria auttamaan. Mutta kun päiwä walkeni, katosi öinen epäilyskin ja asia jäi Laurille ilmoittamatta.

Laurikin näytti kuin wälttävän tiedustella Annan sukulaisista. Jos puhe jolloinkin sinnepäin alkoi kallistua, ei hän koskaan mitään kysynyt eikä Annakaan aloittanut. Aawistiko Lauri, että sellainen keskustelu ei ollut heille kummallekaan mieleen?

Anna sammutti tulen ja koetti päästä nukkumaan. Mutta Kunnarin wiime kirje kummallisine sisältöineen kutkutti hänen mieltään ja wei unen silmistä.

Ja pelko, että Laurin korwille tulisiwat kaikki ne huonot huhut, jotka Anna yksin tiesi olewan kulkemassa sukulaisistaan, teli yksinolon kolkoksi. Tuuli tuolla ulkona puhalti, winkui ja walitteli ja puski akkunaa wasten kuin sisään päästäkseen. Häntä alkoi pelottaa, waikk'ei hän arkaluontoinen ollut. Ei hänellä ollut selwillä, mitä hän pelkäsi tai mitä oikeastaan ajatteli. Kuwa kuwan perästä wain ilmaantui mieleen. Koti ja äiti. . . ja äkkiä eräs tapaus, joka oli sattunut siellä kotona ja jota hän ei ennen ollut muistanutkaan. Mutta nyt se juolahti mieleen aiwan eläwänä ja selwänä. Eräänä päiwänä oli äidin puheilla käynyt waimo lapsen kanssa. He oliwat, äiti ja waimo lapsineen, olleet lukon takana ja äiti ja outo waimo oliwat kauwan puhelleet keskenään. Anna oli silloin wielä lapsi, mutta hän muisti nyt tapauksen. Ja kun wieras waimo lapsineen palasiwat salaripiltä, itki äiti. . . Waimo oli wiipynyt heillä pari päiwää ja äiti oli hänet ewästännyt matkalle. . .

Anna käsitti nyt hywin, mitä warten waimo oli käynyt lapsen kanssa ja kuka lapsen isä oli. . . Woi isä. . . isä. . . sinun pahat tekosi painawat harhailewia lapsiasi. . .

Hän painoi päänsä polsteriin ja ratkesi itkemään . . .

— Woi kun tohtisin Laurille sanoa . . . tai kun kykenisin rukoilemaan, rukoilemaan Jumalaa! . . . Tus-kassaan hän muisteli miten äiti häntä oli opettanut, oli neuwonut aina ojentamaan kätensä Hänen puoleensa, joka on ainoa oikea ystäwämme ja ainoa, joka lohduttaa taitaa. Mutta äidin opetukset oliwat uneh-tuneet ja hänestä tuntui, että hän oli niin loitolla taiwaallisesta ystäwästä, ettei hän yksin Hänen luok-sensa milloinkaan pääse. Oliko sekin isä-wainajan syy? Ja kamalia kuwia alkoi kulkea hänen silmäinsä editse. Milloin näki Kunnarin linnassa . . . milloin isä-wainajan helwetissä . . . milloin vanhempia siskojaan maailman hylkyinä . . . ja milloin näki äidin polwis-tuwan Herran eteen ja rukoilewan armoa . . . armoa isäin pahain töitten takia . . .

Mutta wähitellen kuiwuiwat kyyneleet ja hän alkoi ajatella selwemmin. Ja silloin rajaton wiha wihlasi sydäntä, wiha isä-wainajaa kohtaan ja kaikkia sisaruksia kohtaan, jotka tahallaan liassa rypöiwät. Mutta sen he näkewät, ettei ulotu kirous häneen . . . Hän oli olewa erillään . . . auttakoon Jumala, jos tahtoo.

Ja kowa piirre kaswoillaan Anna wihdoin nukkui.

Aamuksi oli myrsky tauonnut, taiwas seestynyt ja syksyinen päivä paistoi alakuloisesti märälle pihamaalle. Anna oli nähnyt pahoja unia ja heräsi wäsyneenä. Ei tässä auttanut ruweta haaweksimaan ja suremaan, tässä oli todellisuudesta waaria otettava . . .

Hän pukeusi nopeaan joutuakseen Marille toiseksi lypsämään. Junno jäi vielä wuoteeseensa Miian wartioitawaksi.

Mari oli hywällä tuulella, joten he pian pääsiwät puheen alkuun.

— Ensi wiikolla kai jo aletaan maitoa meijeriin wiedä? tiedusteli Mari.

Niin on sanottu, mutta en ole vielä kysynyt Mäki-maan isännältä. —

— Kuuluuhan tänne tulewan semmoinen karjanäyttely, jossa parhaita maitolehmiä palkitaan. Tämän me wiemme, Omenan. . . tämä kyllä on paras lehmä koko kylässä. Olen itse tämän Linnankiwellä ollessa kaswattanut, — puheli Mari ja samassa sanoa tokasi:

— Tänäänhän taas on postintulopäiwäkin. Saisi nähdä, joko weli Mikolta tulee kirje Amerikasta.

— Niin, niin nyt se oli taas postipäiwä. Lauri oli Annan käsenyt kaikki hänelle tulewat sanomalehdet noutaa postista ja pitää tallella. Niin oli Anna tehnytkin. Ja päätti nytkin päiwemmällä käydä itse postikonttorissa.

Hän oli tänä kesänä ikäänkuin pelännyt postin tuloa ja warsinkin sanomalehtiä. Hänelle itselleen ei juuri milloinkaan tullut iloisia uutisia kirjeissä, ja sanomalehdissä luuli hän olewan joitakin huonoja uutisia sukulaisistaan. Mutta ei hän koskaan ollut niin lewoton ollut kuin tänään. Hän päättikin saada lehdet luetuksi, ennenkuin Lauri ehtii palata kesäkartaolta.

Puolenpäiwän aikana hän jo aikoi postikonttoriin. Mutta ennenkuin lähti, muutti hän pukuaan, somisti hiuksiaan ja pani päähänsä uuden huiwin. Palmikon päähän sitoi hän sinisen silkkinauhan. Se kuului komistawan hänen kauniita hiuksiaan, niin oli Lauri sanonut.

Tultuaan maantielle, joka kulki joen ja kartanon välissä, alkoi hän astua reippaasti ylöspäin postikonttoriin. Käwellessä kohosi hieno puna poskille ja huiwin alta tukkiwat waaleat kiharat otsalle. Oli oi-

kein raitis syksyn ilma, tuntui kuin taiwas olisi saanut puhdistaa likansa ja alkoi nyt kirkastua ja muuttua talwi wärilleen. Mutta wielä, waikka syksyinen kuolema oli luonnosta wienyt wiimeisetkin kesän jätteet, näytti ympäristö suuremmoiselta. Suurten waarain kupeilta loitompana pohjoisessa näkyi wielä sakeaa uswaa, joka painumistaan painui maahan tai sekaantui wäylän weteen. Kylä, jonka läpi tie kulki, oli pulskaa ja hywinwoiwan näköistä. Talot oliwat punatuita, walkeine nurkkineen ja ikkunanpielineen. Siellä täällä näkyi pellonjalla mies kaiwamassa, mutta muuten tuntui siltä, kuin ihmiset jo wartoisiwat talwea.

Pappilan luona nousi tie mäelle, josta näki melkein koko kylän, waltawäylän saarineen ja kaukaisia kukkuloita niinkauwas, kuin silmä kantoi. Ne hämmöttiwät nyt mustilta ja synkiltä ja niiden puuttomat harmaat laet näyttiwät kuin awopää-jättiläisiltä, joilta tuulet ja tuiskut oliwat hiukset kuluttaneet wuosi tuhansien kuluessa. Mäen päällä oli kansakoulu, jonka wieritse tie kulki. Siitä siwu mennessä Anna käweli oikein roimasti, että sininen silkkinauha palmikon päässä leijaili. Annaa harmitti opettajatar, joka oli hänestä puhunut sopimatonta. Muun muas-

sa oli Anna saanut kuulla, että opettajatar oli sanonut Annan aina, kun sattui herrojen seuraan, teeskentelewän ja ylpeilewän tukastaan. . . Hän tahtoi siwumennessä näyttää opettajattarelle, että hänessä olikin silmänruokaa kenelle hywänsä. Ei ainoastaan hiuksissa, waan koko muhkeassa warressa ja reippaassa käynnissä. Olihan Anna sen monasti saanut kuulla, että herrat häntä ihailiwat. Ja se kai se opettajatarta pistelikin, joka itse oli laiha ja kalpea ja palmikko mitätön kuin hiiren häntä.

Saman mäen päällä, kiwenheitto koululta, oli postikonttorikin. Postineitin kanssa oli Anna hywä tuttava. Se oli pulska ja werewä neiti ja wieraanwarainen.

— Ah! kuinka näytät komealta! On aiwan kuin tuntisi kewään tulewan, kun sinut näkee! — tervehti häntä postineiti.

— Mitäs minusta wanhasta waimosta! — sanoi Anna.

Mutta postineiti käwi häneen käsiksi, pyöräytti ympäri laattiaa jn Wirkkoi:

— Woi kuin sinä osaat nuo hiuksesi somistaa. . . Kas kun tuo sininen nauha pukeekin. . . Oletpa ker-

rassaan pulska emäntä.

— Elä nyt hyvä ihminen joutawia, — koetti Anna sanoa, mutta äärettömän hyvältä hänestä tuntui, kun neiti häntä ihaili, warsinkin kun tiesi, että hän tarkoitti totta.

— Olen näinä päiwinä aikonut teille, mutta ei tästä näy lähtöä tulewan. Olen oikein ikäwöinyt sinua. Mutta huomenna tulen, — puheli neiti kootessaan sanomalehtiä Annalle.

— Eikö ollut Laurillekaan kirjettä? kysäsi Anna.

— Ei koko Törmälän taloon. Niin on nyt tällä kertaa huono posti. —

— Ja Marikin, joka toiwoi kirjettä weljeltään Amerikasta. —

Poislähtiessä neiti suuteli Annaa ja lupasi tulla wieraaksi.

Neidin kanssa keskustellessa oli Anna melkein kokonaan unhottanut huolensa, niin Kunnarin kirjeineen kuin muutkin. Mutta paluumatkalla ne tuliwatkin takaisin entistä tylympinä. Hänen teki mieli awata siinä tiellä sanomalehdet ja alkaa niitä tarkastella, mutta nähtyään että pappilasta joku tuli tielle ja käweli vastaan, hän wain kiiruhti askeleitaan. Kiire

oli muutenkin, sillä lauantai oli, paljon oli töitä vielä ja illalla Lauri ja Anttikin tulewat. . .

Päästyään kotiin, meni hän suoraan wierashuoneeseen ja alkoi silmäillä lehtiä. . . Paikkakunnan lehdistä ei mitään näkynyt, joka olisi Kunnaria koskenut, mutta awattuaan pääkaupungin lehden, hänen silmänsä suoraan sattuiwat uutiseen. . .

Hän kalpeni, lehti alkoi tutista kädessä, mutta ääntä ei tullut hänen huuliltaan. Hän oli kuin walmistunut sen lukemaan. . . ja sen wuoksi ei hän wawah-tanut. Siinä se oli. . . Kunnari oli lopettanut elämänsä ampumalla, menetettyään ensin kruunun rahoja. Anna oli sitä aawistanut, mutta oli hänessä sittenkin ollut joku salainen toiwo, että Kunnari kuitenkin lii-otteli. . . ja tahtoi wain uhkauksillaan pelottaa Lauria ja häntä, että pikemmin häntä auttasivat. . .

Anna istui kuin kiwettyneenä. Kylmä hiki nousi otsalle ja sydän jyskytti kuin pois rinnasta hypätäkseen. Wähän häntä suretti Kunnarin kamala kohtalo — sama sille. Mutta miten saada tapaus pidetyksi Laurilta salassa? Ja jos saawat kylällä wihiä? Ja Laurin wanhemmat Linnankiwessä? Silloin oli samalla hänenkin arwonsa mennyttä kalua, sen tiesi Anna warmaan.

Ainoa lohdutus oli se, etteiwät kyläläiset tienneet Annan sukunimeä. Ja woipihan olla monella samanlaisen sukunimi.

Hän rutisti lehden palloksi, kowa ilme ilmausi silmiin ja suun ympärille wihainen piirre. Hän ei tuntenut pienintäkään katumusta, ettei ollut Laurille Kunnarin asioita ilmoittanut, eikä wähintäkään sääliä kurjaa weljeään kohtaan. Ja pian hän selweni huumauksestaankin ja äkkiä älysi, mitä tässä oli tehtävä. Hän poltti sanomalehti-numeron ja waraksi wielä kätki noet tuhkan alle, muutti sitten pian arkiwaatteet ylleen ja otti nauhan pois palmikostaan. Alkoi sitten toimitella töitään, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut. . .

Illalla kun Lauri kaipasi puuttuwaa numeroa, wastasi Anna:

— Kai ne siinä kaikki pitäisi olla, jotka postista olen tuonut.

Wiikon waiwoista kun oli wäsyneenä, ei Lauri sen enempiä tiedustellut. Mutta tuntui Laurista niin, että Anna oli wähäpuheisempi kuin ennen.

Ja yöllä Lauri heräsi siitä, että Anna unissaan wa-

litteli...

IV.

Päivät alkoiwat käydä lyhywiksi ja pimeiksi. Syksyn synkkä käsi oli korjannut wiimeisetkin kesän jätteet, taiwas muuttunut tummaksi ja murehtiwaksi ja yöt pitenemistään piteniwät.

Ihmiset alkoiwat jo ikäwöidä talwea, jääkelejä ja hauskoja rewontulten walasemia iltoja. Ja pian tänä syksynä kelirikko loppuikin. Tuuli kääntyi pohjoiseen, taiwaanrannat seestyiwät ja aurinko näyttäikse kylmänä ja melkein säteettömänä. Maa rupesi roudimaan, rapakot jäätyiwät ja waltawäylänkin rannat riittyiwät.

Ei missään niin ikäwöiden talwea odotetakaan kuin Perä-Pohjolassa, jossa ei pitkälle päästä sulan aikana hewosella liikkumaan. Walkonen lumi tuo riemua mieliin ja pakkaset rakentawat siltoja jänkkien ja jokien poikki. Silloin pääsee ajelemaan takalistolle, erämaille ja jokien saariin. Lyhywiä päiwiä pitenätawät kuutamoi-illat ja milloin on kuun pohja, silloin syttywät rewontulet ja walasewat pohjoista maata.

Waltawäylän sywin uoma on sitkein. Kauwan se

jaksaa taistella pakkastakin vastaan, ennenkuin viimeinen raila on jäänyt. Mutta kahleisiin joutuu sekin lopulta. Jättiläisen wanka waltasuoni on lakanut tykkimästä puoleksi wuodeksi. Mutta koskissa hyrskyt pauhaawat kaiken talwea. Se puhaltaa sieramistaan wihasta wiimaa ja kuin nyrkkiä puiden uhkaa, että wielä katkeawat kahleet, wielä lewitän uomani, laajennan latuni ja woimiani näytän.

Mutta nyt se lepää kuin haudassaan, tuo mahtawa wirta äänetönnä ja woimatonna ja joka yö kaswaa wahwemmaksi sen jäinen peite. Silloin ilmestyy liikettä joen päälle. Kun tiellä wielä routa reen rautaan rupeaa, on joella mainio muuakka ja luistawa keli.

Laurikin oli maatyönsä Kesäkartanolla lopettanut. Antti siellä wielä kulki kuokkimassa pouwikkoo, johon routa ei wielä ollut ruwennut.

Mutta kun ensi lumen tuiskusi maille ja joki oli jäässä, alkoi kiire heinäajo joen saarista ja puiden nouto metsästä. Syyskelillä koetti kukin töitään jouduttaa, jotta sydän talwen ajaksi ehtisiwät tukkimetsään. Huhuja liikkui, että talwella tulisi paljon tukinajoja. Ja kenellä hewonen oli ja kynnelle kykeni, se jo lähti tukkimetsään heti ensi kelillä.

Tulinen kiire oli Törmälässäkin. Antti ajoi vanhalla ruunalla halkoja metsästä ja Lauri heiniä nuorella raudikollaan Käkisaaresta. Heinät piti saada kaikki pois niityltä nyt muuakan aikana, jolloin ei lumi haittaa tehnyt. Päiwäkaudet kulki Törmälän siwu heinä-häkkejä kymmenittäin roikassa kirkasta sileää muuakkaa pitkin. Hauska siinä oli heinän ajajilla hywältä tuoksuawain heinäin päällä maata köllötellä, kun ei tien kaltot huolettaneet eikä vastaan tulijoita tarwinut wäistää. Ja koreasti paistoi marraskuun säteetön aurinko joen päälle ja lumisten waarojen kupeille ja sen kilo hyppeli kuin hywästiä jättäen huoneiden harjoilla ja kattojen räystäillä.

Lauri oli jo saanut kaikki heinät kotiin ajetuksi, niin että ladot oliwat kattoa myöten täynnä ja Antti oli vanhalla ruunalla toimitellut halkoja koko talweksi halkowajaan. Kaikkia muitakin töitä oli koetettu tehdä mikäli sopi, ettei kotiwäelle jäänyt kuin pieniä toimia.

Ja kun Lauri näin oli saanut työnsä joutumaan, päätti hän warustautua ensi tilassa tukkimetsään. Sieltä oli jo kuulunut sanomia, että ansiot oliwat aiwan werrattomia, paljoa paremmat kuin koskaan

ennen . . .

Mutta eräänä sunnuntai-iltana läksi hän käymään lapsuutensa kodissa Linnankiwellä. Hän olisi tahtonut mielellään ottaa Annan mukaansa, sillä Anna ei ollut vielä koskaan Linnankiwellä käynyt. Tietäen että Laurin isä, kuuluisaksi tullut Linnankiwen Mooses, yhä vieläkin oli äkeissään Laurin naimisen vuoksi, ei Anna tahtonut lähteä. Ja niin oli ollut ukko jäykkä ja taipumaton, ettei antanut emäntänsäkään käydä Törmälässä. Kerran wain oli Anna saanut puhutella Laurin äitiä kirkolla. Herttainen ja hywäsydäminen wanhus oli Linnankiwen wanha emäntä ollut Annan mielestä, mutta kun ukko seisoa jurotti wieressä, eiwät he olleet saaneet puhella emännän kanssa monta sanaa kahden kesken.

— Lähde nyt wain. Eiköhän se ala ukkokin leppyä,
— kehoitti Lauri vieläkin Annaa.

— Äitisi vuoksi minä mielelläni lähtisin ja monasti on mielenikin tehnyt, mutta en lähde isäsi vuoksi, joka tuntui olewan kowa ja taipumaton kuin kanto,
— wastasi Anna alakuloisesti.

— Semmoinen se on isä ukko ollut ilmoisen ikänsä. Taipumaton ja itsepäinen kuin härkä ja pitkäwi-

hainen. Nyt sentään jo, kun kesällä viimeksi käwin, oli paremmalla tuulella ja kyseli yhtä ja toista meidänkin elämästämme. Minä luulen, että hänen tylyytensä kohta loppuu. Lähde nyt wain!

— En nyt. En tällä kertaa ainakaan. —

Laurilla oli jo turkki yllään ja raudikko oli waljaisa kuistin edessä.

— Ota Junno mukaasi, — nauroi Anna ja tarjosi lasta sylistään Laurille.

— Tulewana talwena Junno pääsee isän kanssa Linnankiwelle, — puheli Lauri pojalle, joka kurotti käsiään isäänsä kohti.

— Mari sanoikin tässä tuonnossa iltana, että että tästä tulee samanlainen härkäpää kuin kiwen ukostakin, — puheli Anna taas leikissä.

— Hyvä on sentään ukko ja kyllä se siitä wihastaan meillekin leppy, kun aikansa murjottaa, — toiwoi Lauri ja hän suuteli Annaa otsalle niinkuin tapansa oli hyvästiä jättäessä.

— Mene nyt onnessa! toiwotti Anna.

— Woi hywin, rakas ystäväni! — sanoi Lauri helästi ja riensi rekeen.

Oli kirkas päiwä ja ilma kylmää. Tosi talwea oli

alkanut tehdä ja luntakin oli jo melkoisesti, vaikka wasta oltiin marraskuun lopulla. Lauri ei ajanutkaan rantatörmästä jäälle, waan käännnytti raudikon tielle, jossa oli siinäkin luistawa keli ja jälki kowaa.

Ehdittyöän puoliwäliin kylää kuuli hän kiiwasta aisakellon helinää ja näki wastaansa tulewan kaksi juopunutta miestä, joista toisen tunsi naapurikseen Niemelän Jaakoksi.

— Pois alta! huusi Jaakko, waan tunnettuaan Laurin, pidätti hän hewosensa ja wirkkoi:

— Kuulehan naapuri. . . Lauri pidätähän hewoseksi! —

Lauri aikoi ajaa menemään, mutta Jaakko ehti ohjiin ja pidätti hewosen.

— Kuulehan nyt, hywä naapuri! Mikset sinä meillä koskaan käy. . . alkoi Jaakko jankuttaa.

— Ethän sinäkään käy meillä, — nauroi Lauri ja koetti lyödä leikiksi.

— Teillä. . . matki Jaakko. Kuka teillä käwisi, kun se teidän emäntä on semmoista herrassukua. . . pappilasta. . . Mutta nyt tehdään sowinnot ja otamme hywät ryypyt. —

Ja Jaakko otti taskustaan wiinapullon; tarjosi Lau-

rille.

— Ei. Minä en maista wäkewiä, sanoi Lauri ja työnsi pulloa loitommaksi.

— Ole nyt. Kelpasihän sinulle poikasena . . . maista pois . . . Mihin sinä olet menossa . . .

Äkkiä tempasi Lauri ohjat Jaakon kädestä ja nykäsi raudikon kiiwaaseen juoksuun. Jaakko jäi kiroillen seisomaan ja Lauri kuuli hänen huutawan jälkeensä.

Usein oli Lauri kohdannut naapurinsa tuossa tilassa ja joka kerta oli Jaakko ryyppyä tarjonnut. Selwin päin mitä oli Jaakkoa nähnyt, ei Jaakko ollut monta sanaa puhunut.

Aina oliwat nuo kohtaukset Lauriin tehneet ikävän vaikutuksen, warsinkin kun Jaakko muistutti entisiä aikoja, jolloin Laurikin ryyppäsi. Wälistä teki Laurin mieli, naapurinsa mieliksi ja sowinnon merkiksi ottaa ryyppy, mutta toiselta puolen pidätti häntä se lupaus, jonka kansanopistossa oli wannonut itselleen. Hän tunsu heikkoutensa ja wiina oli ollut hänelle mieluinen juoma ja humalan humu iloinen tuulahdus, kun kotona ankaran isän silmän wälittäessä sai salaa wiinaa tuotetuksi. Ja niin oli jo pitkälle mennyt silloin, että isä tapasi hänet monesti tajuitomana makaamas-

ta. Isä oli ankaraakin ankarampi ja sellaisia kohtaauksia, jotka tuonlaisina hetkinä syntyivät isän ja pojan kesken, ei Lauri ikänensä voisi unhoittaa. Juuri sellaisen kohtauksen jälkeen oli isä hänet kyydinyt pois kotoa, vaikka äiti parka oli armoa rukoillut. Mutta niin oliwat sitten asiat kääntyneet, että hän tuli lähteneeksi kansanopistoon. Siunannut oli Lauri sitä hetkeä, jolloin se onnellinen ajatus päähän pälkähti. Siellä kypsyi hänelle ajatus wiinan tuhotöistä ja siellä tapasi hän Annansa . . . oman kultaisen kumppaninsa. Jo oli isäkin anteeksi antanut Laurin nuoruuden hairahdukset, mutta siitä oli uudelleen wimmastunut, kun Lauri ilmoitti naiwansa pappi-wainaan tyttären. Oli hän kuitenkin sen werran leppynyt, että antoi Laurille perintö-osansa, jolloin Lauri osti Törmälän ja muutti sinne Annansa kanssa.

Ei ollut Laurilla näinä kolmena wuotena ollut suurtakaan taistelua wiinanhimoa vastaan. Mutta sen hän tunsu, että kun muut miehet tukkimetsässä ja niitylläkin pitivät pientä taskulasia muassaan ja siitä silloin tällöin ryyppäsivät ja että kun hänellekin tarjosivat, hän ei olisi woinut yksin kiusausta woittaa. Mutta muistettuansa niitä aikoja, jolloin hänellä itsel-

lään oli tuollainen pullo taskussaan — kuinka hän siemasi yhteen kyytiin, että pian pääsisi humaltumaan, — hän pakeni wiinaa kuin petoa. Ja peto se oli hänelle ollut. Saattoivat muut miehet ottaa ryyppyn silloin tällöin ja pitää wiinaa kotonaan, mutta hän ei ollut siitä warma ja sen wuoksi oli hän päättänyt ottaa ikuisen eron wihollisestaan.

Usein oli hän jälestäpäin mietiskellyt, mistä hänelle ensiksi oli tuo wiinanhimo koitunut. Ei hän siitä selwää saanut, mutta sen hän muisti, että kuta pahemmaksi hänen mielensä käwi, sitä enemmän teki wiinaa mieli. Se lohdutti hetkeksi ja toi kummallisia williä ajatuksia. Senkin, että jättää kaikki siihen, kodin, armaan äitinsä ja ankaran isänsä ja huilata pois Amerikkaan. . .

Miksikähän joi Niemelän Jaakko? Sitä oli Lauri usein ajatellut. Ei ollut Jaakolla mitään näennäistä syytä. Hänellä oli hywä talo, toimelias, siiwo emäntä ja kaikin käsin hywä elämä. Mahtoiko olla joku kalwawa suru, omantunnon tuska niin suuri, että sen ääni ei lakannut huutamasta, ennenkuin wiina ajatukset pimitti. Niin saattoi olla. Sillä paljonhan puhui maailma pahaa Jaakostakin ja warsinkin Jaakon wel-

jestä . . .

Lauri oli jo ehtinyt kylän päähän. Tuossa oli kylän viimeinen talo Kantola. Se oli myöskin kylän rikkain talo. Siitä oli Lauri kuluneena kesänä saanut lainaksi tuhannen markkaa silloin, kun Kunnarille awun lähetti. Mutta nyt kewäällä oli Lauri lainan luwannut takaisin maksaa. Ja sen piti tapahtuman jahka hän ehtii tukinajoon. Kewätalwella jo olisi summa täysi, jos wain terwennä pysyisi ja muuten työssä onnistuisi . . .

Kantolan kohdalla Lauri maiskautti suutaan raudikolle, waatien sitä nopeampaan kulkuun. Hänestä tuntui niinkuin sieltä isäntä jostakin kujalta kurkisteli ja miettisi: Saisi nähdä, pitääkö tuo mies puheensa . . . ja maksaako welkansa niinkuin puhe on ollut.

Siinä ei enään ollut kuin muutamia mökkejä enään kylän päässä, mikä rannan mikä mäenpuolella tietä ja kylä loppui siihen. Siitä nousikin tie korkealle mäelle, laajalle metsäiselle kukkulalle, joka oli kuin rajana kahden kylän wälillä. Siitä, kun Lauri taakseen katsoi, näki koko kotokylän, joen warrella, warojen rinteillä.

Kuu oli jo noussut ja walaisi mäen tumman kuusi-

kon. Lauri oli luonnon ihailija, joka nautti kaikista vuoden ajoista yhtä paljon. Tyyni, kirkas kuutamoilta, kun pakkanen paukkuu ja ilma kylmyyttään säkenöi, oli hänestä yhtä ihana kuin sydänkesän walloisa, uneksuwa yö. Omaa mieltään hän kulkiessaan huwitti, hyräili lauluja, joita ei koskaan kenenkään ollut kuullut laulawan ja sepitteli tarinoita . . . Kansanopistossa oli hän kerran kirjoittanut kuwauksen tästä kaukaisesta, unhotetusta maasta ja johtaja oli sitä kaikkien kuullen kiitellyt . . .

Wälistä oli jälkeensä tullut hillitön halu kirjoittamaan joku runo, jonka metsämatkallaan keksi ja kerran oli jo semmoisen lähettänyt sanomalehteenkin, johon se painettiin . . .

Lauri oli ehtinyt mäen päälle, josta kääntyi leweä tie, metsään päin painuen. Se tie wei Linnankiwelle ja talwisin oli se kahden kylän metsä- ja puutienä, joten se pahimpienkin pyryjen aikana pysyi auki.

Raudikko tiesikin jo ohjaamatta kääntyä Linnankiwelle. Olihan raudikko siellä syntynyt ja kaswanut ja isä ukko oli sen Laurille antanut ja sanonut: Tuosta saat nyt poika menewän naimahewosen . . . Raudikko heidät, hänen ja Annan, oli sitten Törmälään tuonut-

kin. . .

Yksin ollessaan ja warsinkin näin kun työttömänä joutui reessä istumaan, sattui usein, että Lauri joutui kummallisen alakuloiselle mielelle. Annan läheisyydessä ja kowassa työssä ei hän koskaan joutanut mietteitään hautomaan, mutta yksin jouduttuaan sitä enemmän. Usein oli hän aikonut Annallekin sanoa omituisia, kummallisia kiusauksiaan, mutta aina oli hänet estänyt se, ettei Anna woi niitä ymmärtää. Annan luonne on iloinen, ei hän woiisi sukeltaa Laurin sielun sywyyteen eikä ymmärtää sitä niinkuin Lauri tunsi.

Enin ja ensimmäiseksi waiwasi häntä se, ettei hän saattanut kysyä Annalta suoraan kaikista Annan sisaruksista. Hän ei ollut kysynyt sitäkään, oliko monta weljeä ja montako sisarta. Kunnarin oli hän nähnyt häissään, mutta muita ei. Ja ilkeintä oli, että Anna näytti wälttävän sisaruksistaan puhua ja siksi ei Laurikaan tahtonut asiaan kajota. Olihan hän kuullut sen, että Annan isä, waikka oli pappi, oli ollut riwo elämässään. Sen oli Laurille kuiskannut eräs akka juuri silloin, kun hänen piti wihille astua. . .

Ja äkkiä alkoi Lauria taas painaa Kunnarin koh-

talo. Ei ollut pitkään aikaan mitään kirjoittanut. Oli wain lyhyesti ilmoittanut, että hän oli Laurin lähettämät rahat saanut . . .

Mitähän jos saisi isä ukko tietää, että hän oli Kantolalta lainannut rahaa ja kaikki omat säästönsä Annan juopolle weljelle lähettänyt? Mutta Kantola ei tiennyt, mihin tarpeeseen Lauri rahaa tarwiisi eikä sitä tiennyt kukaan muukaan. Kunhan nyt saisi olla Kunnarilta rauhassa! Kun nyt ei wain enempää tahtoisi!

Hän ei enään woisi hankkia, herättämättä epäluuloa . . .

Yksi seikka, joka hänen mieltään usein painoi, oli se, että kylällä oli nyt wiime kesänä alkanut liikkua huhuja Annan huonosta suwusta. Mari oli Laurille kewääällä, kun weiwät lehmiä kesäkartanolle sanonut: Saisit sinä sulkea suun noilta . . . kun hokewat waimosi sukua ja syntyä . . . kärkejiin minä waatisin, jos mies olisin . . .

— Mitä ne sitten owat puhuneet? oli Lauri tiedustellut Marilta.

— Waikka mitä. — Ja sen enempää ei Mari selittänyt eikä Laurikaan kysynyt.

Ja kerran oli Niemelän Jaakko juowuspäissään huutanut omalla pihallaan, että kuului selvästi Törmälän kartanolle:

— Ei ole ollut tuolla naapuritalon emännällä paitaa päällä, kun Törmälään tuli. —

Sen oli Annakin kuullut ja mennyt itkien sisälle.

Mutta ei ollut Anna siitä sen enempää Laurille puhunut, eikä ollut Laurikaan kysynyt.

Ja aina viimeiseksi tuli pelko siitä, että jos saisiwat tietää että hänen oli täytynyt Annan weljeä rahallisesti auttaa. . . niin siitä tulisi semmoinen huuto ja humina, ettei silmiään pitäisi. . .

Noita Lauri nytkin mietti ja mietti ja kun joka loukon ja kaikki mahdollisuudet oli lukuun ottanut ja alkoi uskoa, että kaikki oli hywin, ettei mitään pelkoa ollut, alkoi hän taas alusta asti epäillä. Ja vaikka hän usein, taipaleen jatkuessa, teki päätöksiä, ettei hän enään ajattele koko asiaa, joutui hän sitä kuitenkin miettimään ja hawahtui wasta siinä, kun kuwaili Kunnarilta taas kerjuukirjeen tulleen. . .

Tie oli kulkenut korpimaita ja jänkkien poikki, kierrellen korkeimpia waaroja. Mutta nyt se alkoi kohota wastapäiselle waaralle, joka siinä edessä lumi-

sena, alastomana ja suunnattoman laajana kohosi. Se oli kuuluisa Lehtolaki, jonka takana oli saiwovesinen Ajankin järwi. Lehtolaen yli kulki tie järwen rannalle, jonka korkeassa, hauskassa niemessä oli Linnankiwen kuuluisa talo.

*

Linnankiwen Mooses oli pitäjän merkillisimpiä miehiä. Työllään ja toimellaan oli hän kohonnut hywinwointiin ja warallisuuteen. He oliwat molemmat, Mooses ja hänen waimonsa Justiina, palwelijoina olleet ja silloin jo naimisiinkin menneet.

Silloin oli Moosekselle tullut halu omaa taloa ja kun ei waroja ollut talon oston, rupesi hän puuhaamaan kruunulta torppaa. Katseli vuoden sopiwaa paikkaa, missä kalawesi hywä olisi ja peltomaa wäkewää. Silloin erään kerran, kun yöksi jäi Ajankin järwen rannalle, teki nuotion ja nukkui sen wiereen — silloin haltija unissa tuli korwaan kuiskaamaan: Tähän tee talosi. . . kalat järwessä sinua wartowat ja wäkewä maa allasi odottaa kuokkaasi. . .

Sitä oli Mooses pitänyt warmana merkinä. Haki kruunulta torpan siihen ja ryhtyi innolla työhön. Kohosi pian kartano ja peltoja sen ympärille. Halla ei

tänne osannut, kun suuri, läikkyvä järwi piti waktia yöt päiwät. Maa kaswoi wiljaa enempi kuin jokiwarren pellot, mutta enimmään kaikista jakeli antimiaan järwi, saiwowedestään kuuluisa. Rawakka työmies oli Mooses ollut, mutta werratton oli ollut hänen waimonsakin, arwossa pidetty Linnankiwen Justiina. Ja niin oli onni heidän toimiaan seurannut, niin oli maa wiljaa antanut ja niin järwi antimiaan jaelut, että he nyt oliwat pitäjän warakkainta wäkeä. Silälä kruununtorpasta oli ammoin aikoja tullut perintötalo, jonka wiljelykset oliwat paljoa laajemmat kuin jokiwarsitalojen. Ja talon se oli näköinen jo päältäkin nähden. Niemen nenässä, joka kohosi järwen pohjoisella rannalla, oli kartano ja kartanon takana jyrkkä kallioinen kukkula kuin kiwinen linna. Siitä oli talokin saanut nimensä. Uusi, uhkea päärakennus oli näihin aikoihin walmistunut samoinkuin tilawa nawetakin. Kun Lehtilaki alkoi myöttää järween päin, wilahti sieltä jo järwen toiselta rannalta iso talo kirkkaassa kuutamossa. Ja kun tie laski järwelle, josta tikkatie wei poikki taloon, hirnui raudikko hywillään ja puhalsi menemään tuliseen juoksuun. Riemun tunne täytti Laurinkin mielen, kun hän katseli näitä lap-

suutensa tuttuja paikkoja. Hän ei ollut käynyt Linnankiwellä kokonaiseen vuoteen ja nyt tuntui, niinkuin olisi kauwan, monta vuotta siitä, kun käwi. Olisipa saanut tulla Annakin nyt mukaan, kun lisäksi sattui näin erinomaisen kaunis kuutamo . . . että olisi nähnyt minkälaisen talon Linnankiwen wanhukset tänne kylmään korpeen owat tehneet! Muistui Laurille sekin mieleen, että tässä sitä oli pitänyt työtä tehdä. Isä ei antanut lewähtää yhtään arkipäiwää. Syksyisinkin, kun ulkona oli rankka sää, täytyi sisällä tehdä, minkä suinkin kykeni: kutoa werkkoo, painaa reen jalaksia ja nikkaroida minkä mitäkin. Aina oli isällä työ walmiina, olisipa sää minkälainen hywänsä. Mutta kiitollisuutta Lauri nyt isäänsä kohtaan tunsii, sillä hänestä oli Laurikin työhön oppinut. Raudikko juosta wilisti koko järwen poikki ja kun niemen nenään ehti, josta tie jyrkkänä päälle nousi, löi tulisen laukan ja meni kuin riiwattu tallin eteen.

Kulkusen ja aisatiu'un äänen kuultuaan tuli sisältä nuori notkea mies, Laurin nuorin weli, Arwi. Arwi tunsii kohta weljensä ja alkoi riisua raudikkoa waljais-
ta.

— No mitä tänne kuuluu? kysyi Lauri, kun oliwat

kätelleet.

— Eipä liikoja. Tästä owat kaikki palwelijat menneet Isoonkylään. . . Siellä kuuluu olewan esitelmän pitäjiä. Agronoomeja. . . Isä ja äiti owat kotona. . . Me ne sinä nyt sisälle, kyllä minä raudikon ruokin. —

Lauri läksi pirttiin. Perä-ikkunan luona pienen lampun walossa istui ukko raamattua lukien ääneensä. Pitkähameinen, wanha seinäkello naksutti siinä hänen korwansa juuressa. Laajassa tuwassa näytti ukko kuin kummitukselta. . . Hän ei herennyt lukemasta, waikka Lauri käwi sisälle.

— Hywää iltaa! — sanoi hän.

Ukko nosti pienet harmaat silmänsä ja tähysteli tulijaa, mutta kun ei tuntenut, kohotti lamppua ja sitenkun oli Laurin tuntenut wastasi:

— Jumala antakoon!

Lauri oli riisunut turkkinsa ja pannut naulaan. Yritti sitten isälleen kättä antamaan, mutta ukosta se oli tarpeetonta, wirkkoi wain:

— Istuhan nyt! Ja terve tulollesi!

Linnankiwen Mooses oli ijältään wähän yli kuu-denkymmenen, mutta koko hänen olentonsa, liikkeensä ja pienten silmänsä wilkkaus näyttiwät, et-

tä hän tuskin oli wiittäkäänkymmentä täyttänyt. Harmajaa hiusta ei vielä näkynyt missään. Kaswot olivat kovat ja laihat, huulet tiiwit kuin ruomat, warssi oli wankka ja täyteläinen. Koko leu'an alustaa, korwista asti, peitti sakea kellertäwä parta, joka kuin paksu huiwi suojaasi kaulaa ja kurkkutorwea.

— Mikä sinut nyt on pannut liikkeelle pyhäpäiwänä? Raudikollako sinä olet? Sunnuntait owat lepoa warten. . . — alkoi ukko tuumailla.

— No, ajattelinpahan käydä katsomassa. . . menna kun meinaan lähteä tukinajoon. . . Missä äiti on? — kysyi Lauri samassa, saadakseen ukonkin toisiin ajatuksiin.

Hän ei ollut huomannutkaan, että emäntä oli nukkunut sänkyyn wanhan kellon wiereen. Nyt juuri heräsi Laurin ja Mooseksen keskustelusta.

Pian oli muori pystössä ja syliksi heti meni pojalleen.

— Etkö tuonut Annaakin nyt tänne? Lupasithan, että tulette Annan kanssa yhdessä. Olisit edes Junnon ottanut, — sanoi hän liikutetulla äänellä ja katseili Lauria niin hywillään kuin äiti ainoastaan woi poikaansa katsoa.

— Kewäillä tulemme kaikin kolmen — lohdutteli häntä Lauri.

Laurin äiti oli vieläkin voimakkaan näköinen nainen. Hän oli ollut nuorena kaunis, pitkä, solakka ja tummasilmäinen. Lauri oli aiwan äitinsä näköinen ja äidin lempi lapsi oli Lauri aina ollutkin. Äiti tunsi, että Lauri oli perinyt hänen luonteensakin, semmoisen, joka ei woinut toiselle vastaan panna, waan teki mitä käskettiin ja niinkauwan kuin pystyssä pysyi. Semmoinen oli äitikin ollut ja taipuwainen haaweiluihin. Monta kowaa oli kokenut tuon raudan kowan äijän kanssa tässä Linnankiwellä. Ja aina oli ukko puolensa pitänyt ja emännän täytynyt mukaantua siihen, jota äijä waati.

Wieläkin wälkkyi emännän silmissä lempeä, kirkas ilme, kun hän Lauria kädestä pitäen katseli. Näinä viimeisinä vuosina oli hän jo ruwennut wanhuutta tuntemaan. Ennen mustat hiukset oliwat jo aiwan harmaat, ruumis oli käynyt kumaraksi ja jalkoja ja käsiä särki yökaudet, ettei unta saanut.

— Kumma se on, että näinkin olen terwennä pysynyt, — sanoi hän Laurille, kun Lauri piti, että äiti oli laihtunut ja wanhentunut. — Kumma se on? On tässä

saanut kahdesti lähteä, kokea wilua ja waiwoja ensi aikoina, kun tänne muutimme. Silloin kun olin sinua raskaana, aiwan wiime päiwiä, täytyi minun olla isäsi kanssa nuotalla, waikka oli rankka syksyinen sää. Mutta Jumala on antanut rautaisen terweyden meille molemmille. Minä jo alan olla lopussa, mutta tuota isääsi ei wielä näy wanhuus waiwaawan. . .

— Mitä tuossa joutawia jaarittelet! Alapa nyt toimitella wieraalle suuhun pantawaa, — tuumaili Mooses piisin luota, johon oli laittanut iloisen pystytulen terwaksista. Lampun oli hän jo sammuttanut. Sitä ei saatu Linnankiwellä polttaa kuin sunnuntai-iltoina ja litran öljyä täytyi riittää koko talweksi. Nawetassakin roihusi illoin aamuin päresoihtu, mutta tallissa poltti Arwi, ukolta salaa, tihrusilmäistä kitupiikkiä, jonka walo oli ylen murheellista.

Samassa tuli Arwikin sisälle. Hän oli pannut raudikon talliin, toimittanut ja tehnyt appeen. Arwi oli nuorin lapsista, Lauri keskimmäinen ja Lauria vanhempi oli sisar Hanna, joka oli naimisissa toisen pitäjään rajalla, rikkaassa talossa emäntänä. Arwi oli tullut isäänsä. Kun weljekset istuiwat wierekkäin terwastulen loisteessa, ei heitä olisi weljiksi uskonut. Arwi oli

lyhyt ja paksu, pienet harmaat silmät ja kovat, miehekkäät kasvot. Hiukset oliivat waaleat ja ylähuulesa kankea huuliparta kuin sian harjakset.

— Joko sinä sitten olet kotityösi saanut tehdyksi, kun tukinajoon meinaat? — kysyi ukko kun hetken oliivat muista asioista jutelleet.

— Jo olen. Käkisaaresta on kaikki heinät ajettu ja halkoja on kotona koko talweksi — wastasi Lauri.

Mooses mielti hetkisen, sitten alkoi tyytymättömällä äänellä puhua:

— Kehuwat aina, että siellä tukinajossa hywin ansaitsewat, mutta en minä tunne niitä ihmisiä, jotka tukinajossa owat rikastuneet. Tekemättä jääwät talossa työt, kun isäntä talwikauden huijaa tukkimetsässä. En ole päiwää ollut tukkitöissä, en mitassa, en ajossa ja täällä minäkin wielä olen. . . Minä sanon sinulle, poika, suoraan, että jos isääsi kuunnella tahdot, niin älä liiku mihinkään kotisalta. . . maa se on joka elättää. . .

— Mutta kun ei wiiwy poissa kun talwisydämen ajan, jolloin talossakaan ei ole liioin töitä, ei siitä uskoisi talolle wahinkoa olewan. Semmoiset mainiot ansiot kun nytkin owat tukinajossa. . . niin pian on

tuhat markkaa irti, että winkuu, — puollusteli Lauri.

— Kyllä talossa työtä on. Elä sinä, poika, sitä minulle sano. Mutta tee tahtosi! Ei minuakaan kukaan ole neuwonut. Omin päin pitää ihmisen tätä maailmaa elää. Tee tahtosi! Ja olkoon siinä se asia. —

Emäntä oli walmistanut kahwin ja miehet läksivät kamariin sitä juomaan.

Ukko itse sytytti kynttilän, joka Linnankiwellä oli harwinainen komeus ja sanoi:

— Pannaanpa nyt Laurin kunniaksi kynttilä palaamaan. —

Sitten kaiwoi hän taskustaan awaimen, awasi kaappinsa ja otti esille tinaisen pullon.

Lauri säpsähti. Selwää oli, että isä aikoi tarjota ryyppyä, wiinaa, sitä ainetta, jonka wuoksi hänen ja isän keskinäinen sopu oli rikkaantunut. Juolahti Laurin mieleen, jotta jos isä tahtoi koetella, että malttaako olla ottamatta, kun isä ensi kerran tarjoaa? . . Pitikö ottaa, waiko olla ottamatta . . ? Lauri oli huumauksessa nähdessään, kuinka isä kaatoi kahteen kuppiin . . .

— No, nyt kun olet talossasi isäntänä ja täydessä ijässä, niin minä nyt tarjoan sinulle ryyppyn, — sanoi ukko, tarttui pikariinsa ja kumosi sen sisällön suu-

hunsa.

— Minä en ole maistanut sitten kun . . . ja olen tehnyt lupauksen itselleni, etten enään eläissäni juo mitään wäkewää, — sanoi Lauri, mutta hän ei uskaltanut katsoa isäänsä silmiin.

Ukko hymyili.

— Semmoinen raukkako sinä olet! Koko elinaikani on minulla ollut wiinaa takanani, muita on mennyt wälistä vuosikin, etten ole sitä tarwinnut. En ole kumminkaan koskaan ottanut kuin suullisen kerrallaan enkä ole siitä mitään pahaa tuntenut. Ja siinä se on pojat pykälä, ettei koskaan luowu siitä, minkä pitää oikeana . . . Ka, ota jos otat . . .

— En minä ota — wakuutti Lauri.

— No pannaan pois sitten. Ja ukko kaatoi tinaiseen pulloonsa Laurille ai'otun ryypyn takaisin.

— Laitapa nyt illallista, että päästään maata, — lisäsi hän sitten ja painui pirttiin.

*

Laurille oli tehty wuode porstuan perä-kamariin.

Kun koko talonwäki oli sikeimpään uneen nukkunut, hiipi emäntä hiljaa wuoteeltaan ja meni Laurin kamariin. Hänellä oli niin äärettömän paljon sano-

mista Laurille, sanomista ja kysymistä. Isän kuullen niitä ei woinut jutella. Ne täytyi puhella kahden kesken.

Walweellaan oli Laurikin vielä wuoteellaan. Makasi silmät auki, mietiskellen. Hänellä oli ikäänkuin aawistus äidin tulosta ja äitiä nähdäkseen hän oikeastaan oli entiseen kotiinsa lähtenytkin.

Äiti istui sängyn laidalle ja kysyi:

— Puhuiko sinulle isä illalla mitään Annasta?

— Ei puhunut. Muista asioista, minun uudiswiljelksestäni me juttelimme. —

— Kyllä ukko siitä aamulla puheeksi ottaa. Hän on kuullut kaikenlaisia juoruja kylältä Annan sukulaisista ja siitä hän pauhaa lakkaamatta. Annaa itseään en ole kuullut hänen moittiwan. Siitä saakka kun Mari meillä käwi ja kertoi, minkälainen emäntä Annasta on tullut, että osaa lypsääkin kuin wanha karjako, ei hän ole sanaakaan Annasta puhunut. Mutta sitä enempi Annan sukulaisista. Minä nyt ajattelin kysyä sinulta, että onko niissä perää. . ?

Lauri ei wastannut mitään.

Emäntä jatkoi:

— Minä niin miellyin Annaan heti kun näin, et-

tä maksi tyttärekseksi olisin suonut. Mari kertoi, ett'ei parempaa emäntää ole missään. Kuuluu joka lauanta tai talwisinkin omin käsin lehmät sukiwan. Woi, woi kuinka teki mieleni enemmän aikaa Annan kanssa jutella. . . mutta minun kun on aina pitänyt olla tuon isäsi orja. . . Minusta hän oli niin kaunis, sinun Annasi. . . Liekö korea luontoinen ja olleeko työtyri?

Lauri kertoi, kuinka Anna oli, heidän Käkisaaressa ollessaan, yksin leikannut ja sitonut koko ruispellon.

— Mitä minä huolin Annan sukulaisista, kun Anna itse on hyvä ja rakastaa minua, — lisäsi hän sitten riemuiten.

— Mitäpä suurista suvuista, waan niin on isällesi kerrottu, että juopon papin tytär on ja että lumoihin on sinut pannut.

— Puhukoot mitä hyvänsä. Kyllä suunsa viimein sulkewat. —

— Isäsi, joka on niin peräti arka kunniastaan, niin hän ei saata suwaita, että hänen poikansa waimosta halweksien puhutaan. Waan kun sinulle wälttää, niin täytyy kai muillekin. —

— Koska te, äiti, tulette käymään meillä? Sitten

wasta oppisitte Annan oikein tuntemaan ja näkemään, mikä aarre minulla on hallussani, — puhkesi Lauri puhumaan lämmöllä.

— Aiwan myötään sinne kaipaam, mutta tiedätkös mitä ukko on sanonut?

— Mitä niin?

— Tulewana kesänä hänkin tulee ja silloin tulemme kaikin. Ukko tahtoo, että Anna siihen asti oppii hyväksi emännäksi. Mutta ensi kesänä tulemme jo ennen Juhannusta ja te tulette sitten tänne wierastelemaan moneksi wiikoksi. . . heinänteon aikaan asti.

Pitkän aikaa äiti ja poika wielä puheliwat. Äiti tahtoi tietää kaikki asiat juurta jaksain, alusta loppuun asti. Oli paljonkin kysymisiä. Kuinka oli karjalla onni ollut? Oliko kulo waiwannut tai muut taudit yritelleet? Joko oli kesä-woi myyty ja montako lehmää oli jo tänä syksynä poikinut.

Ja kun Linnunkiwen wanha emäntä hiljaa hiipi pois kamarista, tuntui hänestä, että hän nyt oli paljoa keweämmällä tunnolla ja että ne huolet, joita Laurin ja Annan wuoksi oli mielessään hautonut, nyt oliwat kokonaan haihtuneet.

Mutta aamulla, kun Lauri jo hommaili pois lähtöä

ja hän ukon kanssa jäi kahden kamariin, arweli ukko:

— Komea ja reipas waimo näytti Annasi olewan ja kuullut olen, ettei työtä pelkää. Mutta liian koreasti oli puettu ja niin wallattomalta näytti. No ei se paha, että ihminen iloinen on, mutta oli sillä silmissä semmoista kummaa harhailewaa ja hakewaa ilmettä, josta minä en hywää usko. . . Ja se käytös ja käwely. . . ja sitten se, jonka olen kuullut, että isänsä on ollut maailman kuulu huliwili. . . niin että jos sukuunsa on tullut, niin saat kiittää onneasi, jos yksin sen waimon saat pitää. . .

— Mitä sillä tarkoittatte? tiuskasi Lauri ja lensi tulipunaiseksi.

— Sitä, mitä sanoin. Pidä siis silmäsi auki. . . jos et tahdo olla semmoinen hälppä, jonka akka wetää mihin tahtoo. . . Usko jos tahdot.

— Eikä ukko sen pitemmältä siitä asiasta puhunut.

Kun Lauri jo oli hywästit sanonut ja siinä isä, äiti ja weli Arwi seisoiwat reen wieressä lähtöä katsomassa, tunnusteli ukko raudikkoa kyljiltä ja hywilleen päytti tulewan. Naurusuin wirkkoi:

— Hewosesi sinä kyllä näyt osaawan hoitaa. . . kun onkin lihawa kuin tunkio ja karwa lyhyt ja kiiltäwä

kuin saukolla. Waan hewosten hewonen se onkin.

— Hywät wärkit ne pitää olla sillä, joka tukinajossa ansaita meinaa. Mies ja hewonen hywässä jäsenessä, ettei holkka konttia kolistele. . . Monesti owat tarjonneet hywää hintaa tästä raudikosta, mutta ei minusta erkane niinkauwan kuin pystössä pysyy. . .

— Siinä sinä hulluntyön tekisitkin, jos raudikon antaisit muille rääkättäväksi. . . kotikaswatin, — sanoi Arwikin.

Lauri massautti huuliaan, liikautti wähä ohjia ja raudikko lähti lyhyeen astuen ja kuin pitkiin ajatukseen waipuneena käwellä wätöstämään. Mutta kun ehtiwät niemelle, josta tie jyrkkänä putosi jäälle, wirkosi raudikkokin ja löi lemmonlaisen laukan myötäleessä. Ja koko järwen yli juosta wilisti, että silmistä wedet kiskoi.

Isän wiimeiset sanat, jotka Annaa koskiwat, oliwat tehneet Lauriin ilkeän vaikutuksen. Mitä lie ukko oikeastaan tarkoittanut? Hänellä oli aina kummallisia päähänpistoja ja epäilyksiä. . .

Ja kuta enemmän Lauri ukon sanoja mietiskeli, sitä paremmin hän alkoi ymmärtää, mitä ukko oli tarkoittanut. Olihan hän itsekin sen monta kertaa huo-

mannut, että Anna tahtoi olla melkein liian korealuontoinen ja että erittäinkin jos johonkin kylään läksi, niin piti aina kammata hiuksiaan ja kuwastimen edessä katsella . . .

Ja sen hän myöskin oli nähnyt, että missä wain herroja liikkui, niin ne aina katseliwat Annaan niin sulawasti ja että Anna pian tutustui yleensä ihmisten kanssa . . .

Mutta hän on sellainen iloluonteinen Anna, ei hän jaksakaan istua äänetönnä . . . ja siinä se oli . . . Ei ketään muita Anna nähnytkään kuin Laurinsa, — niinhän hän aina wakuutti.

Ja Lauri tunsikin ilon wirtana wieriwän sydämesään. Kun pääsiwät Lehtolaen päälle ja myötäle alkoi, pani raudikko wihaisen juoksun, että tierat rekeen lenteliwät . . .

Kantolan siwu mennessä Laurista taas tuntui, että Kantola sieltä jostakin akkunasta häntä katseli ja muisteli welkakirjaa, jonka Lauri oli hänelle antanut.

— Et ensi talwena enään tarwitse minun kulkemistani waania, ajatteli hän, mutta tuntui kuin kylmä käsi kopeloisi hänen selkärankaansa sen aikaa kuin hän oli Kantolan kohdalla. Siwu kun ehti, tuntui hel-

pommalta ja täyttä rawia ajaa surahutti hän kylän läpi kotiansa.

V.

Uuden vuoden illaksi oli Annakin käsketty pappilaan. Sinne kuului tulleen wieraita aina Helsingistä asti. Nuoria maistereita kaksi, wai mitä lienewät.

Annasta tuntui kuin hän olisi monta vuotta nuorempi nyt, kun Lauri oli mennyt tukinajoon eikä palaja ennenkuin kewät-talwella. Hän ei käsittänyt, mikä siinä oli, mutta hänestä oli koko syksyn tuntunut, että Lauri oli ollut erilaisempi sen jälkeen, kun Linnankiwellä oli käynyt. Laurihan oli nainut wastoin vanhempainsa tahtoa ja sitä seikkaa eiwät Linnankiwen wanhukset woineet unhoittaa. Wai olisiko jo saanut tietää Kunnarista ja muistakin, waikkei mitään ollut puhunut? Miksi oli hän ollut niin wähäpuheinen ja miksi ei hywästiä jättäessä pusertanut niin hellästi kuin ennen?

Olisiko sittenkin ollut parempi, että olisi kertonut kaikki? Kertonut siitä asti, kun muisti. Isän pahat teot ja siskojen ja weljien kurjat kohtalot!

Sitä Anna mietiskeli pukeutuessaan pappilaan. Omituista oli, että hän nyt lähtiessään wieraisille, pa-

ni erityistä huolta siihen, että hän näyttäisi somalta. Hänen teki mieli kammata hiuksensa siihen malliin, kuin oli nähnyt postineidilläkin olewan, mutta saatuaan ne siten, näytti hänestä, ettei se somistanut häntä ensinkään. Tuli siinä häärätessä mieleen sekin, että ehkä herättää huomiota turhan päiten. Opettajattarella oli siksi kiero silmä häneen, että voisi juttuilla mitä hywänsä. Mitäpä hänen tarwitsisikaan olla niinkuin herras naiset. . . hänen talonpoikaisen naimisisa olewan emännän. Mutta sittenkin teki hänen mielensä asettaa kutrit mukawasti ohimoille ja jättää palmikon päähän isompi tupsu. . .

Ja kun hän vielä viimeiseksi tarkasteli itseään peilin edessä, hymähti hän tyytywäisenä, sillä hän tiesi warmaan, että hän kyllä vielä weisi woiton kaududessa sekä opettajattaresta että postineidistäkin.

Pappilan pitkän pytingin akkunoista loistiwat tulet jo kauwas. Sinne oliwat jo ehkä muut wieraat tulleet. Anna käweli hitaasti, mietiskellen sitä ja tätä. Jääneenä uutena wuotena oli Laurikin ollut pappilassa. Heidänkin oli pitänyt mennä leikkimään, kun nuorta wäkeä oli niin wähän. Hauskaa oli silloin ollut.

Kuinka lienee nyt?

Anna ei juuri ollut luonnon ihailija, mutta huomattessaan, kuinka rewontulet syttyivät pohjoiselle taiwaalle, hän ihastui. Hän ei ollut koskaan nähnyt rewontulten niin komeasti roihuawan. Pienestä, keltävästä walowiiwasta laajeniwat äkkiä ympäri koko pohjoista taiwaan kantta ja walaisiwat leweän joen lumisen pinnan ja ympäröiwät kukkulat kummallisella kellertävällä hohteella. Ja ilmassa kuului kuin sähinää, kuisketta ja wihellyksiä. . .

Annaa melkein pelotti. Hän kiirehti askeleitaan ja saapui pian pappilan pihalle, johon samassa ylhäältä päin ajaa karahutti hewonen tiukujen ja kulkusen soidessa. Ne oliwat Ollilan isäntä ja emäntä toisesta kylästä. Heidän kanssaan Annakin meni kuistiin.

*

Anna oli mennyt muiden talonpoikasten emäntäin kanssa juttelemaan kyökkikamariin. Isännät ja herrat oliwat rowastin huoneessa ja rouwat salissa, kuwia ja albumeja katsellen.

Kun Anna ruustinnalle toiwotti onnekasta uutta vuotta, kuiskasi ruustinna:

— Minulla on hywin hauskaa asiaa sinulle, Anna.

Sitä Anna mietti ja mietti, että mitä asiaa se mah-
toi olla. Pahaa se ei woinut olla, sillä ruustinna oli sa-
noessaan näköjään niin hywällä tuulella.

Hetken kuluttua waati ruustinna emäntiäkin sa-
liin. Mutta monta kertaa sai pyytää, ennenkuin totte-
liwat. Wihdoin työnsi ruustinna Ollilan emännän, jo-
ka oli wanhin joukossa, edellään ja toiset tuliwat pe-
rässä.

He tuliwat kulkemaan tampurin läpi, johon rowas-
tin kamarin owi oli auki. Anna seurasi toisia jälkim-
mäisenä ja silmätessään rowastin huoneeseen näki
kaksi outoa herrasmiestä istuwan rowastin pöydän
luona. Toinen oli vanhempi ja tummawerinen, mutta
toinen oli nuori, walkowerinen ja näytti erittäin hie-
nolta herralta . . .

Opettajatar ja postineiti asettuiwat puhelemaan
Annan kanssa. Kun ensimmäiset kupit kahwia oli juotu,
tuli ruustinnakin juttelemaan heidän kanssaan.

Anna oli kuin tulisilla hiilillä. Joka hetki pelkä-
si hän, että tulee puhe Kunnarista, että he tietävät
jo kaikki. Hän oli huomaawinaan opettajattaren kat-
seessa jotakin ilkkuwaa. Mutta ruustinna alkoi jutella

kokonaan muista asioista.

— Kuulin Mäkimaan isännältä, että teiltä tuodaan parasta maitoa meijeriin. Ja niin paljon sitten! Ei kenelläkään ole niin vähäsestä karjasta niin paljoa maita, niin sanoi Mäkimaan isäntä. Taitaa olla hyvä karjanruokkija se teidän Marinne? — puheli hän Annalle.

— Kyllä hän on hyvä. Sitä ei käy kieltäminen. Ja ylenmäärin siisti, — wastasi Anna, ollen hywillään ruustinnan kiitoksesta.

— Kelpo palwelijoita on nyt kowin waikea saada. Yhdellä on yksi wika, toisella toinen. Waikka mitä maksaisi, ei saa kelwollista karjakkoa. Oli onni, Anna, sinulle, että sait Marin. —

— Oli toki. Linnankiwellä hän on oppinut ankaroi-ta tapoja, joita nytkin noudattaa joka työssä.

— Kyllä oli onni. Linnankiwellähän Mari on ollut elinaikansa. Pienenä tyttönä sinne otettu. Kuinka Linnankiwen wanhukset raaskiwat Maristaan luopua?

— Eihän olisi tainnut ukko luopua, mutta kun emäntä oli Laurin puolella, niin Mari mielellään lähti, sillä Mari pitää kowasti Laurista. —

— Etkö ole mustasukkainen, — pisti opettajatar

Annalle.

Anna nauroi.

— Ei Mari näy olewan niitä, joihin miehet rakastuvat, — sanoi hän.

Ruustinna oli innokas lehmäin ystävä ja puheli mielellään kaikista karjanhoidon alaan kuuluwista seikoista. Hän oli sattumalta kuullut, että Törmälässä oli pieni, walkoinen maatiaisrotuinen lehmä, Kero nimeltä. Se kuuluu olewan aiwan erinomainen lypsylehmä. Oliko niin?

— On. Se on kaikkein mieluisin lehmä meillä, Kero. Sen on Lauri saanut kotoaan Linnankiweltä, mutta Mari sanoi, että Kerosta tulee paljoa parempi lypsylehmä kuin emästään, — selitti Anna.

Opettajatar ja postineiti eiwät enään wiitsineet kuunnella, waan alkoiwat keskenään muuta tuumaila.

— Minä ajattelin, Anna, esitellä sinulle yhtä asiaa. Sitä, etkö waihettaisi tai myisi Keron wasikkaa meille. Minä mielelläni tahtoisin aiwan wirheettömän maatiaisrotuisen lehmän, — pyyteli ruustinna.

Anna mietti, että tämä oli se asia, josta ruustinna hänelle oli kuiskannut.

— Kernaastihan sen lupaan. Marian päivän aikana se poikii. —

— No kiitos, kiitos!

Ja ruustinna melkein syleili Annaa.

Kahwit oli juotu. Emännät ja rouvat oliwat päässeet hyvään keskustelun alkuun, kullakin helmasaan isot kasat nisuja.

Rowastin kamaristakin kuului äänekkäämpää keskustelua ja joku kuului naurawan, että huone kaikui.

— Kylläpä siellä Ollilan ukkoa nyt naurattaa — sanoi ruustinna ja hymyili, mutta samassa hän iski Annalle silmää ja wiittasi tulemaan köökin kamariin. Hän weti Annan istumaan kaukaisimpaan nurkkaan ja alkoi kuiskaamalla puhella:

— Olethan kuullut, että meille on tullut kaksi wierasta maisteria Helsingistä. Tuolla he istuwat papan kamarissa. Toinen heistä, maisteri Airisto, tulee täällä wiipymään koko talwen ja ehkä kesänkin. Hän on nyt pyytänyt minun toimittamaan hänelle asuntoa jossa-kin talonpoikaisessa talossa, jossa hän saisi rauhassa tieteitään tutkia . . . Olen miettinyt pääni ympäri ja ainoa talo, johon ehdottelisin, on Törmälä. Mitä siihen sanot, Anna?

Anna tunsi punastuwansa, waikkei ymmärtänyt, minkä wuoksi.

— Enhän tiedä — wastasi hän.

— Teillä olisi hänellä rauhallista, kun eiwät lapsetkaan ole kirkumassa. Wierashuoneen wiereinen kamari olisi iloinen ja huone kylliksi kookas, — ehdoteli ruustinna.

— Mutta mitä minä hänelle woisin ruoaksi laittaa. Eihän täällä maalla woi, jos tahtoisikin, semmoisia ruokalajeja walmistaa, joihin hän on tottunut.

— Siitä on meillä jo herra Airiston kanssa ollut puhe. Hän nimenomaan juuri mainitsi, että hän on tyytywäinen tawalliseen, terweelliseen talonpoikaiseen ruokaan. . . Siitä tulisi teille siewä siwutulo, sillä Airisto on warakkaasta perheestä eikä suinkaan tingi makson suhteen. Ellei meillä itsellä nyt olisi niin monta poikaa kotona, ottaisin minä hänet. . .

— Kun ei ole Laurikaan kotona, niin enhän tiedä. Ja osaako häntä sitten niin palwella, että hän olisi tyytywäinen?

— Et usko, kuinka hän on herttainen ja siiwo herra, ystäwällinen ja puhelias. Saat kohta tawata hänet. . .

Ruustinna käskettiin samassa keittiöön ja Anna meni saliin ja istuutui Ollilan emännän viereen.

— Tukinajoon se on mennyt Laurikin? kysyi Ollilan emäntä.

— Niin on. On jo viides viikko kulumassa, kun kotoa läksi, — vastasi Anna.

— Sinne owat meiltäkin menneet molemmat pojat. Oletko saanut Laurilta kirjettä?

— Olen minä kaksi saanut. Eilen sain jälkimäisen.

— Meidän pojat eiwät ole edes terweisiä lähettäneet. Kuuluuko mitään erinomaisempaa sinne sydänmaalle?

— Terwennä sanoo Lauri kaikkien tukinajajien olewan.

Pappilan oma maisteri Uno tuli samassa rowastin huoneesta ja asettui neitien kanssa puhelemaan. Siinä oli opettajatar, postineiti, kauppiaan kaksi pulskaa tytärtä ja Wierelän Sofia, nuori talonpoikaisylioppilas. Wähitellen kokoontuiwät siihen muutkin nuoret herrat ja leikkiä laskien ja nauraen jutteliwat. Se nuori helsinkiläinen maisteri istui vielä rowastin huoneessa ja Anna näki, että hän jutteli ruustinnan kanssa. . .

Nyt mahtoi ruustinna kertoa, että maisteri saisi asunnon. . .

Samassa tuli ruustinna Annan luo ja käski tampuuriin. Ruustinna esittelisi maisteri Airiston hänelle. Omituinen, kummallinen tunne wihlasi Annan sydäntä. Yksi sanoi: elä mene! Toinen käski: mene wain. . . mene wain! Anna tunsi punastuwansa ja seurasi ruustinnaa melkein ylpeä ilme kaswoillaan.

Airisto oli tullut tampuriin.

— Tässä saan nyt esitellä. . . Törmälän emäntä ja maisteri Airisto. . .

Anna katsoi Airistoa suoraan silmiin. . . ne oliwat tumman harmaat ja silmäripset pitkät. Pukin parta ja wiikset oliwat hienot ja siewät.

— Olen jo Törmälän emännälle puhunut asiasta. Mutta hän pelkää, ettei hän osaa teitä passata, — sanoi ruustinna nauraen Airistolle.

— Woi, hywä emäntä, minä olen tyytywäinen aiwan samaan ruokaan kuin te itsekin. Syöminen on minusta aina ollut siwu-asia. Pää-asia on, että saan rauhassa työskennellä, — sanoi maisteri Airisto Annalle niin tutunomaisesti ja naurusuin niinkuin he jo kauwan olisiwat olleet tuttawia.

Anna tunsi yhä enemmän punastuwansa, eikä hän tiennyt, mitä wastata. Hänestä tuntui niin kummalta. Maisteri näytti niin kowin hienolta ja kuitenkin puheli hän kuin leikkiä laskien ja käytti kaunista kieltä puhuessaan.

— Se on siis päätetty Anna. . . eikö niin? kysäsi ruustinna wäliin.

— No jos maisteri tyytyy siihen, mitä woin hänelle tarjota, niin käyhän koettaa, arweli Anna.

— No kiitos, kiitos! Milloin saan minä tulla? kysyi Airisto ja tuli niin likelle Annaa, että hänen takkinsa hia koski Annan olkapäähän. Anna tunsi hienon hajuweden hajun lemuawan hänestä ja hawaitsi, että kaulus oli hohtawan walkoinen ja krawatti silkkinen.

— Kolmen, neljän päiwän päästä wasta, jotta ehdin saada teille huoneen järjestykseen, — wastasi Anna, mutta nyt hän ei enään katsonut Airistoa silmiin.

— No, tuohon käteen sitte! Ja mitä maksoon tulee. . . siitä me kyllä sowimme — sanoi Airisto reippaasti ja ojensi Annalle kätensä merkiksi, että nyt ei enään saa perääntyä.

Annaa melkein nauratti, kun hän ojensi Airistolle kätensä ja wirkkoi:

— No, olkoon menneeksi. —

Samalla Anna poistui saliin ja kävi juttelemaan Ollilan emännän kanssa.

Mutta ruustinnalle sanoi maisteri:

— Onko hän todellakin talonpoikaisesta kodista, tuo Törmälän emäntä?

Ruustinna selitti sen, mitä tiesi ja sen, miten Anna tänne oli joutunut naimisiin.

— Minä arwelinkin. . . arwelinkin, wastosi Airisto kuin itseksseen.

*

Nuoriso oli alkanut leikkiä köökin kamarissa, mutta yhtä naista puuttui. Kaikilla muilla oli parinsa, mutta Airistolla ei.

Pappilan Uuno-maisteri meni käskemään Annaa mukaan.

— En minä enään. . . minun aikani on ollut ja mennyt. . . vanha maalais-emäntä. . . herrasväen joukkoon. . . esteli Anna.

— Ei siellä ole näinkään pulskaa muilla, sanoi Uuno ja tarttui Annaa käteen. Puoliwäkisten wei hän Annan mukanaan, antoi Airistolle postineidin, joka oli ollut hänen parinsa ja istui itse Annalle pariksi.

Leikin jatkuessa mielet wilkastuiwat ja ilo eneni. Uuno-maisteri oli kuin siipiä wailla. Hän osasi olla purewan iwallinen ja hassuuteen asti kohtelias. Hän keksi kaikenlaisia hullutuksia pantteja lunastaessa, että emäntienkin täytyi tulla owelle katsomaan, mikä siellä niin kowasti nauratti.

Annakin wilkastui wilkastumistaan. Silmät saiwat aiwan erilaisen loiston, poskille nousi kaunis puna ja wallattomat waaleat kiharat pyrkiwät wäkistenkin ohimoille. Waikka hän koetti wälittää kaikkea sitä, mikä ei ollut hänelle luonnollista, sattui, tuli wäkistenkin joku liike tehdyksi niin, että hän itsekin säpsähti. . . ja silloin näki hän postineidin ja opettajattajattaren kuiskailewan keskenään. Mutta kun häneen kerran oli ilo tarttunut, ei hän wälittänyt eikä hän juuri muuta ajatellut kuin sitä, että hän nyt monesta aikaa saattoi olla iloinen.

Kerran he tuliwat istumaan Airiston kanssa wie-rekkäin. Anna ei tahtonut katsoa Airistoa silmiin. Ne oliwat niin läpätunkewan sywälliset ja niiden ilme näytti niin lämpimältä ja pehmeältä. Mutta Anna tunsi selwään, kun Airisto häneltä kyseli yhtä ja toista paikkakunnallisia asioita, että Airisto tarkasteli hän-

tä. . . tunsii, että Airiston katseet kulkiwat hiuksista, ohimoilta alkaen, tupsuun, joka oli palmikon päässä. . . siitä pitkin wartaloa aina kengän kärkiin saakka.

Se tuntui Annasta pahalta, kun johtui mieleen, että Airisto ehkä tarkasti hänen pukuaan, liikkeitään ja käytöstapaansa. Mitä warten tarwitsi Airiston noin wasiten häntä tarkastella?

Mutta kun Anna kerran nosti kaisetiaan, tapasi hän Airiston silmissä riemun ilmeen ja se teki hänessä niin hywää. . . waikk'ei hän tiennyt, minkä wuoksi. . .

*

Rowastin huoneessa tuumaili wat ikämiehet pitäjän asioista, wuodentulon toiweista ja meijeriliikkeestä. Ja niin jutellessa tuli wallesmanni sanoneeksi:

— Meidän pitjä on kuitenkin werrattain raitis. Nykyjään tuskin löytyy yhtään salakapakoitsijaa koko tässä nimismiespiirissä. Ja näissä naapuri-pitäjissä on kaksikymmentä wiinanmyyntijuttua käsiteltäwänä yhdessä oikeudessa.

— Niin on, Jumalan kiitos, ja se on aiwan teidän ansionne, hywä wallesmanni. Te kun niin ankaral-

la kädellä kohtelette wiinaanmyyjiä ja wiinamiehiä yleensä, — sanoi Ollilan isäntä.

— Tottahan se kyllä on, että ensi vuosina kun tänne tulin, oli minullakin kaksikintoista wiinanmyyntijuttua wireillä yht'aikaa.

— Weljen ansiota se kaikki on, — sanoi rowastikin kiittävästi.

— Yleensähan meidän paikkakuntalaiset owat werrattain raittiita, joitakuita juoppoja lukuunottomatta. Ja minun täytyy sanoa, että laestaatialisuus on paljon hywää siinä suhteessa vaikuttanut, — arweli wallesmanni.

Rowasti ei tahtonut sitä myöntää, sillä hän oli ankara laestaatiolaisia kohtaan.

Joku isännistä myönsi nimismiehen sanat todeksi. Hetken kuluttua sanoi Ollila:

— Niin se on, ettei koko meidän pitäjässä ole kuin wiisi kuusi tosi juoppoa. Olen kuullut, että Niemelän Jaakko warsinkin wiime kesänä on tawattomasti juopotellut. . . Ja huonosti kuuluu taloan hoitawan. . . Pitänee minunkin panna hakemukseen.

— Onko isokin saaminen? kysyi Walmarin isäntä.

— Kyllähän se nyt korkoineen tuhatta markkaa

puhuttee, — muisteli Ollila.

Hetken perästä sanoi Walmarikin:

— Saman pitänee minunkin tehdä, kun ei ole kah-
teen vuoteen korkojakaan maksanut.

Samassa kuului salin läpi isoa naurua.

Se toinen helsinkiläinen maisterikin tuli uteliaak-
si ja läksi katsomaan. Hän pysähtyi köökin kamarin
owen pieleen ja jäi siihen seisomaan.

— No Pluto! tule joukkoon! — huusivat hänelle
pappilan herrat ja Airisto.

Mutta „Pluto“ hymyili wain ja pudisti päätään. Ei
hän ollut rakastanut leikkiä nuorempaanakaan, jopa
sitten nyt!

Tuokion hän siinä katseli, hymyssä suin ja silmissä
omituinen, weltto ilme. — Ruustinna tuli siihen häntä
puhuttelemaan.

— Kuka hän on, jolla on tuo waalea, kihara tukka?
kysyi hän ruustinnalta ruotsiksi.

Ruustinna arwasi, että Pluto tarkoitti Annaa ja hän
kysäsi vastaan:

— Onko hän kaunis?

— No, ei hullumpi. . .

— Se on täältä naapuritalon, Törmälän emäntä, sa-

noi ruustinna sitten kuin halweksien. Mutta omituisesti häntä wihlasi se, että kaikki herrat ensiksi Annan huomasiwat. Paljon siewempihän oli Wierelän Sofia ja postineitikin. Mikä siinä sitten lie ollut Annassa, joka herrain huomiota herätti?

Rowastikin oli kerran sanonut, että Anna oli pulskana nainen. Ja melkein tyytymättömänä meni ruustinna jatkamaan illallisen walmistamista keittiöön.

*

Illallinen, runsas ja raswainen oli syöty ja wieraat tekiwät poislähtöä.

Törmälään päin ei ollut muita menijöitä kuin Anna. Ilta oli jo kulunut niin myöhäseksi, että alkoi olla puolen yön aika.

Anna läksi yksin käwelemään kotiinsa päin. Hän tunsu sydämensä sykkiwän rajummin, werensä wirtaawan wilkkaammin kuin tullessa. Hän oli ollut niin iloinen tänä iltana. Itsekseen hän nyt sitä ihmetteli. Kuinka oli hän saattanut unhoittaa kaikki. . . ja iloita, waikka musta häpeä olisi woinut millä hetkellä hywänsä pimittää hänen ilonsa. . . Jos se menisi näin, kuin on menossa se, ettei Kunnarin kohtalosta saataisi wihiä. . . niin silloin olisi hänenkin arwonsa pelas-

tettu eikä Laurin eikä Linnankiwen ukon tarwitsisi hänen sukulaisiaan. . .

Mutta sehän saattoi jo olla kaikilla tietona. . . rowastilla ja ruustinnallekin. . .

Opettajattaren hymy oli ollut niin hornan ilkeää ja mitä merkitsiwät ne kuiskutukset, joita hän ja postineiti keskenään pitiwät?

Anna käwi lewottomaksi ja käweli nopeammin, tuntui kuin joku ajaisi häntä takaa ja että hän kyllä hirwiön käsistä pääsisi kun ehtisi kotiin. . .

Mutta yht'äkkiä ilmausi maisteri Airiston kuwa hänen mieleensä. Tuntui kuin käwelisi wieressä. . . Silmien omituisen, riemuitsewan ilmeen, siewän parran ja kirkkaan, sileän otsan, josta hiukset oliwat pystöön kammatut, hän muisti kuin tuossa wieressä seisoi. . .

Ja siitä johtui mieleen, että Airisto oli hänelle ollut kohteliaampi ja puhellut useamman kerran hänen kanssaan kuin toisten naisten. . . Siitä oli johtunut opettajattaren ja postineidin keskenäiset kuiskutukset. Heillä oli aina ennenkin ollut kiero silmä Annalle. Hän ei olisi saanut pukeentua niinkuin he. Hänelle olisi kyllä riittänyt löysä kotikutoinen röijy ja laaja

hame niinkuin muillakin emännillä. . . Sen oli Anna kuullut jo monta kertaa.

Anna muisti, kuinka he kerran kesällä oliwat tehneet pienen käwelyretken kesäkartanolle. Oli ollut joukossa nuoria herroja monta, mutta ei heistä yksikään ollut näyttänyt olewan huwitettuna postineidin eikä opettajattaren seurasta. . . Ja yöllä kun he palasivat oli opettajatar sanonut, wihasta kähisewällä äänellä:

— Sinä koketeeraat ja liehakoitset niinkuin olisit nuori tyttö.

Anna ei siihen ollut wastannut mitään, oli keikauttanut wain päätään ylpeästi.

Anna oli ehtinyt kotopihalle. Mari oli jo sammuttanut tulen pirtistäkin. Nukkui kai jo. Kopistaan, kuis-tin wierestä, ryntäsi Halli vastaan, ärähti kerran kaksi, mutta tunnettuaan emäntänsä, wetäysi se takaisin kuin häpeissään.

*

Junno nukkui rauhallisesti, Mari oli walwonut hänen wuoteensa wieressä niinkauwan, että lapsi nukkui, oli sitten lukenut raamattuansa, mutta nukahtanut hänkin pöydän päähän. Anna otti tulen kyntti-

lään ja Mari meni pirttiin omaan vuoteeseensa maata. Yksin jäätyään, johtui Annalle omituisia ajatuksia mieleen.

Seinällä, sängyn päällä riippui Laurin kuwa, johon Lauri itse oli kehykset walmistanut. Ja owen luona naulassa oli Laurin uusi, saukonnahkainen lakki, jota ei raaskinut pitää kuin sunnuntaisin ja wieraissa käydessä. Annalla oli jäänyt se wiemättä ullakkoon. Huomispäiwänä se piti wiedä, pöllyyntyä ja likaantuu tuossa seinällä. . .

Hän asettui lewolle, mutta antoi kynttilän palaa tuolilla sängyn wieressä. Huomenna kirjoittaa hän Laurille, että hän on aikonut ottaa erään maisterin asumaan heille. Se on rikas maisteri ja maksaa hywästi olostaan. Ja waatimaton ja siiwo kaikin puolin. Sillä tawalla hänkin, Anna, woipi jonkun wähän ansaita. . .

Mutta mitähän Lauri siihen sanoisi? Pitäisikö hywänä waiko pahana? Sitä ei käynyt päättäminen. Mutta Anna muisti nyt, että toissa kesänä kun muuan wasta pitäjäaseen tullut metsäherra oli pariksi wiikoksi pyytännyt asuntoa, oli Lauri wastannut, ettei sopinut.

Häntä alkoi kaduttaa, että hän oli maisterin luwan-

nut asumaan. Olisi pitänyt sanoa suoraan, ettei hän ennen tiennyt ennenkuin kysyi mieheltään, Laurilta. Sopsisiko lähettää huomen-aamulla sana pappilaan, ettei hän, tarkemmin asiaa mietittyään, voi-kaan ottaa maisteri Airistoa asumaan? Miks'ei se sopsi. Sen hän tekeekin. Lähettää aamulla Miian sanomaan ruustinnalle. Sitähän ei tiedä mitä juttuja woiwat nostaa. . . ja sitten kun on tuollainen naapuri kuin Niemelän Jaakko. . .

Ja siihen päätökseen Anna nukkui, ettei hän ota-kaan Airistoa asumaan.

*

Anna oli nukkunut myöhäsempään kuin tawallisesti. Kiireesti puki hän päälleen ja joutui juuri nawettaan kun Mari alotti lypsyn. Mari alkoi tiedustella miten pappilassa oli ollut. Oliko ollut paljon wieraita ja ketä? Oliko ollut runsaasti ruokia?

Anna kertoi juurta jaksain kaikki ja wihdoin sanoi:

— Ajattelepas Mari! Ruustinna tahtoi aiwan wäkisten meiltä Keron wasikkaa, sanoi kuulleensa, että Kero on erinomainen lehmä. Ja minä lupasin. . .

— Ei olisi pitänyt luwata, kun itsekään emme ole

saaneet vielä kuin yhden. Mutta . . . no . . . sama tuo nyt taitaa olla, — arweli Mari.

Asiasta toiseen keskustellessaan siirtyiwät. Anna kertoi kuinka ruustinna kowasti oli kiittänyt Maria erinomaiseksi karjakoksi ja sen mitä Mäkimaan isäntä oli sanonut . . .

— Wäli sillä kyllä on lehmän ruokolla, — arweli Mari hywillään.

Mutta sitten kertoi Anna, että hän oli aikonut ottaa maisteri Ariston asumaan. Mitä Mari siitä arwelisi?

— Paljonkohan tuo sitten maksaisi kuukaudelta? — kysyi Mari.

— Ei ollut vielä puhetta. Mutta rikas kuuluu olewan ja ruustinna sanoi, että hän ei siekaile makson suhteen. Siitä tulisi siewä tulo meille. Pääkamarin laittaisimme hänelle huoneeksi ja minä kyllä osaisin hänelle ruokaa laittaa? —

Hetken perästä Mari wastasi:

— Ottaisin minä. Semmoiset herrasmiehet ne syöwät niin wähäisen kuin tiaiset, etteiwät ruoassa paljoa kuluta. Mutta ottakaa ensiksi selwä, että paljonko maksoa.

Kun Anna pääsi yksin huoneeseensa, ei hän enään

muistanut eilis-iltaista päätöstään. Hulluhan hän olisi, jos tällöisen tilaisuuden antaisi liivahtaa kädessään. Marikin heti oli hänen puolellaan! Laurille voisi hän kirjoittaa milloin hyvänsä, sitten vasta kun maisteri jo oli muuttanut.

Hän riisui nawettawaatteensa pirttiin ja pukeutui tawalliseen leninkiinsä. Hänestä tuntui, että hänellä oli tawattomasti työtä ja laulellen käwi hän siistimään pääkamaria, joka oli ollut lämmittämättä kaiken talwea.

VI.

Seuraawalla wiikolla muutti maisteri Airisto Törmälään.

Anna oli häntä warten sisustanut wierashuoneen wiereisen kamarin, ison, waloisan huoneen, jossa oli kaksi akkunaa, joista toinen antoi länteen, toinen etelään. Länteenpäin warsinkin oli näköala kaunis ja suuremmoinen. Hän oli koettanut ottaa huomioon kaikki seikat ja warustanut huoneen niinkuin ruustinna oli neuwonut. Ja kun hän oli mielestään kaikki walmistanut, pyysi hän ruustinnan käydä katsomassa.

— Tiesinhän minä, että tästä tulee siewä ja miellyttävä. Warmaan maisteri Airisto on olewa tyytywäinen. Kohtele nyt häntä hywin. Niinkuin sanoin, on hän ylhäistä sukua . . . ja sitä paitsehan hän maksaa aiwan ruhtinaallisesti. Teille tulee siewä siwutulo . . . ja herra Airisto on kerrassaan waatimaton ruoan suhteen, — oli ruustinna sanonut.

Mutta sittenkin Annasta tuntui, ettei hän osaa olla kylliksi kohtelias tuolle hienolle herralle, jonka takki

tuoksui niin hywältä ja jonka kaulus oli niin kiiltävän walkoinen. Häntä melkein kadutti, että oli sittenkin suostunut, warsinkin kun ei ensin ollut kysynyt Laurin mieltä. Se häntä kuitenkin lohdutti, että maisteri näytti niin perin siiwolta, melkein poikamaiselta ja että hän Annan kanssa keskustellessa oli laskenut leikkiä kuin wanhalle tuttawalle.

Hän siisti pukuaan, katseli kuwastimeen kerran kaksi ja asetteli hiuksiaan. Teki oikein kowasti mieli panna sininen nauha palmikon päähän, mutta kun oli arkipäiwä, ei hän sitä tehnyt. Tuon tuostakin silmäsi hän pappilaan päin, eikö jo näkyisi maisteria tulewaksi. Hän oli niin lewoton, ettei hän kyennyt mitään muutakaan tekemään. Tulokahwit oli hän jo keittänyt walmiiksi ja walmistanut oikein pulskat wehnäset. . .

Samassa hän tulikin. Pappilasta oli pantu hewosella saattamaan ja reen sewillä törötti iso komea matka-arkku. Anna riensi kuistiin vastaan. Airstolla oli hieno turkki yllään, kaunis musta lakki päässä ja ruskeat hansikkaat kädessä.

— Terwe tuloa! — sanoi Anna ja he kätteliwät jo kuistissa.

Anna oli awopäin, hiukset kiharoina walahtaneet ohimoille ja poskilla heleän kaunis puna. Hän saattoi tulijan wierashuoneeseen ja aikoi auttaa turkkia päältä. Mutta Airisto ei sitä sallinut, ei millään muotoa. . .

— Minähän olen notkea kuin kissa, — sanoi hän ja tempasi turkin yltään silmänräpäyksessä.

Mielihywällä alkoi hän silmäillä ympärilleen, katseli kukkia ja tauluja seinällä sekä kirjakaappia, jossa oli melkoinen kirjasto.

— Tässä olisi sitten maisterin huone, — sanoi Anna ja aukasi owen kamariin.

— Mutta tähän on aiwan . . . kuinka sanoisin . . . ruhtinaallista . . . Ja niin äärettömän kaunis näköala, warsinkin tästä lännen puolisesta akkunasta . . . Ja täällä on niin lämmin ja puhdas ilma. Woi, minähän tulen wiihtymään tässä waikka elinaikani — puheli Airisto ja silmäili wuoroon kummastakin akkunasta ulos.

Siisti se olikin huone ja sängyn päällä oli niin hohdawan walkoinen peite, että silmiä huikasi. Etelän puolisella akkunalla oli kukkia, mutta kirjoituspöytä oli lännen puolisen akkunan alla.

Anna oli mennyt kahwia toimittamaan. Airisto teki huomioitaan, istahti keinutuoliin, joka tuntui oikein sopiwalta, koetti panna pitkäkseen sohwalle, hywältä tuntui sekin ja oli parhaiksi pitkä.

Mari ja pappilan renki kantoiwat reestä hänen arkkunsa wierashuoneen läpi hänen kamariinsa.

— Kas sitä. . . no sepä oli hywä! — sanoi hän ja kääntyen Mariin päin wirkkoi hän:

— Te taidatte olla tämän talon ihmisiä.

— Joo. Piikana minä olen jo neljättä vuotta. Mariksi kutsuwat.

Airisto pisti kätensä liiwin taskuun, helisti hopearahoja ja ojensi pappilan rengille kaksi-markkaisen ja Marille markan. . .

Mari ei ollut tottunut juomarahoja saamaan ja hämmästyi ja hölmistyi niin, ettei tiennyt mitä tehdä.

— Tämähän on aiwan liikaa. . . sai hän sanotuksi.

— Mari on hywä ja ottaa wain! — sanoi Airisto ja työnsi Marille markan kouraan. Mari kiitteli, koetti niiaillakin ja riensi puolijuoksua pois.

Annalle hän kertoi läähättäen, että maisteri oli markan antanut niin wähästä työstä. Hän ei wain ole torpparin poika ja niin mieleisen näköinen mies.

— No, siinä näet jo Mari, että taisimme saada hyvän herran, — arweli Anna hommatessaan tarjotimelle wehnäsiä.

— Epäilemättä. En minä ole noin siiwoa herraa nähnytkään. — Ja Mari kiitteli ja ylisti Airistoa.

Anna läksi itse wiemään kahwia maisterille.

Airisto oli sytyttänyt paperossin ja oli parhaillaan aukoisemassa matka-arkkuaan.

— No, nytkö ja kahwit? Kahwista minä pidän, minä nimittäin en juo mitään wäkewämpää. . . Mutta kylläpä emännällä on sakeaa kermaa. . . puheli Airisto, ottaessaan kahwia.

Anna huomasi, että Airisto tarkasteli hänen käsiään ja warsinkin sormuksia. Saatuaan sokerin ja kerman sekoitetuksi, istahti hän keinothuoliin ja kysyi:

— Tuota noin. . . Missä isäntä on?

Anna kertoi Laurin menneen tukinajoon kauwas sydänmaalle. Ei palaa ennenkuin kewättalwella. Siellä oli renkikin, Antti. Heitä ei ollut muita talonwäkeä kuin hän, Anna, kaksi piikaa ja Junno.

— Wai niin. No, mutta miten te tulette toimeen töiden suhteen, kun ei ole miehenpuolta? kysyi Airisto kummissaan.

— Meillä on tässä lähellä tuon mäen päällä torppari, joka silloin tällöin, kun tarwitsemme, käy meitä auttamassa.

Airisto tuntui mietiskelewän, mutta kun Anna oli pois lähdössä, loi hän Annaan pitkän, tutkiwan katseen, vaikka huulet oliwat hymyssä.

— Maisteri olisi sitten hywä ja tahtoisi, mitä tarwitsee. . . sai Anna sanotuksi, mutta hän tunsu pu-nastuwansa ja sulkiessaan owea tapasi hän Airiston katseen, jossa oli sama ilme kuin pappilassa.

Airisto oli sywentynyt lukuihinsa ja walwoi iltaisin hywin myöhään. Silloin hän usein pyysi Annan keittämään teetä ja puheli, teetä juotaessa yhtä ja toista, usein leikkiä laskien. Wälistä kun sattui leudompi ilma ja päiwätkin piteniwät, otti hän wasta ostetut suksensa ja hiihteli hankia pitkin kylän takalistolle ja wiipyi retkillään tuntikausia.

— Kyllä täällä sentään on kaunista, — sanoi hän usein Annalle hiihtoretkeltään palattuaan.

— Ei näin talwella juuri ole, mutta malttakaapa, kun tulee kewät ja hankiaisten aika. . . ja kesä. . . Juhannuksen aika. . . silloin on suloista, — sanoi Anna.

— Kyllä niin mahtaa olla . . . kunhan aika kuluisi . . .

Kerran kun hän palasi hiihtoretkeltään, oli hän tawallista iloisempi. Anna oli keittänyt tulokahwit, jota Airisto aina särpi useamman kupin yhteen me-noon. Kun hän käwi pirttiin riisumaan paulakenki-ään, seisoi Anna selin oween. Iloisessa mielessään hän unhotti kaikki, ja seuraten wain mielijohteitaan, lähestyi hän nopeaan Annaa takaapäin, tarttui mo-lemmin käsin wyötäisiltä kiinni ja tempasi sekunnik-si Annan niin likelle, että hänen huulensa koskettiwat Annan hiuksia. Ja wirkkoi:

— Woi kuinka oli hauskaa tänään. . . aurinkokin näyttäikse . . .

Anna säpsähti, punastui hiukan, mutta wirkkoi kun ei mistään tietäisi:

— Ja kahwikin on ollut jo hetken walmiina.

Siitä hetkestä alkoi heille molemmille kummalli-nen aika, erilaisempi kuin tähän asti.

Anna oli joka päiwä aikonut kirjoittaa Laurille, että hänellä oli asumassa eräs maisteri, joka mak-soi hoidostaan seitsemänkymmentä markkaa kuu-kaudelta j. n. e. Mutta hän ei ollut tullut kirjoitta-neeksi siitä mitään, waikka hän kulkijoiden matkas-

sa tuon tuostakin Laurille kirjeen lähetti. Oikeastaan hän ei saanut selwää, miksi hän ei siitä Laurille saanut sanotuksi. Wälistä tunki pelko, ettei Lauri olisi siitä pitänyt. . . eihän ollut Lauri metsäherraakaan suosunut ottamaan asumaan, . . . vaikka metsäherra tahtoi wain pariksi wiikoksi. . .

Illalla kun hän äskeisen tapauksen jälkeen käwi lewolle, tunki hän mielessään lewottomuutta. Wälistä tuntui niin suloiselta, onnelliselta ja hauskalta. . . tuntui, kuin maisterin kädet wieläkin pitäisiwät hänen wyötäisistään ja niinkuin hänen lämmin hengityksensä hiuksissa kuumentaisi ja kirkkaat silmät häntä katselisiwat. . . Olihan Anna sen jo aikaa huomannut, että maisteri tuli päiwä päiwältä tutummaksi, että hän katseli Annaa pitkään noilla kumman kauniilla harmailla silmillään ja hymyili niin. . . Ja kerran, kun Anna wei kahwia oli hän kuin wahingossa koskettanut kättä. Se kosketus tuntui polttawan monta päiwää ja yölläkin waiwasi. . . Miksi oli nyt ottanut wain wyötäisiltä kiinni. . . juuri kuin olisi tahtonut syliin temmata ja puristaa rinnalleen? Jos olisikin ottanut ja oikein halannut ja yhden kerrankaan suudellut. . .

Mutta sitä kuwaillessaan Anna säpsähti, sillä Junno liikahti wuoteellaan. . . Äkkiä johtui hänelle Lauri mieleen, aiwan kuin tuossa hänen wieressään makaisi. Ja Kunnari ja huhu, joka oli kiertelemässä hänen huonosta suwustaan, isä ja äiti-wainaja ja siskoparat. . .

— Woi, woi mitä olenkaan ajatellut! puhkesi hän itsekseen sanomaan. Oli ikuinen onni, ettei Mari nähnyt, mitä maisteri teki. . . Jos wielä maisteri lähestyisi. . . niin hän sanoisi. . . miten hän sanoisi? Niin että. . . että se ei sowi. . .

Sen hän tekee huomenna jo, päätti hän ja nukkui wihdoin.

Mutta aamulla kun hän heräsi, oli hänellä olewiinaan niin paljon työtä, että sanoi Marille:

— Mari on nyt hywä ja lypsää yksin, sillä minä en mitenkään jouda nawettaan.

Ja Mari sanoi yksinkin tulewansa toimeen.

Anna aawisti, ettei maisteri pitänyt nawetan hajusta, eikä hän ollutkaan wiime päiwinä käynyt kuin wiiwaltamalla nawetassa ja heti sieltä tultuaan muuttanut toiset waatteet. Kowasti teki hänellä arkipäiwänäkin mieli panna tupsu palmikon päähän, mutta sitä

ei hän vielä ollut tehnyt. Tänä aamuna hän kuitenkin pukeutui paljon huolellisimmin, ennenkuin lähti maisterille aamiaista viemään.

Samana iltana walvoi Airistokin kauwan wuoteellaan. Lewottomalta tuntui olo. Hän koetti kylmäwerisesti miettiä tilaansa, sillä se hänen täytyi tunnustaa, että hän oli mieltynyt Annaan. Rakkautta kai se ei ollut, mutta se oli jotakin muuta, joka weti häntä kuin tukki-trossilla Annaan päin. Ja waikka hän oli päättänyt, ettei hän koske sormensa nokalla Annaan, oli se sittenkin tapahtunut. . . ja nyt tuo kohtaous pirtissä. . . Siitä näkyi selwään, ettei Anna sitä pitänyt pahana. . . ehkä päinwastoin. . . ehkä oli sitä toivonutkin. . . siltä se oli näyttänyt. . .

— Waikka kyllä häneen saattaa mieltä kuka muukin mies tahansa — mietiskeli hän. — Niin kaudista tukkaa, niin eläwiä, wilkkaita silmiä ei monella naisella ole. Ja warsi niin pehmeä ja kuitenkin niin joustawa ja muodot niin ihmeen suhteelliset. Kun hän käwelee, on kuin olisi lentoon lähdössä ja jalan ja käden liikkeit. . . ne owat aiwan werrattomia. . .

Ja Airisto myönsi itselleen, ettei hän koskaan ollut

nähty yhtään naista, joka häntä niin olisi miellyttänyt. Mutta sen hän päätti, ettei hän enään koske sormensa nokalla Annaan.

Mutta lewottomasti nukkui hän koko yön.

Illalla pyysi hän Annan keittämään teetä. Hänellä oli vaikea ongelma, jonka hän tahtoi ratkaista ja se käwisi päinsä parhaiten lampun walossa. Ajatukset pysywät silloin kuin koompana.

Koko kirjoituspöytä oli täynnä papereita, kirjoja ja kyniä. Wäliin hän luki, wäliin kirjoitti ja lopuksi mietiskeli, keinutuolissa hiljalleen soudellen. Hänes-tä oli Anna ollut tänään kuin wähäpuheisempi, mutta niin sanomattoman miellyttävä. Tuo tupsu palmikon päässä sopi niin äärettömän hywin hänelle . . . Miksei hän aina sen siinä antanut olla!

Kun Anna tuli teetarjottimen kanssa, istui hän soutuolissa. Kookas pöytälamppu, jonka hän pappi-lastasta oli tuonut lainaksi, walaisi ainoastaan kirjoitus-pöytää ja sen päällä olewia papereita ja kirjoja, hän itse keinutuolineen oli melkein hämärässä.

— Nyt taitaa alkaa pakkanen lauhtua, — sanoi hän.

— Wielä on wiidessäkolmatta, mutta lauhtumaan

päin on, — wastasi Anna ja aikoi laskea tarjottimen pienelle tarjoilupöydälle, joka oli etelän puolisen akkunan alla.

— No, kuinka sitä muuten on woitu ja onko erinomaisempia kuulunut? — sanoi Airisto jotakin puhuakseen, mutta Anna oli huomaawinaan, että hänen äänensä ikäänkuin wapisi puhuessa.

— Eihän ole erinomaista kuulunut. . . päiwä menee, toinen tulee. . .

Anna laski tarjottimen pöydälle, mutta peräännytyessään pöydän luota, siwu keinutuolin, tapasi hän Airiston silmät, jotka paloiwat kuin tuleessa. Juuri kun hän ehti Airiston kohdalle, tarttui Airisto hänen oikean kätensä kalwosimeen ja painoi peukalollaan siihen kohti, jossa waltimo rauhatonna löi ja tykytti. . .

— Anna, Anna. . . kuiskasi hän ja weti Annaa lähemmäksi eikä Anna tahtonut wastustaa, waan lähene tahdottomana, kunnes solahti Airiston syliin ja painui hänen rintaansa wasten. . . — — — — —

*

Anna ei ollut moneen wiikkoon käynyt Niemelässä eikä muuallakaan. Mutta eräänä päiwänä, kun Airisto oli hiihtoretkellään ja sattui postintulopäiwä,

läksi hän käymään postissa. Miia oli noutanut joka kerran Airistollekin tulewat kirjeet ja sanomalehden, saaden joka matkalta juomarahoja.

Kun Anna saapui postiin, oli postineiti yhtä kohtelias kuin ennenkin, huoneeseensa käski ja kahwit tarjosi.

— Kun et sinä nyt enään käy meillä koskaan, — nuhteli häntä Anna.

— Ethän sinäkään käy. . .

— Minun on monesti tehnyt mieli, mutta nyt olen niin kiinni, kun on se maisteri hoidettawana, etten jouda paljon kujasta ulos, — selitti Anna.

— Teillä taitaakin olla siellä hywin hauskaa kahden maisterin kanssa?

Ja postineidin silmissä wälähti pirullinen ilme sitä sanoessa. Ja hän katsoi Annaa suoraan silmiin, eikö Anna hämmästyisi. Mutta Anna oli sitä juuri odottanutkin. Ei ainoakaan ilme Annan kaswoissa osottanut hämmästyystä eikä wienoinkaan punastuminen, että oli arkaan kohtaan koskettu.

— Miks’ei olisi, wastasi hän wälinpitämättömästi. — Hän on kyllä hywin vaatimaton herrasmies, mutta täytyyhän hänelle kuitenkin aina jotakin laittaa, lisä-

si hän sitten.

— Niin wain maailma kertoo, että teillä on hywin hauskaa, — lisäsi postineiti wielä, mutta ei sekään auttanut.

Häntä ihmetytti. Oliko todella sitten waletta, mitä hänelle oli kerrottu Annasta ja maisterista, wai oliko Anna . . . osasiko teeskennellä noin. Jälkimäisen hän paremmin uskoi ja hetken kuluttua hän wirkkoi, kuin siwumennen muistaen:

— En ole muistanutkaan kysyä. . . Oliko se sinun weljesi se asemapäällikkö, joka ampui itsensä tässä syystolwella?

Nyt Annakin säpsähti, mutta sai pian hermonsa talttumaan ja hän wastasi, pannen ääneensä surullisen soinnun:

— Ai, sinä tarkoitat serkkuani. . . aiwan oikein. Hän, poika parka lienee ollut mielenhäiriössä. . .

— No, hänellekö, serkulleesi, miehesi Lauri rahoja lähetti mennä wuonna?

— Juuri hänelle. . . Kaikki sinä muistatkin. Joo, joo. . . niinhän se oli ikäwää poika paran suhteen. . . Ei, mutta kyllä minun nyt pitää lähteä. . . olen istunut ja jaaritellut warmaankin tunnin. —

Annalle tuli semmoinen kiire, ettei millään pyynnällä enään tyytynyt olemaan. Sanoi hyvästit, otti kirjeet ja sanomalehdet ja läksi.

Postineiti katsoi akkunasta hänen menoaan. — Omituinen ihminen, — hän ajatteli. Joko hän on walan erinomainen, tai sitten hän on langennut heitistö. . . Mutta hänen pukunsa — näin arkipäiwänä ja hiuksien soma jakaus. . . mitä ne tiesiwät. . . Kyllä se ainakin oli totta, että koketti Anna kuitenkin oli.

Hän näki Annon käwelewän reippaasti, näki kuinka pitkä waalea palmikko leijaili ja kuinka wasen käsi siwulla siewästi käwelyn mukaan heilui. . . Pulska ja kaunis hän kyllä on.

Kiiwaasti käweli Anna kotiin päin. Ajatukset olivat aiwan sekaisin ja sydämen alla tunsu tuskien wihlowan. Mitä oli kerrottu? Mistä oli se tullut tietoon? Miten tiesi postineiti sen? Ja Kunnarin itsemurhan! Se taisi jo olla tietona koko kylällä, koko maailmalla hänen kurja sukunsa. . . Kyllä kai tiesi Laurinkin. . .

Kylmä etelätuuli wirkisti hänen kuumaa otsaansa, niin että hän wähän päästä alkoi selwemmin ajatella. Ja hänelle juolahti mieleen, että se mitä posti-

neiti oli Aristosta puhunut, oli neidin omaa keksintöä. . . pahasta ja kateellisesta mielestä noussut. Sitä ei kukaan tiennyt, ei ollut aawistusta Marillakaan. . . Eiwätkä heillä usein naapuritkaan käyneet. . . Ja jos kerrotaan Laurille, niin hän wannoo ja wakuuttaa. . . Ja Lauri on kyllä häntä uskowa. . . tuo kiltti, siiwo ja hiljainen Lauri. Ja hän koetti nukuttaa omaatuntoaan sillä, että siitä ei kukaan ollut postineidille kertonut, että neiti oli sen omasta päästään pannut ja tahtoi, kateellinen kun oli, ilman aikojaan kiusata häntä, Annaa.

Pahempi oli se, postineiti näkyi tietävän Kunnarin kohtalon. . . Mikä raaka ja julma ihminen, kun aiwan äkkiä tulee tuommoisia kysymään. . . Semmoista ei wain kukaan hienotunteinen ihminen teki si.

Woihan olla, että pappilassakin jo tietävät. . . ja ehkä tietävät koko kylässä, waikkei minulle siitä kukaan ole sanonut. Tiesiköhän Marikin?

Hän oli jo lähellä kotoa. Hän sattui silmäämään mäelle päin, siwu Mäki-Antin pirtin, niin näki Airiston suksillaan tulla wiiltävän mäkeä wiistoon kartanoa kohti. . .

Oli kuin olisi Annasta kaikki paha mieli puhallettu pois ja hän joudutti askeleitaan joutuakseen pihaan yht'aikaa kuin Airistokin. . . Ja siinä muutamassa minuutissa ehti hän ajatella. . . kun ei Lauri palaisi ollenkaan. . . kun kaatuisi suuri tukki hänen päällensä. . . ettei hänen koskaan enään tarwisisi erota Airistosta.

Mutta säpsähti hän itsekin sitä ajatusta.

Yht'aikaa he tuliwatkin kuistin eteen. Airisto nosti itse suksensa kuistiin ja Anna toi sauwat. Annan poskille oli noussut ihana puna ja silmät wälkkyiwät kuin tähdet. Kun hän nauroi näkyiwät tasaisen sileät ja walkoset hampaat mehewien huulien alta. . .

Annan hymy ei ollut koskaan Airiston mielestä ollut niin wiehättäwää eikä suu koskaan niin siewä. Kun he ehtiwät wierashuoneeseen ja Anna ojensi hänelle sanomalehdet ja kirjeet, tarttui Airisto Annaa olkapäistä kiinni ja suuteli silmiä, otsaa, huulia.

Mutta silloin juuri kuistin owi käwi ja Anna riensi hehkuen ja onnellisena pirttiin, päällyswaatteitaan riisumaan.

VII.

Talwi Perä-Pohjolassa, talwi erämaan kiweliössä!

Kuinka erilainen se onkaan kuin rantamaiden wendwäriinen, tarmoton ja tahdoton talwi, joka ei peitä pellon sänkeä eikä pouwikon mättäitä näkywistä. Ei ole lumen walkoinen wärikään niin hohtawan walkoista kuin asumattoman sydänmaan sydämessä. Suurilla aukeilla kentillä pohottaa se harmahtawalta ja weltolta ja tuuli ajaa sen pinnalle kaiken maailman roskat.

Toista on erämaan tosi talwi ja erilainen on lumen silmiä huikasewa pinta. Ei sinne maailman pölyt pääse likojaan tuomaan eikä römsyt sen pintaa rumentamaan. Tasasesti tuiskuttaa talwi lumensa suurten waarain laeille ja lyömättömien metsien korpihin. Kerros kerroksen päälle liittyy tasasesti ja limmikkäin siksi kunnes suuri, äänetön erämaa lepää haudattuna walkoisten peitteittensä alla niinkuin ikuisen puhtauteen. Woi tuota erämaata, tuota hiljaisuutta, jossa on yhtä äänetöntä kuin waltameren pohjalla. Ei mitään kuule korwa. Pois owat siirtyneet met-

sälinnutkin, jotka syksystä waarain kupeilla ja palju-koilla ilojaan pitiwät. Rantamaille owat kaikki eläwät kadonneet. Kauwan, kauwan on se saanut rauhassa nauttia tuo erämaa, kauwan aina wartoa, ennenkuin sattui joku ihminenkin eksyksiin sen hämäriin saleihin. Myrsky wälistä öisin temmelsi, ryski ja puski kumoon jonkun lahon hongan, mutta muuta ei woinut. Puiden latwoja repi, taiwutti wähän ja riensi aukeamille aloille töitään tekemään.

Ei ollut Anukanwaaran erämaassakaan tukkilaisen kirwes koskaan käynyt. Sen metsä oli saanut tähän asti olla rauhan tywenessä. Se oli laaja waara, kauttaaltaan pitkän, komean petäjikön peittämä ja peninkulmia karttui siitä ensimmäisiin kyliin ja taloihin.

Mutta nyt oli senkin aika tullut. Sen ääretön rikkaus oli pois wietävä, myytävä maailman markkinoille. Kruunulle kuului Anukanwaarakin ympäristöineen ja nyt oliwat yhtiöt ostaneet kaikki täysimitaiset puut, jotka ensi awowedellä oliwat uitettawat kauwas pois.

Heti ensi lumen tultua ilmausi liikettä Anukanwaaraan. Tukkipöytämihiä ne oliwat. Mutta waikeaa oli

sinne päästä, kun lunta oli vähän ja jänkkiä ei monta taipaleella. Asunnon tekoon sinne pyrkiwät rekineen ja ewäineen. Ja kun perille pääsiwät, niin katseliwat soman kaltewan mäenrinnan waaran etelän puoleisella rinteellä. Siinä oli maa sileämpää, honkia kuin pylwäitä aiwan wieressä, vaikka temppelin olisiwat rakentaneet ja pulppuawa lähde notkossa, josta wesi jänkälle juoksi. Siihen ensimmäiset tulijat alkoiwat kotoa walmistella, yöt nukkuen hawumajassa, rakowalkean lämmittäessä.

Anukanwaaraan on Törmälän Laurikin saapunut tukinajoon. Sinne ei maksanut waiwaa pyrkiä niiden, joilla oliwat hewoset lamassa ja aijastuneet reet. Täällä täytyi olla wankkaa wäkeä, terweitä hewosia ja lujia neuwoja. Sillä Anukanwaara oli louhikkoinen ja tukit isoja. Lujaa siinä kysyttiin.

Waraan alle, etelänpuoliselle rinteelle, siihen, jossa kangas loppui ja louhikko alkoi, oli Törmälän Lauri kahden muun kotikylän miehen kanssa tehnyt yhteisen asunnon. Se oli kuostoista salwoksella tehty ja waraukset täytetyt sammalilla. Kun owesta käwi sisälle, näki maahan kaiwetun permannon, jonka keskeltä kohosi kiwinen alttari, jossa lakkaamatta hon-

katuli paloi ja sawu waiwaloisesti kohosi katossa olewasta reijästä ulos. Seinäin wierillä oliwat lawit-sat, makuusijat, jossa kullakin oli peuran-nahkansa, nahkaisensa ja muut tarpeensa.

Semmoisia asuntoja on siinä lähellä monta, mikä isompi, mikä pienempi, missä enemmän asukkaita, missä vähemmän.

Mutta kaikkia muita isompi on puulaakin „pytin-ki“ jossa on konttori ja pirtti. Niissä owat oikeat tu-lisijat, kiwistä loukkoon muuratut ja sawupiippu ka-tolla niinkuin ainakin. Siitä wähän matkaa on ruoka-makasiini, hongista kokoon kyhätty ja koirankaulalle salwettu.

Paksuna lumitalwena, kuten nytkin, näytti Anu-kanwaaran tukinajajain kortteeripaikka kuin lumeen peittyneeltä kylältä, josta wain muutamia taloja oli näkywiin jäänyt. Koko ympäristö, waikka olikin uh-keaa männikköä, oli jätetty hakkaamatta, etteiwät tuulet tuntuisi eikä pyry pääsisi niin rajusti puske-maan.

Hewosia warten oli kyhätty talleja. Toiset oliwat tehneet oikein wasite, mutta muutamat wain hawu-majan, johon turwetta katolle oli nostettu. Satakunta

oli hewosta ja miehiä pariin sataan.

Liikettä siinä aamuisin oli, kun miehet metsään läksivät. Piti syödä wankasti, että päivän kesti tukkia „hirttää“. Silloinpa siinä hommaa oli. Mikä keitti welliä, mikä kiiseliä ja mikä kaloja paistoi tai kärwensi silawaa tulen loisteessa. Toiset apehtiwat hewosia. Lämmittiwät wettä silppuihin tai taitteliwat apekoppaan.

Makasiinin owi oli auki. Siellä seiso i konttoristi, susiturkki päällään ja jakoi kalua. Oli siellä ruokawaroja. Waltainen pino oli jauhosäkkejä, monta laatikkoa silawaa, kahwipaaluja, sokeritynnyreitä, silakkaastioita ja minkä mitäkin. Mikä otti jauhosäkin, mikä leipää, mikä woita, kalaa, ja kahwia. Ja ahkeraan sai siinä konttoristi punnita ja kirjoittaa. . .

Siitä wähitellen alkoiwat kadota, omalle tielleen kukin. Päiwä-aikana ei montakaan miestä näkynyt kylässä. Mutta aina joku. Millä oli reki särkynyt, niin sitä oli korjaamassa, millä kirweswarsi katkennut, niin uutta oli tekemässä. Tälle oli tapahtunut se wä hinko, että hewonen loukkasi jalkansa, tuota taas oli kanki, kun tukkia wäänti rekeen, lyönyt poskelle, että koko naama oli ajetuksissa kuin polsteri. Niin, että

aina siellä oli kotimiehiäkin.

Laaksossa, joka oli Anukanwaaran ja Rattastunturin välissä, oli walittu tukkiplassi. Sen läpi juoksi Peurajoki, joka tiettiin kewäisin olewan korkeawesinen ja tulwan pysywän kauwan laskematta. Sen rannat oliwat Anukanwaaran alla laajat ja puuttomat niinkuin wasite walmistettu tukkiplassiksi.

Siihen tukkeja ajettiin. Kuorma kuorman perästä ilmausi metsästä ja ajoi oman läjensä luo. Monta kilometriä pitkältä oli tukkiläjiä, ettei huuto toisesta päästä toiseen kuulunut. Waikka kyllä siinä ääniä kuului, huutoja ja kiroilemisia. Mikä noitui hewoselleen, mikä omaa tyhmyyttään, kun kanki luiskahti tukin alta pois, juuri silloin kun alkoi wäöntää sitä reestä pois.

Kun ansio oli mainio, eiwät muutamat wiitsineet käydä kuin pari kertaa, niin jo ajoiwat majalleen, rupesiwat keittämään kahwia ja löiwät korttia illan kuluksi.

*

Antti oli Laurilla hakkomiehenä ja Lauri itse ajomiehenä.

Tuolla puohaa Antti. Siinä on ääretön petäjä, jota on hakkaamassa. He owat sen siihen jättäneet sen

wuoksi, että ehtisiwät tien saada, sillä iltasin, kun on tullut puhe siitä petäjästä, owat arwelleet, ettei sitä yksi hewonen jaksa wetää eiwätkä reet kestä. Mutta Lauri ja Antti owat nyt aikoneet koettaa.

Puseroisillaan ja awopäin Antti iskee kirwestään mahtawan petäjän kiwaan kylkeen. Lastut sinkoi-
lewat ja raitis terwan haju tuoksahtelee. Kuurassa on Antilla hartioiden ja hiukset ja otsaa pitkin wesi waluu. Itäänpäin sen pitää saada kaatumaan, että tywi jääpi länteen — plassille päin. Antti on walmistanut rangat alle, että kun niiden päälle kaatuu ei uppoa utukkaan niin sywään. On onneksi tywen, ettei tuuli latwaa paina. Warowasti Antti menettelee, ottaa lukuun pienetkin seikat ja kun hän tuntee, että nyt alkaa olla . . . niin työntää . . . työntää. Risahtaa wähän jättiläisen jalkain juuressa . . . risahtaa toisen kerran ja paukahtaa . . . silloin jo kallistuu itäänpäin. Antti työntää wielä . . . pakenee . . . pakenee, jo jymähtää hirweää melua ja jytinää pitäen pitkäkseen, painaen pientä metsää alensa.

— Siinä sinä nyt olet, waan millähän sinut reille saadaan, — arwelee hän ja huokuu hywillään.

Samassa palaa Laurikin tukkiplassilta, pankko-

reen takalla istuen. Yhdessä sitten alkavat tuumia, että miten saawat reelle.

— Huudamme miehiä awuksi, — esittelee Lauri.

— Ei, emme vielä. Koetamme ensin, — arwelee Lauri.

Lauri loimittaa raudikon siksi aikaa ja taittaa sille leipää syötäväksi. Puohaawat sitten reet reilaan ja Antti karsii oksat pois ja hakkaa latwan poikki.

— Kun kestäisiwät reet, — arwelee Lauri.

— Reet kyllä kestäwät, kun waan raudikko wetää jaksanee, — wakuuttaa Antti, joka on itse reet tehnyt.

— Raudikko kyllä wetää. . .

Alkawat sitten kankineen wääntää tukin tyweä pankkoreelle, mutta ei liikahdakaan ensi yrityksellä metsän jättiläinen. Mutta molemmin owat he, Antti ja Lauri, tottuneita tukinajajia ja miesten wahwimpia kumpikin. Ja monet owat tukinajajalla konstit, joilla saapi isonkin tukin wääjäämään. Mutta kaikki kons- tinsa, kaikki woimansakin saawat nyt panna liikkeel- le, ennenkuin tukin tywi köllöttää pyörätakan päällä. Siihen se köytetään lujasti kiinni ja nyt tulee latwan wuoro. . .

Tehettä se latwakin ennenkun tottelee, mutta

wääjää wihdoin ja nousee kankien awulla takareelle.

Siinä se nyt köllöttää köytöksissä ja woimatonna metsän wanha asukas, kukaties wanhin koko Anukanwaarassa.

— On se päivän nähnyt — arwelee Antti kun viimeistä köyttä kiinnittää.

— Monta sataa vuotta. —

Lauri asettaa raudikon waljaisiin. Kuorma on tiellä, että matkaan lähdössä ei ole wastusta. Pankkoreen kaustan alle on Antti kankensa asettanut walmiina matkaan panemaan, kun raudikko ensi kerran nykäsee. . .

Epäilyttää heitä kumpaakin, miten raudikon woinat riittäwät, mutta luottawat siihen, että tie jo on sywää ja jalaksen jälki kowettunut ja että plassille päin on myötälettä koko wälin. Raudikko on tottunut tukkihewonen, se ei ota tempasemalla kuormaa matkaan, waan painaa länkiä liki olkapäitä ja tunnustelee. . . tunnustelee, että lähtiskö. Silloin Lauri massauttaa huuliaan, Antti kohottaa kangellaan rekeä ja raudikko ponnistaikse, että waljaat ritisewät. . . mutta silloin owatkin jo reet liikkeellä ja luimussa korwin

iskee raudikko lujasti tanakoita jalkojaan entisiin askeleisiin. . .

— Onpa peto hewoseksi, ihmettelee Antti, joka hiihtelee kuorman perässä, takareen liikkeitä silmällä pitäen, ettei se osu puihin ja kantoihin.

— On se vähä ehompi kuin muilla, kehuu Lauri-kin, joka, istuen kahareisin tukin päällä, hoitaa pankkorean liikkeitä.

— Linnankiwen kuuluisan wankan tamman warsa se onkin, mutta wahwa onkin, — taas Antti arwelee.

Mutta lämmin, wettä tippuwa palawa on miehille puohatessa tullut. Kuumana palawat kädet ja jalat, kuumana koko ruumis ja hikisenä kuin saunassa.

— Lähti se iso wieras pesästään, waikka hywin minuakin epäilytti, — tuumailee Antti hywillään.

Ja onnellisesti pääsewät he tukkiplassille juuri kuin päiwä alkaa kahdella karwalla olla. Siihen ryssähytetään toisten weljiensä wiereen tämäkin tukki ja mittari, joka walwoo, että tukit sääntöjen mukaan läjiin ajetaan, ihmettelee sen mahtawan tukin kokoa ja hywyyttä ja sitä, että miten oliwat miehet menetelleet, kun kahden tuommoisen saiwat reille.

Mutta pakkanen tuntuu kiihtywän, hikiset miehet, paidat, housut märkinä, eiwät jouda kauan juttelemaan. Wetäwät turkkinsa, jotka plassilla kaiket päiwiä saiwat olla, päälleen ja lähtewät hölkkää ajellen yömajalleen. Siitä kulkee jänkkää pitkin, siwu tukkiplassin, yhteinen kotiinkulcutie, jota iltasin palatessa juosten ajetaan. On siinä jo puu poikineen tuossa plassissa, on kauniita, siroja, keltakylkisiä petäjiä. Näyttäwät tuossa, pitkänään kun owat, niin kowin alastomilta ja nöyrtyneiltä. . . taikka tuntuu katsojasta, että tuollainen taitaa olla taistelutannerkin, jossa maansa parhaat pojat kalpeina makaawat. Siinä ne makaawat Anukanwaaran salskeat männyt odottaen Peurajoen kewät-tulwaa. Siitä ne sikin soikin uitetaan mutkikasta, koskista Peurajokea pitkin wäljemmille wesille, ensin isompiin jokiin, sitten joen lompoloille ja kawannoille ja lompoloilta taas jokia ja järwiä pitkin waltawäylän lauttaushaminaan.

*

Kun Lauri ja Antti tuliwat kodalleen, oliwat sinne jo toiset saapuneet ja ehtineet sytyttää roiman tulen, joka päiwän aikana oli riutunut ja sammunut. Siinä hääläsiwät tulen ympärillä kahwia keittäen ja si-

lawaa kärwentäen.

Nälissään ja pakkasesta tullen, tuntui oikein su-
loiselta päästä lämmittävän tulen wiereen. Ensityök-
seen Laurikin työnsi jalkaniekan kahwipannunsa tu-
leen, keittääkseen kahwia sill'aikaa kun Antti raudi-
kolle apetta teki ja jauhojuoman walmisti.

— Joko yrititte sitä isoa petäjää? kysyiwät toi set
Laurilta.

— Siell' on plassilla, — wastasi Lauri ja alkoi
waihtaa kuiwia waatteita ylleen, lämpimän loisteen
hywäillessä paljasta ihoa.

Siihen kokoontui muistakin majoista miehiä illan
kuluksi juttelemaan. Kukin kertoi hawannoitaan. Oli
moniaita wastustanutkin. Monelta oliwat reet särky-
neet, yhdeltä katkennut luokka, toiselta aisa ja kol-
mas oli lyönyt haawan jalkaansa.

— Eräälle etelän puolen miehelle käwi huonosti.
Wasta pari päiwää oli mies polonen ollut työssä, Jun-
nulalla hakkomiehenä, niin tänä päiwänä jalka kat-
kesi, kun tukki wierähti reestä. Aiwan kaikki sääri-
luut poikki niinkuin kortteet — kertoi tapausta eräs
hakkomies.

— Eihän se wahinko tule kello kaulassa, — arwe-

liwat siihen.

— Waiwaiseksi tuli ijäkseen, ellei lääkärille toimiteta, — sanoi taas säälien se äskeinen mies.

— Mitä ne eteläläiset tänne tukkimetsiin tulewat . . . pysykööt kotipaikoillaan heittiöt, — arweli muuan.

— Ansiostahan ne eteläisetkin elävät, et sinä waan ole heitä auttanut, — wastasi se äskeinen mies, joka etelän puolen miehen puolta piti.

Siinä kun oliwat syöneet ja juoneet kahwipannut tyhjiksi, läksiwät joukolla puulaakin pirttiin, johon jalkansa taittanut etelän mies oli wiety.

Lauri ja Anttikin läksiwät illan kuluksi kowa-onnista miestä puhuttelemaan.

Hän makasi lawitsalla lähellä takkaa erään sääliwän tukkimiehen laukku päinpohjana ja turkkikesi peittona. Muuan järwikylän mies oli sitonut katkenneen jalan, joka näytti ajettumistaan ajettuwan. Laurin tuli ääretön sääli miesparkaa. Hän oli kaunis, waaleawerinen nuori ja pitkä mies. Ja hän katseli niin kumman rukoilewasti kaikkiin, jotka likelle tuliwat.

— Eikö täällä kukaan luunwikoja osaa korjata? kysyi Lauri.

— Montakin luunwikaa olen korjannut ja monta

jäsentä paikalleen pannut, mutta tuolle en ymmärrä, kun koko kehräsluu on sirpaleina, — wastasi se järwikylän mies, joka katkenneen jalan oli sitonut.

Kaikki miehet näyttiwät niin iloisilta, joku kiroilikin ja Lauri tunsi sieraimiinsa wiinan hajua. Mahtoi olla joku salakapakoitsija liikkeellä. Sellaisia ilmestyi aina tuon tuostakin.

Lauri alkoi esitellä, että miehissä koottaisiin rahaa ja lähetettäisiin sairas lääkäriille.

— Kuka hitto sitä kymmentä peninkulmaa lähtee kuljettamaan! Kuolkoon siihen — kuului wastaukseksi.

Mutta oli toisia, jotka oliwat eri mieltä ja suostuiwat heti Laurin tuumaan.

— Auttaa sitä pitää miestä mäessä ja ihminenhän se on Suomen mieskin*) toki, arweliwat.

Heiskas-Pekka, kuuluisa tukkimies niin maalla kuin wesillä, tuli samassa laulellen sisälle:

„Mennäkin yönä pakkänen käwi,
Pani perunan warren halla,

*) Perä-Pohjolassa kutsutaan kaikkia etelän puolen miehiä „Suomen miehiksi“.

Ja saapi niitä tyttöjä muutenkin
Eikä wiekoittelemalla.“

Niin lauleli Pekka iloisesti ja hauskalta mieheltä näytti. Ryypännyt oli ja powessa näkyi pullo pullistawan. Ja hän aikoi jatkaa lauluansa:

„Ja mennäkin yönä kun käweleen läksin,
Sain minä aika tällin“ . . .

Mutta kuultuaan, mistä oli kysymys, riensi hän sairaan luokse ja osanottawasti kysyi:

— Onko sinulle miesparka edes ryyppyä tarjottu?

Ja tarjosi pullostaan. Mutta Lauri selitti, ettei sopinut nyt ryyppätä. Se lisäisi wain kipuja. Siihen Heiskas-Pekkakin tyytyi ja ollen aina auttawa ja hywäsydäminen mies alkoi hän kerätä rahaa.

Miehet, kun humalassa oliwat, oliwat raustiaalla tuulella.

— Annetaan, että saawat pitää komeat hautajaisetkin, — sanoiwat ja joku roimempi mies heitti setelirahankin Heiskas-Pekan hattuun.

Sillä wälin oli Laurilla tilaisuus puhutella miestä. Kauheat tuskat sanoi jalassa olewan. Lauri kysyi hä-

nen kotopaikkaansa. Hänessä oli Laurin mielestä jotakin sinisissä silmissään ja warsinkin otsan muodossa, joka muistutti Annasta, hänen waimostaan. Hiuksetkin oliwat wähän kiharat ja melkein yhtä waaleat kuin Annalla.

Peittelemättä sairas kertoikin. Oli äpärälapsi. Äiti oli kuollut. Pappi oli hänen isänsä ollut. Mierolla oli ollut kotopitäjässä ja paimenpoikana. Nyt wiime vuosina oli ollut Y:n asemalla töissä. Siinä oli ollut hänen weli-puolensa asemapäällikkönä. Se oli ollut hywä ja ystävällinen mies, pitänyt kuin weljeään ainakin. Mutta juoppo oli ja korttimies.

— Mikä sinun on sukunimesi? kysyi Lauri äkkiä, kesken miehen kertomuksen ja hän tunsi sydämensä sykkiwän nopeammin.

— Wirtanen minä olen. . . äitini nimellä kuljen. Waan papin, isäni nimi oli Wirkkala. Sen niminen oli weli-puolikin, asemapäällikkö. Kunnari Wirkkala, — esitti mies tuskiensa lomassa.

Ja hetken kuluttua hän jatkoi:

— Siinähän minulla olisi ollut hywä olla asemalla, kun töitä oli ja hywää palkkaa maksettiin, mutta käwi niin onnettomasti sille weli-puolelle, että minä-

kin läksin tänne pohjan puoleen.

— Miten hänelle käwi? tiedusteli Lauri ja kalpeni, että oli kuin palttina kaswoiltaan ja että puhussa ääni wapisi.

— Se ampui itsensä mennä syksynä. Sanottiin kortilla menettäneen waltion rahoja, niin linnaan kai pelkäsi joutuwansa. . . Miten lienee. . . Siinä muutama päiwää ennen kertoi hän. . . humalassa hän kylä oli. . . että hänellä on täällä pohjan puolessa sisar rikkaassa talossa emäntänä. . . Mutta en tullut kysyneeksi en pitäjän enkä talon nimeä. . . Kun käwi näin onnettomasti, että jalka katkesi. . . ja tänne wieraalle maalle jouduin. . . isätön, äiditön. . .

Ja mies kyyneliä pyyhki silmistään. Laurin teki jo mieli sanoa, kuka hän oli, mutta hän hillitsi itsensä, kun samassa muisti isäänsä.

Sillä wälin oli rahaa miesten kesken koottu melkoinen summa ja Orawaisen Wille, raitis ja siiwo mies, jolla muutoinkin osui asiaa olemaan kirkonkylään, tarjousi sairaan miehen wiemään lääkäriin kohtuullista maksoa vastaan.

— Wille kyytiin, pojat, ja kokoamme waatetta, ettei palellu taipaleeseen. . . Ihminen se on Suomen

mieskin, pojat. . . Ei häntäkään tappaa saa. . . henki on kallis. . . pojat, — toimitteli Heiskas-Pekka ja nousewassa humalassa pyörähteli ja hääräsi niin kuin toimen mies.

— Parasta lähteä paikalla. . . kuolee tuohon käsiimme, ehdotteliwat jotkut.

Pian olikin Orawaisen Wille walmis lähtemään. Ja nyt kun sairas rekeen kannettiin, niin ewästettiin hywin ja monet nahkaset annettiin peitoksi. Kerätyt rahat annettiin miehelle itselleen ja monesta kymmenestä suusta huudettiin Willelle, että pitää peitossa, ettei kuole. . .

— Olisi sille sentään pitänyt antaa kurjalle ryyppy, — sääliitteli Heiskas-Pekka.

— Ei tarwitse. . . Koettakaa wain Wille joutua niin pian kuin mahdollista lääkäriin — sanoi Lauri, joka peitteli miestä rekeen.

Kaikki muut miehet oliwat humalassa, paitsi Lauri, Orawaisen Wille ja Antti.

— Oli hywä, että sattui Wille olemaan. . . ei sitä olisi juopuneen kanssa ollut panemistakaan näin pitkälle, talottomalle taipaleelle, — sanoi Lauri Antille.

Laulu ja loilotus kuului ruukin pirtistä, jonka laa-

jassa takassa roihusi tawattoman suuri terwastuli. Siellä hauskaa pidettiin.

Salakapakoitsija oli osunut tulemaan sopiwalla ajalla, sillä kaikki päällysmiehet ja työnjohtajat olivat menneet käymäseltään kirkonkylään. Siellä sai nyt rauhassa myydä tawaraansa ja miehet myöskin ryypiskellä.

— Kukahan wiheliäinen lienee wiinankaupalla? tiedusteli Lauri Antilta, kun lähtiwät omalle majalleen.

— Lempo tiesi, mutta kyllä täällä waan kummia tapahtuu tänä yönä, kun joka mies on käkenä päissään. Päiwällä kuuluu tulleen kaksi rahtimestä, jotka toiwat puulaakin jauhoja, mutta tuskin niillä on ollut, — puheli Antti.

— Tarwitsisi saada tiedon, että saisi sen lurjuksen wallesmannin käsiin. . .

— Mikä niistä selwän ottaa. . . Tässä tuonnossa talwena, kun olin tukinajossa Karhurowassa, ilmesyi sinnekin muuan etelänpuolen mies wiinankaupalle. Koko wiikon pörräsiwät miehet päissään eikä tukinajosta tullut mitään. Mutta missä wiinankaupias lientänsä tallehti, siitä ei selwää saatu, waikka

koetettiin etsiä. Ja sitten hän katosi. Wasta toisena syksynä löydettiin miehen luuranko suuren kuusen alta, ja on päätetty, että siinä oli sen wiinankauppiaan luuranko, koska muita miehiä ei ollut kadonnut. . . kertoi Antti.

He saapuivat omalle pirtilleen. Sen asukkaat olivat kaikki wiinattomia miehiä. Oliwat jo syöneet illallisensa ja ruwenneet nukkumaan, iloisen terwas-tulen loisteessa.

Antti meni jo sisälle. Lauri jäi owen ulkopuolelle. Tuntui niin kummalliselta hänen sisässään ja päätä tuntui pakottawan.

Hän unehtui katsomaan tähtitaiwaalle. Ja ajatukset tuntuivat olewan sikin sokin. . .

Se oli siis Annan welipuoli tuo, . . . resusissa waatteissa olewa mies, jolta jalka oli katkennut. . . papin poika. . .

Kunnari ampunut itsensä! . . Mutta miksei ollut siitä sanomalehdissä mitään wirkettu? . .

Samassa näki Lauri tähden lentävän, lähtewän kaukaa pohjoisesta ja kiitävän suoraan etelää kohden ja puulaakin pirtistä kuuli hän juopuneitten laulua ja loilotusta. . . Yht'äkkiä johtui hänelle mieleen,

että se mitä hän äsken oli kuullut, — ei kuulunut hänelle . . . Saattoihan se olla joku muu Kunnari Wirkkala, joka oli itsensä ampunut . . .

Hänkin meni sisälle.

Antti oli jo asettunut lewolle ja nukkui pian. Lauri istui vielä tulen ääressä ja mietiskeli. Ilkeältä ja pahalta hänestä tuntui, että se mies, Wirtanen, oli hänen waimonsa welipuoli . . . Minkälainen papismies hän lienee oikeastaan Annan isä ollut, kun naimisissa ollessaan . . . Ja lisäksi tuntui tietävän, että täällä pohjan puolessa piti hänellä olla sisarpuoli emäntänä . . . Jos kaikille kertoo, niinkuin minulle . . . ja miks'ei kertoisi . . . niin pian ollaan selwillä, sillä se on kaikilla tietona, että Anna on papin tytär, — mietiskeli Lauri.

Silloin hän tulee meille tuo Wirtanen ja siitä saawat huhut uutta wauhtia . . . ja Linnankiwen ukon tietoon kun tulee niin . . .

Kuta tarkemmin Lauri asiaa mietti, sitä kummallisemmalta ja ilkeämmältä se alkoi tuntua. Hän oli kyllä aawistellut, ettei Kunnari mahtanut olla kelpo mies, kun wähä wäliä oli rahapulassa, mutta ei hän ollut Annalle siitä tahtonut mitään wirkkaa . . .

Se raukka oli menettänyt waltion rahoja juomisel-

la ja pelissä ja sitten linnaa wälttääkseen ampui itsensä. . . Lurjus! Sinne owat menneet minunkin lähettämani. . . ja Kantolalta lainatut rahat wiimeiseksi. . .

Ne tulewat kaikki nuo tietoon. . . koko pitäjään ja kotokylään. . . Se Wirtanen kertoo tietysti kaikille ja tiedustelee. . . Mitä on Linnankiwen ukko sanowa?

Äkkiä muistui Laurille mieleen, että Anna oli syksyllä ollut joskus hywin hajamielinen ja usein unis-
saan puhunut. . . ja sekin, että kun hän kerran kaipasi puuttuwia sanomalehtinumeroita, ei Anna siihen ollut oikein tyydyttävästi wastannut. Siinä numerossa se mahtaneekin olla kertomus Kunnarin itsemurhasta. . .

Ehkä oli Kunnari pyytänyt apuakin häneltä, Laurilta, mutta Anna ei ollut kirjettä näyttänyt. . .

Lauri koetti rauhoittua ja panna lewolle. Muut miehet jo kuorsasiwat, että jyry kuului. Mutta kaukana kierteli uni Laurista. Ehti ajattelemaan waikka mitä ja hänestä alkoi tuntua niin, että hän oli jotakin kadottanut, menettänyt semmoista, jota ei koskaan saisi takaisin. Oli aiwan kuin hänen eheän onnensa tielle olisi ilmestynyt musta mörkö, joka waani ja wahtasi wielä enempää, waikka nyt jo oli kowalla kourallaan

lujasti koperoanut. Miks'ei ollut Anna kaikkia kertonut hänelle? Miksi oli salassa pitänyt? Ja hänen täytyi kuulla tuo kamala uutinen Annan weljeltä, joka oli äpärälapsi. . .

Se oli warmaan juuri tuo sama mies — josta hänelle muistutettiin hää-päiwänään. . . !

— Huonoa sukua! — juolahti hänelle samalla mieleen. Niin oli Linnankiwen ukko Laurille Annasta arwellut. . .

Yhä suurempaan tuskaan Lauri miettiessään joutui ja yhä kamalampia hän alkoi miettiä ja aawistella. Ajatukset oliwat kuin tulen liekissä ja hänestä tuntui, että häntä wäliin wilusti, wäliin kylmä kosketteli selkärankaan. . .

Silloin hiljaa ja hitaasti aukeni pirtin owi ja hiipien siitä mies työntyi sisälle. Wielä loimuawan tulen wallossa tunsi Lauri heti naapurinsa, Niemelän Jaakon. Häntä alkoi kummastuttaa. Jaakko ei ollut koskaan kulkenut tukinajossa. Oliko nyt tullut ansion wuoksi?

Lauri nousi wuoteeltaan ja alkoi juttelun Jaakon kanssa, uutisia kotikylältä tiedustellen.

— Puhutaan hiljaa. . . Nukkuwatko nuo toiset? — kuiskutteli Jaakko ja liikkui niin hiljaa kuin suinkin

woi.

Lauri siirtyi Jaakkoa likemmäksi ja tunsi samalla, että hänestä löyhkäsi wäkewä wiinan katku.

— Elähän huoli. . . annahan anteeksi, että minä olen wähän ryyppänyt! Mutta halusin puhutella sinua ennenkuin lähden, — tolkutti Jaakko.

Lauri alkoi aawistaa, kuka miehille wiinaa oli myönyt, sillä Jaakosta oli ennenkin kerrottu, että hän talwisin kulki wiinankaupalla sydänmailla.

— Sinä onnetonko tänne wiinankaupalle olet tullut! — sanoi Lauri tuimasti.

— Elähän pahastu. . . Pois minä olen juuri lähdösä. . . mutta ne owat minunkin asiani sillä tolalla, etteiwät ne parane kuin helwetissä. . . ei tässä elämässä enään. . . Mutta hautaan minä suruni wien. Maista sinäkin yks' ryyppy. . . tämä on puhdasta palowiinaa. . .

Jaakko oli niin hellällä mielellä, että melkein itki. Laurin tuli oikein sääli Jaakkoa. Wiina tuoksahti miellyttävästi hänen sieramiinsa ja kun Jaakko toisen kerran tarjosi, tarttui Lauri pulloon ja kumasi suun täyden ja nielasi menemään. . .

— Olen kuin kipeäksi tulossa, niin otan tuosta ryyppyn, — kiitti Lauri.

— Ota vielä toinen. . . Wirkistykseksi se näin sydänmaalla on. . . Kas niin. . . no nyt tautikin lähtee. . .

— arweli Jaakko ja maistoi itsekin. —

Hetken kuluttua kysyi Lauri:

— Mitä sinne muuta kuuluu?

— No eipä kummempaa. Teillähän se asuu muuan maisteri. . .

— Mikä maisteri. . . ?

— Totta kai waimosi on selittänyt!

— Ei ole. . .

— No mene sitten kotiasi, mies parka, muuten kuulet kummempia, — sanoi Jaakko, työntyi owelle päin ja wasta owen suussa hywästin sanoi. . .

Lauri oli kuin huumauksessa, ei älynnyt edes huu-
taa wiipymään. Jaakko katosi, niinkuin oli tullutkin.

Wasta hetken päästä hänelle selweni asia ja hän tunsu tuimaa suuttumusta. Hän riensi Jaakon perään ja owelta huusi häntä nimeltään. Mutta Jaakkoa ei enään kuulunut. Hän oli hypännyt suksilleen ja hiihtänyt hewosensa luo, joka oli ollut odottamassa loitompana kirkonkylään menewällä tiellä. Tultuaan hewosensa luokse, hän heitti suksensa rekeen ja löi hewosta selkään. . .

Lauri jäi kuin jähmettyneenä seisomaan. Yksi ainoa asia oli hänellä selwänä. Hänen täytyi lähteä kotiin nyt jo tänä yönä, heti paikalla. Ei saanut wiiwytellä yhtä minuuttia. . . Semmoinen tuska ja epätoiwo hänet saawutti, ettei tiennyt paljon, mitä tehdä. Antin hän kuitenkin herätti ja sanoi lähtewänsä kotona käymään. . . Mutta sen hän tunsi, että hänen lyhyt onnensa oli loppunut ja että hän oli kadottanut jotakin, jota hän ei enään koskaan saisi takaisin. . .

Yö oli kylmä ja kuuton, mutta tähdet wilkkuiwat ja rewontulet roihusiwat pitkin toiwaan kantta, kun Lauri kodan edessä hyppäsi suksilleen ja läksi painamaan niitä waaroja kohti, joiden kautta tiesi lyhemmän matkan olewan kotiinsa.

VIII.

Annan aika riensi kuin siiwin lentäwin.

Hän ei ollut moneen wiikkoon joutanut käymäänkään nawetassa, jopa sitten lypsämään. Mari sai hommata yksin kaikki. Mossottanut ja wähäpuheinen oli Mari näinä aikoina ollut. Aun Anna jotakin kysyi ei wastannut mitään. Mutta itsekseen, nawetassa ollessaan, teki Mari johtopäätöksiään ja pian hän olikin selwillä siitä, miksi Anna ei enään wälittänyt nawetassa käydä niinkuin ennen ja minkä wuoksi pukeusi joka arkipäiwäkin kuin kylään lähdössä . . .

Ne Linnankiwen waarin aawistukset taisiwat lopultakin olla oikeita! Ei tahtonut Mari ensin jaksaa uskoa, mitä oli huomannut ja aawistellut, tahtoi alussa syyttää itseään, että joutawia wakoilee ja orwelee. Mutta nyt ei hän enään epäillyt. Usein mietti hän Annalle sanoa . . . puhua asian suoraan, ennenkuin olisi liian myöhäistä. Mutta hän ei woinut, ei waikka. Pitäisi Annan ymmärtää se hänen käytöksestään, kun hän wiikkomääriä mossotti pahalla tuulella . . .

Mutta näytti niinkuin olisi hulluksi tullut koko ih-

minen, Anna. Ei wälittänyt mistään talon hoidosta niinkuin ennen. Ei kysynyt, oliko jauhoja wai piti-kö Mäki-Anttia pyytää myllyssä käymään. Ei mistään huolinut. Junnokin sai olla likaisissa ja senkin hän salpasi pirttiin, ettei saanut parhaallakaan säällä ulkona käydä eikä muissa huoneissa ollenkaan. . .

— Ja mikä oli tästä tulewa, kun Lauri kotiin tulee?

Kun kyläläisiä osui Törmälässä käymään, sai Mari heidän puheistaan, waikka he kautta rantainkin kiertelemällä juttuiliwat, selwille, että se sama huhu oli liikkeellä koko kylässä. Häntä harmitti ja suututti. Kerran jo oli aikeessa sanoa Annalle, kun Anna kaikki parhaat palat kokosi maisterille ja tuhласi niinkuin wiimeistä päiwää olisi elämässä. Sikseen jäi sanominen sillä kertaa kuitenkin. Mutta kun Anna kerran, monen wiikon päästä, pistäysi nawettaan ja alkoi itseään syytellä, kun ei ollut joutanut Marilla apuna olemaan, sanoi Mari:

— Mene sinne kuhertelemaan sen kelwottoman herrasi kanssa. . . minä tulen täällä toimeen yksinkin.

Anna hölmistyi. Hän oli elänyt siinä uskossa, ettei Mari, sellainen wähän löylyn lyömä, ole osannut aawistaakkaan. . . Eikä hän osannut Marille mitään

sanoa.

— Sen jo tietää koko kylä . . . Wähemmästäkin niitä juoruja lähtee liikkeelle . . .

Anna ei enään kuunnellut enempää, waan läksi juoksujalassa pois nawetasta. Hirmuinen hätä hänelle tuli. Ei saattanut olla yhdessä kohden yhtä minuuttia. Olisi itkenyt, mutta ei woinut, niin tuntui sydän täynnä olewan.

Ja illalla, samana päivänä, Anna yhä enemmän hämmästy, kun näki Marin waljastawan wanhan ruunan ja lähtewän ajelemaan. Mutta hän ei mitään kysynyt. Mari kuitenkin lähtiessään ilmoitti, että Mäki-Liisa, Antin waimo, tulee lehmiä hoitamaan.

Airisto sattui olemaan pihalla, juuri kun Mari rekeen istui.

— No mihin Mari noin herroiksi lähtee? kysyi hän naurussa suin.

— Ajattelinpahan noutaa tähän taloon oikean isännänkin kotiin, — wastasi Mari purewalla äänellä eikä ollut näkewinäänkään Airistoa. Ja läksi ajamaan taaksensa katsomatta.

— Hwad fan menar hon? arweli Airisto itseksen ja painui huoneeseensa. Mutta sen hän kyllä Marin

wastauksesta ymmärsi, että Mari tiesi enempi kuin olisi tarwinnut ja alkoi hänestäkin tuntua olo tuka-
lalta.

*

Marin mentyä läksi Anna käymään naapurissa, Niemelässä. Ei ollut siellä tullut käydyksi moneen monituiseen wiikkoon. Hanna, Niemelän emäntä, oli iltaisin silloin tällöin wiiwaltanut Törmälässä. Ikäwiä uutisia oli Hannalla aina kerrottawana. Jaakko yhä joi. Welasta oli nimismies käynyt ulosottoon kirjoittamassa kaikki lehmät ja muunkin irtaimiston. Huutokauppakin oli jo kuulutettu, mutta ei ollut onneksi tullut yhtään huutajaa. Mutta pian oli häwiö tulewa. Jaakko ei yrittänytkään asioitaan hoitamaan.

Hanna oli suora ja rehellinen ihminen. Anna piti hänestä kowasti. Ja nyt kun Hannan puheille läksi, niin uskoi, että Hanna kyllä sanoo, jos oli kylällä alettu pahaa puhua Airistosta ja hänestä. Ystävällisesti Hanna hänet otti vastaan.

Mutta ikäwältä siellä näytti. Waari makasi kowin sairaana ja wanhaa emäntää waiwasi leini. Surullista oli Hannan elämä. Itkemään nytkin pillahti, kun Annan kanssa hetken oliwat puhelleet ja itkunsa seasta

puhui:

— Kun minulla sentään on hyvä omatunto, et-
tä olen koettanut welwollisuuteni täyttää niin Jumalan
haltuun jätän kaikki. Kyllä Herra tekee, minkä
parhaaksi näkee. Iltaisin, kun olen Jumalaani rukoil-
lut, ei omatuntoni minua mistään soimaa ja kumman
rauhassa saan yöni nukkua. . .

Hanna katsoi Annaa tutkiwasti, kyyneliensä läpi,
niinkuin sisimpään sydämeen olisi tahtonut nähdä.

— Olen oikein pahoillani, kun en ole joutanut tääl-
lä käymään, — sanoi Anna itseään nuhdellen. — Mis-
sä miehesi nyt on, Jaakko? — kysyi hän sitten samas-
sa.

— Jaakko on jo pari wiikkoa ollut kotoa poissa. Mi-
hin lie mennyt? Owat woineet hänet tappa, taikka on
woinut juowuksissaan taipaleelle paleltua. . . Et sinä,
Anna, kyllicki osaa Jumalaasi kiittää, kun sinulla on
sellainen mies kuin Lauri, aiwan raitis ja niin ahke-
ra ja säästäwä. . . Nytkin kaiken talwea on tukinajos-
sa ansaitsemassa. . . Jos minun Jaakkoni olisi sellai-
nen kuin sinun Laurisi. . . jo minä pitäisin kuin kultaa
kämменellä ja. . .

— Eihän sitä kyllä osaa niin kiitollinen olla kuin

tarwitsisi, — myönsi Anna, mutta hän ei tohtinut katsoa Hannaa silmiin.

Hetken perästä pillahdi Hanna taas itkemään, tarttui Annaa kaulasta kiinni ja rukoilemalla puheli:

— Anna. . . rakas Anna, sano, että se on waletta, että maailma on niin paha ja ihmiset juoruawia. . . En sitä koskaan ole uskonut. . . enkä usko. Sano Anna, että kaikki on waletta, pahojen ihmisten keksimää. . .

Anna ymmärsi hywin, mitä Hanna tarkoitti, mutta hän terästi luontoaan, puri tahtonsa lujaksi ja kysyi niin kummeksiwana kuin suinkin woi:

— Mitä sinä, hywä ystäwä tarkoitat?

Ja Anna uskalsi nyt katsoa Hannaa silmiin.

— Etkö siis mitään ole kuullut siitä huhusta, joka on pantu matkaan sinusta ja siitä maisterista, joka teillä asuu?

— No hywänen aika! Mitä sitten on kerrottu? kysyi Anna.

— Waikka mitä. En suulleni wiitsi ottaa. . . Mutta anna anteeksi, rakas Anna, että jonakuna hetkenä minäkin olen epäillyt. . . uskonut en ole koskaan. En minä sitä niin kummana pitäisi, jos sinuun miehet mieltysiwätkin, — olethan wielä niin nuori ja kaunis —

mutta sitä en koskaan jaksaisi uskoa, että sinä voisit kenestäkään muusta pitää kuin Lauristasi, joka on miesten komeimpia ja parhaimpia.

— Oikeassa olet. . . en kenestäkään muusta. . . Woi tätä paha maailmaa. . . Huomispäivänä saapi maisteri muuttaa, mihin tahtoo. . . ja Annakin pillahti itkuun.

— Elä sure. . . elä itke Anna! Waikka huutaisi maailma mitä hywänsä, kun omatuntosi on lewossa ja rauha on sydämessäsi, ei ilosi katoa. . .

— Mutta minun maineeni. . . minun maineeni!

— Ei mikään ole niin kallista kuin omantunnon rauha, — wakuutti Hanna hänelle.

Anna oli saanut kuulla kylliksi. Lewottomana, wawisten ja kauheassa hädässä hän läksi kotiin päin. Hän ikäänkuin nyt wasta selweni huumauksestaan, jossa oli elänyt. . . muistamatta mitään muuta. . . Koto, Lauri, sukulaiset, hänen pieni orpo lapsensa. . . kaikki oli hän unhoittanut. . . Ei mitään muuta ollut muistanut, ei muuta ajatellut eikä tuntenut kuin sen, että hän rakasti Airistoa. . . paljoa kiihkeämmin, paljoa hellemmmin kuin koskaan oli Lauria rakastanut. . . ja samaa oli maisteri wakuuttanut. . . Woi kuinka hän

rakasti vieläkin. . . ei koko maailma saattaisi estää häntä rakastamasta. . .

Ja kuitenkin! Kun ei hän ollut tullut sitä ajatelleeksi, ett'ei tätä kauwan woinut riittää, että tästä oli surkea loppu tulewa ja hänen häpeänsä ja kurjuutensa oli koko maailma saawa tietää. . .

Sikin sokin hänen ajatuksensa risteiliwät ja tunteet myrskynä rinnassa pauhasiwat. Woi hän oli niin onneton. . . onneton. . . onneton! Jos saisi lähteä pois, paeta Airiston kanssa ihanaan, suureen maailmaan, jättää tämä wiheliäinen kylä, tämä ikäwä perukka ja päästä lempeään nauttimaan. . . johonkin hywin kauwas! Ei hän täällä enään kuitenkaan saattaisi elää — häpeän wuoksi. . .

Mitä oli Linnankiwen rautainen äijä sanowa?

Oliko Lauri uskowa, kun hän wakuuttaa, että kaikki on waletta. . . panettelua ja parhausta?

Kotipihalle tultuaan Anna koetti rauhoittua. Hän ei tahtonut, että Airisto näkisi hänet itketyin silmin. Hän kuiwasi kyyneleiden jätteet silmistään ja koetti näyttää iloiselta.

Kun hän tuli pirttiin, leikki Miia Junnon kanssa ja Halli makasi pitkänään keskellä laattiaa. Mäki-Liisa

oli iltakarjalla.

— Maisteri on mennyt pappilaan, sanoi Miia.

— Wai niin. Aikoiko tulla illalliseksi kotiin? — kysyi Anna.

— En tiedä. Waan pappilan kööki Tiina toi kirjeen, jonka sanoi olewan pappilasta ja maisteri sitten heti läksi. —

— Eikö hän puhunut, milloin palaa? —

— Ei puhunut. —

Waikka Airisto oli tuon tuostakin käynyt pappilassa, tuntui Annasta nyt, että hänen käynnillään oli erityinen tarkoitus. Oliwatko jo huhut ehtineet pappilaan asti? Mikä kirje oli se, jonka pappilan kööki-Tiina oli Airistolle tuonut?

Hän päätti kuitenkin alkaa walmistaa illallista maisterille ja wartoa niin kauwan, että hän palaa, waikka wiipyisi yöhön asti. Pahat aawistukset mielessä ja rauhattomana hän kulki, oli toimittawinaan jotakin, mutta unehtui kesken kaikkea mietteisiinsä. Monta kertaa hän käwi pihallakin kuulostelemassa. Kerran käweli jo tielle asti, mutta maisteria ei näkynyt tulewaksi. — — —

Myöhään illalla, lähellä puolta yötä, kun Anna jo

oli toimittanut Miian ja Junnon nukkumaan ja Mäki-Liisakin oli, karjan ruokittuaan ja illallisen syötyään mennyt mökilleen, palasi maisteri pappilasta. Anna wartoi häntä wierashuoneessa ja oli lukewinaan jotakin kirjaa. Airisto näytti hermostuneelta, puhui nopeaan ja oli kuin tulisilla hiilillä.

— Näin myöhäänkö olet vielä walweilla? sanoi hän Annalle. He sinutteliwat jo toisiaan.

— Olen wartonut sinua illalliselle, — wastasi Anna.

Ennen oli Airisto aina jostain palattuaan, kun Anna häntä wartoi wierashuoneessa, tarttunut molemmin käsin Annan päähän ja suudellut. . . huulia, silmiä ja otsaa. Mutta nyt ei, vaikka Anna näytti sitä odottawan.

— Olen saanut sähkösanoman ja minun täytyy huomispäiwänä lähteä Helsinkiin. Ikäwä, etten saanut nähdä kewään ja kesän tuloa täällä waloisassa Pohjolassa, — puheli Airisto, koetti liwahtaa Annan siwu omaan huoneeseensa ja arweli:

— Söinkin illallisen pappilassa. —

Mutta Anna tarttui häntä käteen ja pillahti itkuun ja itkun seasta waikeroi:

— Ja minunko pitää tänne yksin jäädä . . .

Airisto weti Annan sohwaan wierelleen istumaan. Lamppu paloi ynisten. Huoneessa oli niin kauhean hiljaista. Ei kukaan häirinnyt heidän rauhaansa. Ja ulkona oli tähtikirkas maaliskuun yö, taiwas tumma ja korkea. Woi, monena yönä he oliwat noin istuneet ja haaweksineet. Silloin riitti heillä puhelemista kaikista wähäpätöisimmistäkin seikoista, mutta nyt ei kumpanenkaan pitkään aikaan puhunut mitään.

Anna itki. Silloin Airisto kietoi kätensä Annan kaulaan, suuteli pois kyyneleet ja kuiskaili:

— Elä itke Anna . . . en minä sinua koskaan unhotta . . . minä rakastan sinua aina ja ijäti . . .

Anna herkesi itkemästä, painautui wasten Airiston rintaa ja nyyhkien sanoi:

— Kun waan rakastat minua, en muuta wälitäkään . . . Wai pitääkö sinun nyt lähteä . . . Mutta lupaat-han kirjoittaa minulle kirjeitä . . . ja jos minulle tulee täällä paha olla . . . niin onko tosi, että pidät lupauksesi . . . sen, että minä tulen sinne sinun luoksesi . . . Tiedäthän, ettei meitä enää woi kukaan eroittaa tämän jälkeen . . .

Anna puhui kiihkeästi ja puristi Airistoa kaulasta

niinkuin hengen hädässä olisi. . . Airistolla oli paha olla. Kylmä hiki tihkui hänen otsaltaan ja nyt hänkin alkoi järkiinsä palata. . .

— Koko maailma tietää jo. . . Mari luultawasti on mennyt Linnankiwelle. . . se julma, rautainen äijä on lyövä minut kuoliaaksi. . . Woi minua onnetonta, — ja Anna ratkesi taas itkuun ja tunkeusi yhä likemmäksi Airistoa.

Airisto koetti häntä tyyntyttää. Hän kietoi Annan pitkän palmikon kätensä ympäri, suuteli otsalle wallonneita kiharoita ja wannoi. . . Hän wannoi ja selitti, että jos Annalle täällä tulisi paha olla. . . jos ihmiset rupeaisivat häntä ylönkatsomaan ja jos Lauri epäilisi. . . niin Anna silloin kirjoittaisi Airistolle. . . hän toimittaisi Annan sinne Helsinkiin hänen luokseen. . . he menisiwät naimisiin. . . eikä heitä sitten enää kukaan woisi eroittaa. . . Wähä wäliä oli hän, Airisto, muistawa Annaa kirjeilläkin. . .

Airisto koetti puhua niin tyyneesti ja wakuutawasti kuin suinkin woi. Arna ei epäillytkään hänen sanojaan. Rajaton riemu hänet waltasi ja hän syleili Airistoa tulisesti ja intohimoisesti ja puheli:

— Yksi ainoa asia on tosi. . . Sinä rakastat minua. . .

Rakastathan Walter?

— Rakastan, rakastan. . . Sinä olet niin soma ja siewä. . .

— — — — —
Päästyään yksin huoneeseensa, alkoi Aristo kirotta. . . kirosi itsensä ja Annan, kirosi koko tämän matkan, jonka oli tullut tehneeksi tänne Pohjolaan. Riiwattuko olikin hänet satuttanut asumaan juuri tähän taloon?

Itseään hän kuitenkin enimmänsä syytti. Hänessä hän kuitenkin oli alku ollut. Ei suinkean Anna olisi aluksi tullut. . . Mutta ei hänkään olisi sitä tehnyt, ellei olisi Annasta nähnyt, ettei Anna sitä pahana pitänyt. . . että päinwastoin jo ensi päivänä koketeeraili. . .

Hauska tämä on juttu. . . Koko kylä jo tietää, yksin pappikin. . . Perkele wiekөөn kuinka saakelin tolwana olen ollutkin! Ehtisin tästä luuni korjata ennenukin tähän isäntä kerkeää kotia! Joutuisi huomen-aamu!

Hän käweli lewottomana kaha käteen lattialla ja noitui. Whdoin hön alkoi asetella kopineitaan matkarckuunsa, sulloi menemään sikin sokin ja kiroili. . .

ja loput, jotka eiwät ottaneet mahtuakseen arkkuun, työnsi hän tyhjään säkkiin ja sitoi suun riiwatun lujaan. . .

— Jahka jouiuisi aamu!

Ja hän silmösi kelloaan. Kuuden ajoksi oli hän tilannut hewosen kestikiewarista. . . ei näkyisi häntä näillä mailla tässä elämässä.

Ja taas hän joutui ajottelemaan sitä, että miten oli mennytkin niin pitkälle. . . Kelwoton, irstainen ja uskoton lunttu oli Annakin. . . Eikähän se kumma olutkaan. . . Rowasti oli sanonut, että koko Annan suku oli kewytmielistä ja irstaista wäkeä. . . Annan sisarkin kuuluu olewan porttona jossakin kaupungissa. . . weli tehnyt itsemurhan ja mitä lienewät lurjuksia muutkin. . .

Kaunista wäkeä, johon hänkin oli sekaantunut! Mutta kun tästä nyt waan pääsisi matkaan, niin hän kätkeentyy sellaiseen soppeen, ettei hänestä moneen wuoteen kuulu mitään. . .

Waatteet yllään heittäysi hän sänkyyn, mutta antoi lempun palaa. Nukkumisesta ei ollut puhetta. . .

Kuinka hän kuitenkin oli ollut täysin tyhmä, kun

oli uskotellut itseään, ettei Mari, niin tuiki tolwana kuin oli, ollut mitään huomannut! Hidestäkö sitten koko kylä oli saanut tietää? Olihan täällä woinut olla aikunan takana wakoilijoita ja kuuntelijoita, waikkei hän sitä ollut tullut koskaan epäilleeksi.

Ja hän wartoi aamua kuin kuuta nousewaa.

*

Unettoman yön wietti Annakin, silmät auki mietiskellen. Hän ei tuntenut katumusta. Mietti keinoja millä saisi ensiksikin Linnankiwen ukon uskotetuksi. Kawaluutta piti käyttää. Olla olewinaan. . . suuttuakin muka, jos äijä kowin röyhkeästi alkaisi mellastaa. Anna oli nyt warma, että Mari oli sille asialle mennyt Linnankiwelle. . . ja kenties tuo ukon mukanaan. . . Kun Airisto siksi ehtii mennä, ei ukon auta kiroileminen. . . Mari on kauheasti erehtynyt, omia luulojaan alkanut uskoa. . . niin hän Linnankiwen ukolle wakuuttaa. . . Ja kun Lauri tulee ja alkaa epäillä ja rupeaa pahaksi, silloin hän jättää kaikki. . . tahtoo awioeroa. . . ja matkustaa pois.

Woi hän oli kuitenkin niin onnellinen! Airisto rakasti häntä! Waikka koko maailma osottaisi häntä sormellaan ja huutaisi. . . hän ei mistään wälittäisi,

kun hän waan sai rakastaa ja olla rakastettu.

Anna peseytyi jo warhain, keitti aamukahwit walmiiksi jo ennenkuin Mäki-Liisa tuli nawettaan aamu-töille. Walweella kuului maisterikin olewan. Oli wierashuoneeseen sytyttänyt lampun ja käweli wartoen edestakaisin. Anna oli iloisen näköinen, kun meni wiemään kahwia. Airisto oli uupuneena ja tawatto-man kalpeana.

— Etkö tahtoisi syödä ennenkuin lähdet taipaleelle? kysyi Anna ja katsoi häneen tutkiwasti.

Airisto laski kätensä Annan hiuksille ja melkein waiwaloisesti wirkkoi:

— Ei, ei hywä ystävä. Meidän pitää erota niin pian kuin mahdollista . . . Me olemme tehneet niin . . . niin suuren synnin.

Hän aikoi vielä kerran suudella hywästiksi Annaa, joka oli kalwennut ja silmiin nousseet kyyneleet, hän likeni Annaa ja heidän huulensa sattuiwat wastakkain pitkään, tuliseen suuteloon.

Silloin juuri kyytipoika rakoutti wierashuoneen owea ja wirkkoi:

— Kyytihewonen olisi nyt täällä. —

Anna säpsähti ja wetäysi nopeasti syrjään. Airisto

kirosi synkästi ja wirkkoi:

— Tämä vielä puuttui!

Anna auttoi hänelle turkin päälle, satoi huiwin kaulaan sillä wälin, kun kyytipoika ja Mäki-Liisa kantoiwat matka-arkun rekeen.

Aamu oli kylmähkö, rewontulet paloiwat pohjoi-sella, mutta etelän taiwaalta kajasti jo waisusti aamun ensimmäinen winkka.

Anna peitti nahkasilla Airiston rekeen. Kun kyyti-poika jo istui kuskipukilla, kumartui Anna ja suuteli vielä kerran Airiston huulia ja kuuli hänen sanowan pojalle:

— No, annapas mennä.

Anna ei enempää nähnyt, kyynelien wallassa hän riensi sisälle ja ratkesi katkeraan itkuun ja itki niin kauwan, että nukkui ja heräsi wasta, kun Mäki-Liisa huusi owelta . . .

Päästyään oikein hereilleen ja käsiteltyään selwästi kaikki asiat, rupesi hän tulisella kiireellä siistimään huoneita. Hän pukeutui tawalliseen jokapäiwäiseen löysään röijyysnä, pisti pieksut jalkaansa ja toimitteli kuin ennenkin. Nawetassakin ehti käymään.

— Sillepä kiire lähtö tuli, tuolle maisterille, —

arweli Mäki-Liisa.

— Hän oli saanut sähkösanoman, että hären piti heti lähteä Helsinkiin. Mitä lie ollut niin tärkeitä asioita. En wiitsinyt kysyä. Aikomushan hänellä oli wiipyä täällä siwu Juhannuksen. Olisi ollut hywä tulo taloon. Maksoi niin runsaasti, ettei wertoja ja niin wähäruokanen, ettei waan paljoa kuluttanut, — selitti Anna Mäki-Liisalle.

— No eikö aikonut palata takaisin, kun saa asiansa toimeen?

— En tuota kysynykään. —

*

Pitkin päiwää Anna hommaili minkä mitäkin. Järjesteli ja toimitteli yhtä ja toista työtä, jotka maisterin asuessa oli unhottanut tai laiminlyönyt. Ja joka hetki odotti hän Marin ja Linnankiwen ukon tuloa. Hän ehti rauhottua ja mietiskeli keinoja ja walheita, joilla saisi ukon uskotetuksi.

Wasta illalla, kun jo oli pimeä, saapui Mari, matkassaan Linnankiwen isäntä. Anna oli sytyttänyt pirtin takkaan tulen ja neuloi sen walossa Junnolle housuja. Halli ja Junno leikkiä mellastiwat laattialla.

Linnankiwen ukko työntyti pirttiin, astui keskelle

laattiaa ja alkoi riisua turkkia päältään.

Mari ei toki ollut kaikkia Linnankiwellä kertonut. Oli waan sanonut, että asian-alkain lähti käymään entisessä palveluspaikassaan, joka Marille oli ollut koti. Siwumennen sitten oli puhunut maisteristakin.

Ukon käytöksestä Anna pian huomasi, ettei ollut ukolla aawistuksiakaan. Ja saatuaan kerran ukon uskotelluksi joka seikasta, näytti hän lopuksi setelitukkoa, jonka maisterilta oli saanut.

— Tässä olisi tullut komeat rahat kewääksi, waan maisterin täytyi aiwan äkkiä lähteä Helsinkiin, johon sähkösanomalla oli kutsuttu, — selitteli hän ukolle.

— Sepä oli wahinko . . . Noin paljon rahaa ei moni emäntä waan saa kokoon, — sanoi ukko tyytyväisenä.

Marikin wähän hölmistyi ja häntä jo melkein kadutti, että oli Annasta paha uskonut. Ja melkein jo päätti, että hän oli wäärin nähnyt ja että kylälläkin puhuttiin joutawaa. Mutta sywällä sydämessään hän kantoi epäluuloja . . .

Linnankiwen ukko wiipyi Törmälässä pari päiwää ja nähtyään että talossa oli kaikki niinkuin olla piti,

oli hän hywällä tuulella ja arweli, että Lauri kyllä Törmälästä tekee kelpo talon.

Tarjosi Anna kyytiin ukkoa Linnankiwelle, mutta ukko selitti kyllä woiwansa hiihtää. Sitä warten oli hän ottanut suksensa mukaan.

— Käyn tuolla kylällä wielä jossakin kylästelemässä, kun kerran tuli lähdetyksi näin työttömälle retkelle, — sanoi hän hywästellessään Annalle.

Mutta kun ukko ehti kujasta ulos, pääsi Annalta helpotuksen huokaus ja hän melkein tuli iloiseksi.

Mutta sitten alkoi sarja tuumia ja mietteitä. Miten hän tekisi? Kirjoittaisiko Laurille? Taikka eikö puhuisi mitään? Kumpi olisi wiisaampaa? Milloin saisi hän Airistolta kirjeen, kutsun, jättää kaikki ja tulla.

Niitä ehti hän miettiä monta päiwää, mutta ei saanut mitään päätökseksi. Hän eli yötä päiwää odottawana ja wartoi kirjettä Aristolta.

Eräänä päiwänä — Anna oli laskenut, että silloin jo olisi pitänyt ehtiä kaksikin kirjettä Helsingistä — oli hän warmaan uskonut saawansa kirjeen, mutta kun silloinkaan ei tullut riwiäkään, alkoi häntä pelottaa Laurin tulo. . .

Hän muisti niin selwään, miten Laurin silmät syn-

kistyiwät, kun tuli puhe sellaisista awioliitoista, joissa puoliset pettäwät toisensa. Kuinka olisi hänellä woi-
maa katsoa Lauria silmiin?

Niitä hän juuri oli miettimässä, kun hän akkunasta näki Laurin hiihtäwän tietä pitkin. . .

Se oli niin odottamaton näky ja tuli niin aawistamatta, ettei hän ehtinyt mitään selwää ajatella. Eikä hän päässyt paikaltaan liikahtamaan, vaikka koetti-
kin. . .

Kun Lauri työntyi pirttiin, etsi hänen katseensa heti Annan katsetta. . . Anna ei uskaltanut katsoa, ei sanoakaan mitään. . . ja Laurin silmissä näki hän kummallisen tulen syttywän. . . sammuwän ja niinkuin jäätywän kiinteäksi, jäiseksi ilmeeksi. . .

IX.

Kewät Pohjolaan!

Se saapuu niin hienosti ja hiljaa, kewät, Pohjolaamme. Mutta sen tuoksun tuntee ilmassa, sen tullen sydän aawistaa. Pitkin, kewein, waloisin askelin se astuu ja ajaa edellään talwen pimeää waippaa. On silmäsi rauennut tuiman talwen pimeinä päiwinä, on weltosti ja werettömästi sykkinyt sydämesi, mutta kewään tullen silmäsi kirkastuu ja sydämesi ilosta rupeaa sykkimään.

Aiwan huomaamatta jatkuu päiwä, aiwan huomaamatta alat tuntea talwen welttouden katoawan jäsenistäsi ja ihmettelet miksi mielesi niin iloinen on ja miksi sydämesi niin keweästi sykähtelee. Kewään waloisa hengetär jo liikkuu ilmassa. Suuren waaran päältä näet kewään ensi winkan etelän taiwaanrannalla, kun aamuwarhaisella metsämatkojasi teet. On silloin jo etelän taiwas niin wienon wiehkeä, lauhan lauhkea ja harsopeitteinen. Niin walon enetessä poistuu pimeys ja jäykkyys mielestäsi ja laulellen metsämatkasi teet.

Paksujen lumitalwien perästä, kun kewättä on kauwan riittänyt ja suwi äkkiä tulee, paisuwat metsien purot muutamassa päiwässä niin, ettei edestä tahdo ehtiä. Silloin tulee kesä kuin syli auki ja tekee tuimasti työtä, talwen waltoja häwitellen. Kinokset hupenewat kuin puhaltaen, kun öin päiwin lauha eteläinen liehuu ja tulwa wedet paisuttaa kohisewiksi joiksi. . .

Harmaalta hohtaa jo waltawäylänkin jää ja rannoilla porewedet jo wirtana wieriwät, nousemistaan nousewat törmää wasten.

Kewät oli nyt tullut äkkiä ja lunta rupesi sulattamaan semmoisella woimalla, että wainioilta ja aukeilta wei muutamassa päiwässä. Suurella woimalla wirtasiwat kirsiwedet waaroista ja myötämältä waltawäylän sywään uomaan, jossa poreita tekiwät ja jään alle pyrkiwät.

Semmoisina kewäiminä on jäänlähtö rajua ja komeaa. Kiwa, kiiltävä jää ei ehdi hitusiksi mureta, waan lahomatta katkeilee neliöiksi ja kolmioiksi, teräwäkulmaisiksi jäälautoiksi, joita paisuwa wirta iskee waltawalla woimalla rantatörmiä wasten.

Jään lähtöä odotettiin minä hetkenä hywänsä.

Niwoissa ja saarien nenissä oli jää jo katkennut, leweitä railoja jättäen, mutta wirrattomilla suwannoilla vielä katkeimina kappaleina toljotti.

Törmälän rannassa wirtawa paikka ja rantatörmä oli korkea ja kiwinen. Suurina kewättulwina nousi wesi wälistä törmän päällekin, jääteliä puskien lähelle kartanoa. Matalammilla joen törmillä hätyytteli tulwa talojakin ja joen saarilta wei heinä latoja mistä sattui.

Pelättäwissä oli nytkin korkea tulwa.

*

Törmälän pihalla puuhailee Antti, minkä mitäkin walmistellen kewät-kylwöjä warten. On aamu-päiwä toukokuun alussa. Päiwä on kirkas ja lämmin ja etelästä tuuli puhaltaa. Wesi on kuluneena yönäkin noussut melkein metrin, Antilla on wesimerkki törmän alla, wedenrajassa. Ja yhä näyttää wesi nousewan. Antti käy rannassa wesimerkkiään katso-massa ja pudistaa päätänsä.

— Nyt kun vielä wähän wesi nousee, niin silloin ottaa jään liikkeelle ja silloin kummia nähdään, — arwelee hän huolestuneena.

Ja mietteissään hän nousee kartanoon. Hän miet-

tii sitä, että kummasti oliwat asiat tässä talossa olleet kaiken kewäimen. Isäntää näkyi harwoin kotona ja silloinkin, kun käwi, oli aina juowuksissa. Emäntä ei tehnyt muuta kuin itki ja walitteli.

Kyllä Antti siihen syyn tiesi. Koko kylä siitä kertoi. Emännässä se oli wika ollut ja siitä isäntä ratkesi juomaan, niin siiwo ja wireä mies. — Pois tästä lähden minäkin. . . mitäpä tässä minäkään. . . kun ei isäntä mitään sano eikä määrää, — arwelee hän ja käwelee nawetan puoleen.

Mari siellä lopettelee aamutöitä nawetassa ja on kowin muikealla tuulella.

— Jaksaisin Urwon päiwään, että lehmät saisi laitumelle. . . ei tässä wiitsi enää olla. . . Pois minä lähden, — sanoo hän Antille.

— Joutawaksi näkyi menewän tämän talon elämä. Pois tästä lähden minäkin, — arwelee siihen Antti.

— Se minusta kumminta on, kun ei ole Linnan-kiwen ukko käynyt täällä sitten talwen! Ei ole suinkaan kuullut, että Lauri on ruwennut juomaan. Menettää koko talonsa, niinkuin tuo naapurikin. Hywällä alulla kuuluu olewan. On kerrottu, että Kantola on pannut hakemukseen Laurilta. . .

— Kyllä se waan minusta kummaa on, miksi Lauri tuommoiseksi heittäysi. Poikasenahan sen kyllä sa-nottiin ryypiskelleen, waan eihän tuolla ole näinä vuosina wiinaa näkynyt märkääkään. . . Emännän wuoksi se wissiin?

— Tottapa se on wian waimossaan nähnyt, kun ei koskaan puhuttelekaan. Saat olla wakuutettu, Antti, että kun Linnankiwen ukon korwille nämä kaikki asiat tulewat, niin ero tulee. . . tulee lempo soi! Ei se kumma, että Lauri juomaan alkoi. . . vähemmästäkin miehen mieli pahaksi menee.

— Niinhän ne kuuluwat hokewan, että se sattui Laurille waimo semmoista huonoa herrassukua.

— Wälipä tuosta suwusta. Mutta itsessään on Annassa syy.

— Liekö tuo totta?

— Omin silmin olen nähnyt ja omin korwin kuul-lut, mutta en ole kenellekään muille siitä hiiskunut, en Laurillekaan, enkä Linnankiwen ukolle.

Niin keskustelewat Antti ja Mari, joiden hallussa koko talon hoito on ollut pitkän aikaa. Keskustelewat siitä ja katselewat, kuinka naapuriin, Niemelään kul-kee wäkeä.

— Siinä nyt myydään maat ja mannut, siellähän on tänään pakkohuutokauppa, — sanoo Mari.

— Siitä Jaakosta ei ole tainnut kuulua mitään?

— Talwella on mennyt, ei ole takaisin kuulunut ja kerrottu on, että Kemijärwellä on Jaakon näköinen mies tapettu.

— No sitä sille on ennustettukin. —

Samassa kuuluu kowaa pauketta, joka tuntuu lähtewän jostakin kaukaa maan alta, kuuluu sohinaa ja kummallista ryskettä, että maa tärisee.

Jo on jää irtaantunut, katkeilee weden käsissä lautoiksi ja telinä rynnistää wirran mukana alas päin. . .

— Jo jäät lähtewät! — kuuluu kylällä huutoja.

— Jo on Sarwisuwannon katkaissut, nyt Wuento kitansa täyteen saa, — huutaa joku.

Törmälän pihasta juoksee nainen, awopäin ja tukka hulmuten hartioilla, rantaan päin.

Se on Anna.

Hän on paljon laihtunut, kalwennut, ikäänkuin kokoon painunut. Silmissä palaa kummallinen lewoton tuli ja huulet wäräjäwät. Hän on kuin hullu tai hulluksi tulemassa. . .

Kun Lauri oli kaikki saanut tietää, oli hän ensin

päiwäkaudet käwelyyään kuin waiwan sijassa, lähtenyt eikä hän ollut sen jälkeen enää Annalle mitään puhunut. Hän kulki kylissä ja kaupungissa ja juowuksissa oli hän aina kotonaan käydessään.

Ei ollut Laurin synkkä, epätoiwoinen surukaan Annan mieltä pehmittänyt. Hän oli joka päiwä toiwonut Airistolta kirjettä, joka päiwä ja joka yö. Mutta ei ollut yhtään tullut. Kaikenlaisilla keinoilla oli Anna koettanut saada tietää Airiston olinpaikkaa, oli kirjoitellut sinne ja tänne, mutta mitään hän ei ole saanut wastaukseksi.

Wähitellen on hänelle alkanut selwetä, että Airisto olikin pettänyt. . . Ja silloin hänet kohtasi epätoiwotuska, joka wihloi niin, että sielu ja ruumis tärisiwät. Ei ollut enää mihinkään pelastuksen keinoa, ei anteeksi antamusta. . .

Miksei ollut hän heti Laurille sanonut koko totuutta, ensiksi Kunnarista, koko suwustaan ja sitten. . . sitten Airistosta! Mutta Lauri ei antaisi anteeksi. . . sen oli Anna nähnyt ja siksi hywin tunsii hän miehensä. . . Koko suwun kehnous, hänen oma kelwottomuutensa. . . enempihän se olisikin kuin ihminen. . .

Anna tuijottaa wirtawaan wäylään, joka on nous-

sut aiwan törmän tasalle ja jossa suuret jäälautat wauhdilla kiiruhtawat myötäwirralle, iskien wälistä törmän kamaraan sywiä koloja ja keskempänä wäylää ja niemien nokissa kiiweten toinen toisensa olkapäille. Pyörteissä wesi wirtaa monen sylen sywyydeltä. Wenewalkamassa loiskii wesi törmälle, waahtona wieritellen. . .

Anna yhä tuijottaa weteen,ilmää kerran pihaan päin, laskee sangon, jonka hän on rantaan kädessään kantanut, törmälle. . . sulkee molemmat silmänsä ja puristaa huulensa tiiwiisti yhteen. . . ja hyppää pää edellä wirtawimpaan paikkaan. . .

Hetken perästä alkaa Antti, joka on nähnyt Annan rantaan menewän, hätäillä. Kysyy Marilta, mutta Mari ei sano nähneensä. . . Antti juoksee rantaan, näkee sangon törmällä ja rupeaa paha aawistamaan. Ja kun hänilmää wähä etemmäksi, jossa jäitä kulkee niin sakeana, ettei wäliä ole, huomaa hän, kun toinen jääteli nousee ja toinen laskee, palasen Annan hametta wilahtawan niiden wälissä. . .

Weneen on hän, jäänlähtöä peläten, waraksi kuljettanut aiwan pirtin nurkkaan. . . Hän juoksee Nie-

melään, jossa on pirtti täynnä kansaa ja huutaa apuun . . .

Pirtistä pullahtaa piha täyteen wäkeä. Kaikki häitäilewät ja miehet juoksewat rantaan.

Wene työnnetään wesille ja keksien ja sauwomien awulla on aikomus uskaltaa jäiden sekaan.

— Ei siinä kestä wene ja wirta painaa selkään, — huutaa ja waroittelee joku.

Kolme nuorta miestä työntää weneen wesille ja hyppää siihen. Mutta heti kun se irtaantuu törmästä, rynnistää jääteli sen kylkeen ja puristaa toista jääteliä wasten ruupuiksi kuin pärekorin . . .

Miehet pääsewät hädin tuskin jäätelin päälle, johon rannasta heitetään wahwa köysi. Mutta lujalla pitää, ennenkuin wäkiwoimalla saawat jääteliä sen werran routaantumaan, että miehet pääsewät törmälle . . .

Silloin huutaa joku, eitä jo paljon alempana, ja jo melkein keskiwäylässä, näkyy kuin ihmisen käsi kahden jäätelin wälissä . . .

— Se on auttamattomissa . . . Sitä ei ihmiswoimalla saa, — sanoo Walkolan wanha waari ja siinä seisowat tyhmistyneinä, neuwottomina ja äännettöminä katsel-

len, miten wirta töitään tekee, miten jäät wauhdilla kulkewat . . . ja tuntewat, että he owat woimattomia . . .

Törmälle on muiden jälissä saapunut Niemelän emäntäkin, Hanna.

Hän walittaa ja itkee, huutaa niin epätoivoisesti, että paha muillekin tekee . . .

Ja hukkuneesta arwelee yksi sitä, toinen tätä.

Iltapäiwällä saapuu Linnankiwen ukko Törmälään, muassaan Lauri.

Mari kertoo tapauksesta ja itkee. Linnankiwen ukko on kaikki saanut tietää — nyt wasta. Kantola on hänelle wasite käynyt kertomassa. Ukko on lähtenyt poikaansa pelastamaan ja löytänyt hänen kaupungin kapakasta. Jäinen on ukon katse, ääni kuin rauta ja kaswot kowana kuin kallio, kun hän arwelee:

— Sai mennäkin portto! Ei se tässä talossa tämän jälkeen enään olisi ollut . . . sen minä takaan.

Lauri istuu tylsistyneenä, ei ääntä päästä, mutta hänen katseessaan on mielipuolen kiitäwä ilme, ja suupielissä hermostunut liikunta . . .

— Minun luuloni oli sittenkin oikea . . . Ja tiettyä

oli. . . semmoista huonoa sukua. . . Mutta poika minulta meni. . . ja se on wissi, että siinä uskossa kuolen, että jos kotonaan pysyi, eikä tukkimetsään mennyt. . .

Mutta se on käynyt, niinkuin on käynyt. . .

— Jumala koettelee teitä kowasti, — itkee Mari.

Mutta ukko katselee ulos akkunasta, jäinen, kowa ilme silmissään.

Loppu.

